

IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid Meting 2023

Eveline Schoevers, Janne de Roode, Marijn Vleeskens, Esther Kamphuis, Ditte Lockhorst, Pauline van Eck, Annabel Vaessen, Esmee Lalihatu & Marjolijn van Weerdenburg

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Oberon Utrecht. Bij verwijzingen naar dit rapport dient de volgende referentie gebruikt te worden:

Schoevers, E., De Roode, J., Vleeskens, M., Kamphuis, E., Lockhorst, D., Van Eck, P., Vaessen, A., Lalihatu, E. & Van Weerdenburg, M. (2023). *IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Meting 2023*. Oberon.

Deze rapportage is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO - 40.5.20441.007) voor het onderzoek 'Impact of Activities in Gifted Education (IMAGE)'.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	6
1.1 Achtergrond.....	6
1.2 Theoretisch kader.....	6
1.3 Onderzoeksvragen.....	8
1.4 Methoden.....	10
2. Ontwikkeling in de samenwerking.....	15
2.1 Samenwerking tussen het primair onderwijs en de kinderopvang.....	16
2.2 Samenwerking tussen het primair en voortgezet onderwijs.....	18
2.3 Samenwerking binnen het primair onderwijs.....	20
2.4 Samenwerking binnen het voortgezet onderwijs.....	22
2.5 Samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs.....	23
2.6 Samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp.....	25
3. Netwerken in beeld.....	28
3.1 Netwerk in het primair onderwijs en de kinderopvang.....	29
3.2 Netwerk in het primair en voortgezet onderwijs.....	30
3.3 Netwerk binnen het primair onderwijs.....	32
3.4 Netwerk binnen het voortgezet onderwijs.....	34
3.5 Netwerk in het regulier en speciaal onderwijs.....	35
3.6 Netwerk in het onderwijs en de jeugdhulp.....	36
4. Facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur op samenwerking.....	38
4.1 Facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur volgens projectleiders.....	38
4.2 Scholen hebben weinig zicht op de samenwerking op beleids-/bestuursniveau.....	43
4.3 Stimulering en facilitering van samenwerking volgens de scholen.....	44
4.4 Weinig veranderingen in de wijze van communicatie rond samenwerking.....	46
4.5 Scholen zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning bij samenwerking.....	47
5. Impact van de samenwerking.....	49
5.1 Ervaren opbrengsten van de samenwerking.....	49
5.2 Tevredenheid met de samenwerking.....	53
6. Werkzame factoren en condities in de samenwerking.....	56
6.1 Werkzame factoren.....	56
6.2 Belemmerende factoren.....	59
6.3 Condities.....	63
7. Conclusie en aanbevelingen.....	66
7.1 Conclusies ten aanzien van de beschrijvende evaluatie.....	66
7.2 Conclusies ten aanzien van de impactevaluatie.....	68
7.3 Conclusies ten aanzien van de verklarende evaluatie.....	69
7.4 Algemene conclusie.....	71
7.5 Aanbevelingen.....	71
Bijlage 1 Gespreksleidraad.....	74
Bijlage 2 Tabellen.....	76

Samenvatting

Bij deze tweede meting van de IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid is de impact onderzocht van de subsidieactiviteiten op de samenwerking tussen partijen in 21 samenwerkingsverbanden. Hierbij ging het om de manier van samenwerking, de ervaren meerwaarde van de samenwerking op de gezamenlijke doelen die worden nagestreefd, de werkzame mechanismen die samenwerking effectief maken en de condities waaronder deze samenwerking effectief is volgens de deelnemers. Bij deze tweede meting lag de focus op ontwikkelingen en veranderingen ten opzichte van de eerste meting vorig jaar.

Binnen 21 samenwerkingsverbanden zijn zes verschillende samenwerkingssituaties onderzocht, namelijk: samenwerking binnen het primair onderwijs (po) en de kinderopvang, tussen po en voortgezet onderwijs (vo), binnen het po, binnen het vo, tussen voortgezet speciaal onderwijs en vo, en tussen onderwijs en jeugdhulp. De samenwerking is zowel op het niveau van beleid en bestuur (samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, gemeenten, besturen kinderopvang en jeugdhulporganisaties) als op uitvoeringsniveau (scholen, kinderopvanglocaties, jeugdhulpverleners) onderzocht. De uitkomsten zijn gebaseerd op een vragenlijstonderzoek onder 239 scholen, 21 verdiepende interviews met projectleiders van de subsidie en 9 reflectiebijeenkomsten met samenwerkingspartners.

De resultaten van de tweede meting laten zien dat de samenwerking rond (hoog)begaafdheid in de verschillende regio's en in de verschillende samenwerkingssituaties nog verre van optimaal is volgens de deelnemers. Door scholen wordt veelal aangegeven dat deze samenwerking er niet is. Soms wordt er bij vermeld dat er wel plannen zijn om te gaan samenwerken met partijen rondom (hoog)begaafdheid, maar soms ook niet. Het ontbreken van plannen rondom deze samenwerking komt met name voor bij samenwerking met kinderopvang en jeugdhulp. Samenwerking tussen scholen voor po onderling en voor vo onderling komt relatief het meeste voor volgens de scholen. De doelen van de samenwerking zijn ten opzichte van vorig jaar veelal gelijk gebleven.

Bij deze tweede meting is er meer aandacht voor behoud en waarborging van de opbrengsten. Hoewel de manier waarop wordt samengewerkt in het afgelopen jaar weinig is veranderd, lijken de bestaande samenwerkingsrelaties te zijn toegenomen in intensiteit. In iedere regio is inmiddels sprake van een centrale 'samenwerkingsgroep' waarin verschillende partners bijeenkomen. Ook is er op verschillende plekken een stevige overlegstructuur ingericht. De uitkomsten van deze tweede meting laat bovendien zien dat het gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de doelgroep toeneemt, dat er meer zicht is op ontbrekend ondersteuningsaanbod en dat er gezamenlijk nieuw ondersteuningsaanbod wordt ontwikkeld en uitgebreid. Ook neemt de kennis en expertise bij (onderwijs)professionals toe.

Ten aanzien van de wijze waarop er facilitering en sturing wordt geboden vanuit beleidsniveau is er volgens de projectleiders weinig veranderd ten opzichte van de eerste meting. Relatief veel scholen geven aan geen zicht te hebben op de mate waarin hun samenwerkingsverband en schoolbestuur op beleids- en bestuursniveau samenwerken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid. Het overgrote merendeel van de scholen weet een beetje tot niets over afspraken rondom gezamenlijke doelen en werkwijzen, afspraken over benodigde kennis, gezamenlijke scholing en professionalisering(sactiviteiten).

Volgens scholen lijkt de samenwerking minder gestimuleerd te worden door schoolbesturen en samenwerkingsverbanden ten opzichte van de voorgaande meting. Scholen hebben bovendien weinig zicht op de wijze waarop het samenwerkingsverband en schoolbestuur hen stimuleert om samen te werken rondom (hoog)begaafdheid. De wijze van communicatie rondom de samenwerking vanuit het samenwerkingsverband is grotendeels gelijk gebleven ten opzichte van de eerste meting in 2022 volgens bijna alle projectleiders. Scholen zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband en het schoolbestuur bij samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.

Deelnemers ervaren opbrengsten rondom het proces van samenwerken. Deze opbrengsten liggen op het gebied van (1) bewustwording (die groeit op het niveau van zowel beleid als uitvoering) en betrokkenheid en communicatie (groeit dankzij de subsidieregeling, maar is nog beperkt), (2) uitwisseling van kennis en ervaring (groeit dankzij de subsidieregeling, maar is nog beperkt), (3) zicht op het aanbod (is verbeterd waardoor er meer uitwisseling is van leerlingen) en (4) borging (heeft nu vaker de aandacht, maar sommige partijen zoals de gemeente zijn nog te vaak niet betrokken).

Projectleiders en scholen ervaren ook opbrengsten die het resultaat zijn van de samenwerking. Het aanbod van activiteiten, passende (basis)ondersteuning en zorg voor (hoog)begaafde leerlingen is vergroot dankzij de subsidieregeling, maar er is volgens deelnemers ruimte voor verbetering. Het aanbod voor professionals is toegenomen dankzij de subsidieregeling. Kennis(deling) en expertise is toegenomen bij de professionals op de scholen én bij andere partijen indien er mee wordt samengewerkt.

De manier waarop samenwerking gestimuleerd en gefaciliteerd wordt door de samenwerkingsverbanden is nauwelijks veranderd. Bij de tweede meting is gebleken dat een groot deel van de scholen nog steeds niet samenwerkt rond (hoog)begaafdheid. Om samenwerking te realiseren hebben zij meer tijd, middelen en hulp bij het leggen van contacten nodig. Hetzelfde geldt voor samenwerkingspartners in de kinderopvang en jeugdhulp.

Veel werkzame factoren uit de eerste meting gelden nog steeds bij deze tweede meting, namelijk: wederzijds vertrouwen en bereidheid tot samenwerken, overeenstemming over doelen, visie en doelgroep, korte lijnen, laagdrempeligheid en informeel contact, mogelijkheden voor het delen en opdoen van kennis, ervaring en expertise, sturing en heldere taakverdeling, en regelmatig en efficiënt communiceren. Nieuwe genoemde werkzame factoren zijn het opdoen van succeservaringen, het monitoren en evalueren van de samenwerking, kleinschaligheid van samenwerking en het borgen van samenwerking.

De genoemde belemmerende factoren bij het tot stand komen van een goede samenwerking, waren vorig jaar ook al genoemd, maar ze zijn bij deze tweede meting als meer urgent naar voren gekomen. Het betreft personeelwisselingen, uitval van personeel en een algemeen tekort aan personeel. Ook het gebrek aan prioriteit, draagvlak en urgentiegevoel voor samenwerking wordt vaker (dan vorig jaar) gezien als een belemmering. Daarnaast is er vaker sprake van een gebrek aan financiering, facilitering en tijd voor de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Verder zijn er, net als bij de eerste meting een jaar geleden, vooral in samenwerkingsverbanden met een decentraal bestuur soms verschillen in cultuur en visie tussen schoolbesturen. Ook is er sprake van een belemmerende werking bij te veel of te grote partijen en van partijen die niet aan de samenwerking deelnemen en zich op de achtergrond houden. Een gebrek aan expertise en expertise bij één persoon worden ook als belemmerend ervaren, evenals problemen rond financiering van het grijze gebied tussen onderwijs en jeugdhulp. Tot slot speelt de nasleep van corona nog een rol. Nieuwe belemmerende factoren betreffen de achterblijvende concretisering van plannen en meer vraag naar ondersteuning dan aanbod.

Op basis van de resultaten van de tweede meting zijn aanbevelingen geformuleerd voor scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden om samenwerking rondom (hoog)begaafdheid te optimaliseren. Het is belangrijk te streven naar korte lijnen, informeel contact, nabijheid, goede netwerkstructuur, goede communicatie rondom het thema (hoog)begaafdheid, regelmatige communicatie over (activiteiten op het gebied van) (hoog)begaafdheid, afspraken over doelen en visie, een proactieve en vooruitstrevende werkgroep die het voortouw neemt, faciliteren van tijd en middelen, het inschakelen van laagdrempelige expertise, vaste aanspreekpunten en contactpersonen, inspireren en motiveren van de professionals, het regelmatig uitvragen van de behoeften van de professionals en borging van hetgeen bereikt is.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (OCW) heeft voor de periode van 1 augustus 2019 – 1 augustus 2024 subsidie beschikbaar gesteld om het primair onderwijs (po) en het voortgezet onderwijs (vo) te stimuleren een passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid in te richten.

Aan de subsidieregeling 'Begaafde leerlingen po en vo'¹ zijn twee onderzoeken gekoppeld: een monitoronderzoek en een impactonderzoek. In het monitoronderzoek wordt de besteding van subsidiemiddelen in kaart gebracht. Met het impactonderzoek, Impact of Activities in Gifted Education (IMAGE)², wordt onderzocht wat de impact is van de activiteiten die uitgevoerd worden om het onderwijs aan begaafde leerlingen te verbeteren in het kader van de subsidieregeling die geldt voor de periode 2019-2024. IMAGE richt zich op werkzame mechanismes ('Wat werkt?') en condities ('Waarom werkt het?') die een rol spelen in het onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen.

IMAGE bestaat uit meerdere deelstudies en één daarvan is de deelstudie 'Samenwerking rondom (hoog)begaafdheid', dat als doel heeft om de impact van de subsidieactiviteiten op de samenwerking tussen partijen in een regio te onderzoeken. In de beginfase van het impactonderzoek IMAGE heeft er een inventarisatie plaatsgevonden door Krijnen et al. (2021) waarin nader onderzocht is welke interventies en activiteiten werden opgezet in elk van de samenwerkingsverbanden die de subsidie hadden ontvangen. Daarna is met behulp van de uitkomsten van Krijnen et al. (2021) voor elk van de empirische IMAGE-deelstudies een operationeel plan opgesteld. Het operationele plan voor de huidige deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid is te vinden via <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/mw8kRMNaSjGhvrq>. De resultaten van de eerste meting lieten zien dat de subsidie een impuls heeft gegeven aan de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid; deze bleek intensiever en structureler geworden.³ Het voorliggende rapport bevat de uitkomsten van de tweede meting van deze deelstudie.

Samenwerkingsverbanden zijn vrij om zelf een definitie te geven aan de doelgroep van leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. In verband met de leesbaarheid van dit rapport gebruiken we de term (hoog)begaafde leerlingen. Met de term samenwerkingsverband wordt verwezen naar samenwerkingsverbanden passend onderwijs po en vo. Als er gesproken wordt over samenwerking, wordt samenwerking rondom (hoog)begaafdheid bedoeld, tenzij anders vermeld.

1.2 Theoretisch kader

Samenwerking tussen scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden is van belang om ervoor te zorgen dat er in elke regio in Nederland een dekkend en passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod is voor (hoog)begaafde leerlingen en dat beschikbare expertise en kennis rondom (hoog)begaafdheid binnen de regio toegankelijk is en wordt gedeeld. Ook is samenwerking tussen onderwijsinstanties en ouders, jeugdhulp, kinderopvang en hoger onderwijs van belang om ervoor te zorgen dat het onderwijs en de ondersteuning goed worden afgestemd op de ontwikkeling en behoeften van de (hoog)begaafde kinderen zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

¹ Het gaat om twee periodes binnen deze regeling, namelijk de Regeling subsidie begaafde leerlingen po en vo voor de periode 1 augustus 2019 - 1 augustus 2024 (inclusief de verlening als gevolg van de coronamaatregelen) (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0041640/2022-08-01>), en voor de periode 2023-2025 (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0048351/2023-07-04>). Deze laatste regeling vervalt op 1 januari 2026. In het IMAGE-project wordt de impact van de activiteiten als gevolg van de eerstgenoemde regeling onderzocht.

² Zie voor alle informatie over IMAGE <https://www.imageproject.nl/>

³ Schoevers, E., De Roode, J., Bomhof, M., Wester, A., Vleeskens, M., Lockhorst, D., Vaessen, A. & 't Gilde, J. (2023). *IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Meting 2022*. Utrecht: Oberon.

Uit inventariserend onderzoek van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO, 2018)⁴ komt echter naar voren dat er gebrekkige samenwerking en kennisdeling is tussen scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. Daarnaast wordt benoemd dat de samenwerking met de zorg beter kan en wordt er aandacht gevraagd voor het betrekken van ouders als gelijkwaardige partners. Een van de subsidiedoelen van de regeling 'Begaafde leerlingen in po en vo' is dan ook gericht op het versterken van de samenwerking in de regio. In deze deelstudie onderzoeken we de impact van de subsidieactiviteiten op de samenwerking tussen partijen in een regio.

Naar effectieve samenwerking rondom (hoog)begaafdheid is nog zeer weinig onderzoek gedaan. In het kader van deze deelstudie is er daarom een literatuurstudie gedaan naar factoren die van belang zijn voor effectieve samenwerking rondom passend onderwijs⁵. Uit analyse van 27 wetenschappelijke artikelen bleek dat er zes factoren van belang zijn voor een goede samenwerking:

- communicatie (bijvoorbeeld aanwezigheid van contact en tijdig communiceren);
- vertrouwen (bijvoorbeeld het belang van openheid, transparantie, op elkaar kunnen bouwen en stabiliteit in het contact);
- een gezamenlijke visie (een duidelijk gezamenlijk doel, een duidelijke gezamenlijke aanpak, toewijding aan het gezamenlijke doel, urgentiegevoel om aan het gezamenlijke doel te werken en monitoring/evaluatie van doelen);
- gelijkwaardigheid (gelijke zeggenschap of invloed en het erkennen van elkaars bijdrage);
- sturing (een duidelijke rol- en taakverdeling, duidelijkheid over wie de samenwerking trekt/leidt en de mate waarin de samenwerking is vastgelegd op papier);
- randvoorwaarden (voldoende financiën, voldoende tijd, mogelijkheden voor professionalisering en een cultuur van samen doen en leren).

Verder bleek uit de landelijke evaluatie passend onderwijs (2015-2020)⁶ dat de organisatie van extra ondersteuning was verbeterd, maar dat positieve gevolgen in de klas niet goed merkbaar waren. Om de uitvoering in en om de school te verbeteren, heeft het ministerie van OCW vervolgens de 'Verbeteraanpak passend onderwijs 2021-2027'⁷ opgesteld en wordt aan inclusiever onderwijs gewerkt. Ook bij de subsidieregeling 'Begaafde leerlingen po en vo' is het vertalen van plannen naar de praktijk van belang, zodat scholen ook daadwerkelijk meer kennis delen en samenwerken met elkaar en met externe partijen om passend onderwijs voor begaafde leerlingen te verbeteren.

Samenwerking is in deze IMAGE-deelstudie gedefinieerd als het proces en de bijbehorende activiteiten om gemeenschappelijke doelen te bereiken, die volgens de samenwerkingspartners anders niet (efficiënt) afzonderlijk van elkaar bereikt hadden kunnen worden. Deze definitie sluit aan bij andere definities uit de literatuur⁸. De samenwerking is effectief als betrokkenen de samenwerking als meerwaarde ervaren bij het bereiken van het gezamenlijke doel. Uit de plannen van samenwerkingsverbanden, die geschreven zijn voor het verkrijgen van de subsidie, blijkt dat samenwerking als middel wordt gezien om doelstellingen te bereiken. Deze doelen richten zich op verschillende samenwerkingsituaties waarbinnen samenwerking plaatsvindt tussen:

- *po en de kinderopvang*, in het kader van vroegsignalering;
- *po en vo*, in het kader van een doorgaande lijn po-vo;
- *scholen en besturen* onderling: het gaat om samenwerking binnen het po, binnen het vo, en tussen voortgezet speciaal onderwijs (vso) en regulier voortgezet onderwijs (vo);
- *onderwijs en jeugdhulp*, in het kader van een passend ondersteuningsaanbod;

⁴ Houkema, D., Janssen, Y. & Steenbergen, N. (2018). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen. Rapportage van een inventariserend onderzoek*. SLO.

⁵ De Roode, J. et al. (2021). *Literatuurstudie naar effectieve samenwerking rondom (hoog)begaafdheid*. (Niet openbaar).

⁶ Ledoux, G., Waslander, S., & Eimers, T. (2020). *Evaluatie Passend onderwijs*. Kohnstamm Instituut | Tilburg: TIAS School for Business and Society, Tilburg University | KBA Nijmegen

⁷ Beleidsnota Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs. November 2020. Ministerie van OCW. Kamerbrief 'Verbeteraanpak passend onderwijs en route naar inclusiever onderwijs', 4 november 2020.

⁸ Bijvoorbeeld: Soliday Hong, S., Yazejian, N., Guss, S., Stein, A., Connors, M., Horm, D., & Kainz, K. (2019). Broadening the definition of collaboration in early care and education. *Early Education and Development, 30*, 1084–1093. <https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1656987>

In de tweede meting van deze deelstudie zijn bovenstaande samenwerkingsituaties opnieuw onderzocht. De samenwerkingsituaties hebben elk een 'duale samenwerking' in zich, waarbij bijvoorbeeld de school en kinderopvangorganisaties centraal staan. De organisaties die centraal staan in de samenwerkingsituatie noemen we in deze rapportage de samenwerkingspartners. De verschillende andere betrokkenen (zoals ouders) zijn bij de focus op deze typen samenwerking echter niet buiten beschouwing gelaten. Daarnaast is binnen de samenwerkingsituatie steeds onderscheid gemaakt in de samenwerking op het *niveau van uitvoering* (schoolniveau) en op het *niveau van beleid en bestuur*.

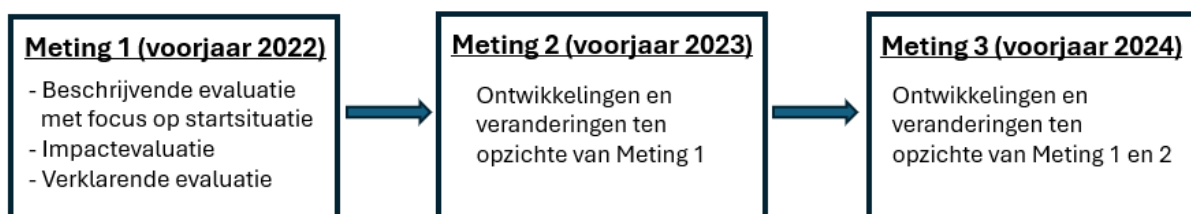
1.3 Onderzoeksvragen

Deze IMAGE-deelstudie naar de impact van de subsidieactiviteiten (in het kader van de regeling 2019-2024) op de samenwerking tussen partijen in de regio kent twee hoofdvragen:

- A. Wat zijn de werkzame mechanismen in de samenwerking tussen verschillende actoren binnen en buiten het samenwerkingsverband bij het organiseren van een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en bij het verspreiden en vergroten van kennis in het samenwerkingsverband op het gebied van (hoog)begaafdheid?
- B. Onder welke condities kan effectieve samenwerking tussen verschillende actoren binnen en buiten het samenwerkingsverband leiden tot het succesvol organiseren van een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en tot de toename van kennis en kennisdeling op het gebied van (hoog)begaafdheid?

In deze deelstudie wordt samenwerking tussen diverse actoren onderzocht op twee niveaus: actoren op het niveau van uitvoering en op het niveau van beleid en bestuur. Actoren op het niveau van uitvoering betreffen bijvoorbeeld professionals op scholen (zoals leraren, intern begeleiders, specialisten (hoog)begaafdheid, schoolleiders, ondersteuningscoördinatoren) en professionals uit de kinderopvang en jeugdhulp (bijvoorbeeld jeugdhulpverleners en pedagogisch medewerkers/coaches). Actoren op het niveau van beleid en bestuur betreffen professionals van schoolbesturen (zoals beleidsmedewerkers en specialisten (hoog)begaafdheid), professionals van samenwerkingsverbanden (zoals projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid⁹, onderwijsconsulenten, specialisten (hoog)begaafdheid en beleidsmedewerkers), en beleidsmedewerkers van gemeenten en beleidsmedewerkers van kinderopvangorganisaties.

De onderzoeksvragen in deze deelstudie zijn opgedeeld in beschrijvende onderzoeksvragen (hoe ziet de samenwerking eruit?), vragen die betrekking hebben op de impact (draagt samenwerking bij aan het behalen van het gezamenlijke doel?) en verklarende onderzoeksvragen (wat draagt bij aan effectieve samenwerking?). Deze onderzoeksvragen worden in drie metingen beantwoord en komen niet in iedere meting even prominent naar voren.

⁹ In deze rapportage wordt deze respondentgroep 'projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid', 'projectleiders (hoog)begaafdheid' of 'projectleiders' genoemd.

In het voorliggende rapport over de tweede meting is, met name in het geval van eerder onderzochte samenwerkingsverbanden, minder gefocust op de beschrijvende evaluatie van de startsituatie en doelen, en meer op ontwikkelingen en veranderingen sinds de vorige meting. Onderzoeksvraag 7, 8 en 9 worden in deze deelrapportage beantwoord. In de derde meting zal de focus liggen op de ontwikkelingen en veranderingen ten opzichte van de meting van 2023.

Beschrijvende evaluatie

Met de beschrijvende onderzoeksvragen zijn de huidige samenwerking (bij deze tweede meting in 2023) en de veranderingen daarin ten opzichte van vorig jaar (bij de eerste meting in 2022) in kaart gebracht. Daarbij is er aandacht voor zowel de samenwerking in de uitvoering (op schoolniveau) als de samenwerking op beleids- en bestuursniveau. Tevens is, voor de samenwerkingsverbanden die we tijdens deze tweede meting voor het eerst onderzochten, de startsituatie van de samenwerking in kaart gebracht. De beschrijvende onderzoeksvragen zijn:

1. *Hoe werken scholen, schoolbesturen, en beleidsmedewerkers van een samenwerkingsverband samen met andere scholen, schoolbesturen en externe partijen bij de uitvoering van (het creëren van) een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en bij het verspreiden en vergroten van kennis op het gebied van (hoog)begaafdheid?*
 - *Bij welke onderwerpen en doelen (inhoud)?*
 - *Op welke wijze (bijv. frequentie)?*
 - *Met wie?*
 - *Welke rollen hebben verschillende actoren in de samenwerking?*
2. *Hoe ziet de startsituatie van de samenwerkingssituaties (kennis en vaardigheden, incentives voor samenwerking, voorgeschiedenis van de samenwerking en kenmerken van het samenwerkingsverband en de school, visie op begaafdheid) eruit?*
3. *Hoe ziet de relatie er uit tussen het niveau van uitvoering en beleid?*
 - *Hoe faciliteren en sturen bestuurs- en beleidsactoren van een samenwerkingsverband op de samenwerking tussen scholen onderling en tussen scholen en externe partijen?*
 - *Hoe zorgen bestuurs- en beleidsactoren van een samenwerkingsverband ervoor dat beleid wordt uitgevoerd in de onderwijspraktijk?*
 - *Hoe beïnvloedt de samenwerking tussen actoren werkzaam op het niveau van de uitvoering de samenwerking op het niveau van beleid?*

Impactevaluatie

Om de impact van de subsidie op samenwerking vast te stellen, is gekeken naar de ervaren meerwaarde van de samenwerking door diverse actoren. Daarbij is het belangrijk om veranderingen in kaart te brengen om te zien hoe en waardoor de samenwerking is versterkt. De onderzoeksvragen naar de impact zijn:

4. *Wat is voor de beleidsactoren en voor actoren werkzaam in de onderwijspraktijk de ervaren meerwaarde van de samenwerking tussen diverse beleidsactoren binnen en buiten het samenwerkingsverband bij het ontwikkelen en uitvoeren van een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en bij het verspreiden en vergroten van kennis op het gebied van (hoog)begaafdheid?*
 - *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan de toename van kennis over (hoog)begaafdheid?*
 - *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan het verspreiden van kennis over (hoog)begaafdheid?*
 - *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan de ontwikkeling van nieuwe onderwijs- of ondersteuningsvoorzieningen voor (hoog)begaafde leerlingen en in welke mate draagt het bij aan de uitvoering van onderwijs en ondersteuning aan (hoog)begaafde leerlingen?*
5. *Wat is voor actoren in de onderwijspraktijk (bijvoorbeeld intern begeleiders, leraren, pedagogisch medewerkers, jeugdhulpverleners) de ervaren meerwaarde van de samenwerking met elkaar bij het*

ontwikkelen en uitvoeren van een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en bij het verspreiden en vergroten van kennis op het gebied van (hoog)begaafdheid?

- *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan de toename van kennis over (hoog)begaafdheid?*
- *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan het verspreiden van kennis over (hoog)begaafdheid?*
- *In welke mate ervaren diverse actoren dat de samenwerking bijdraagt aan de ontwikkeling van nieuwe onderwijs- of ondersteuningsvoorzieningen voor (hoog)begaafde leerlingen en in welke mate draagt het bij aan de uitvoering van onderwijs en ondersteuning aan (hoog)begaafde leerlingen?*

6. *Hoe ervaren scholen de facilitering en sturing van het samenwerkingsverband op de samenwerking tussen scholen onderling en tussen scholen en externe partijen?*

7. *Welke veranderingen zijn er gedurende de subsidieperiode te zien in de inhoud, wijze, samenwerkingspartners en ervaren meerwaarde van samenwerking tussen scholen onderling, en tussen scholen en externe partijen?*

Verklarende evaluatie

In de verklarende evaluatie is onderzocht welke mechanismen onder welke condities bijdragen aan een ervaren effectieve samenwerking. De verklarende onderzoeksvragen zijn:

8. *Wat zijn de werkzame mechanismen in de samenwerking tussen scholen en schoolbesturen onderling en tussen scholen, schoolbesturen en externe partijen die de ervaren meerwaarde bevorderen?*

9. *Onder welke condities is de samenwerking tussen scholen en schoolbesturen onderling en tussen scholen, schoolbesturen en externe partijen effectief?*

1.4 Methoden

Deelnemende samenwerkingsverbanden

Voor aanvang van de eerste meting in 2022 zijn 23 samenwerkingsverbanden benaderd voor een mogelijke deelname aan deze deelstudie met als doel om 18 samenwerkingsverbanden te werven. Uiteindelijk hebben toen 14 samenwerkingsverbanden toegezegd deel te nemen aan deze deelstudie.

Bij deze tweede meting zijn er in totaal 18 deelnemende samenwerkingsverbanden. Er zijn dus vijf nieuwe samenwerkingsverbanden geworven, waaronder een po-samenwerkingsverband dat verbonden is aan een reeds deelnemend vo-samenwerkingsverband (in dezelfde regio).

Elk van deze 18 samenwerkingsverbanden is onderzocht op één specifieke samenwerkingssituatie die zij tijdens de subsidieperiode wilden continueren, uitbreiden of opzetten: samenwerking tussen po en de kinderopvang, tussen onderwijs en jeugdhulp, tussen po en vo, tussen po-scholen en -besturen onderling, vo-scholen en -besturen onderling en tussen voortgezet speciaal onderwijs en regulier voortgezet onderwijs (vso-vo). De nieuw geworven samenwerkingsverbanden zijn toegevoegd aan het onderzoek om meer zicht te krijgen op de samenwerking tussen verschillende onderwijssectoren en jeugdhulporganisaties.

In Tabel 1 is per samenwerkingssituatie het aantal samenwerkingsverbanden/regio's weergegeven dat binnen deze deelstudie onderzocht is. In de derde kolom is de letteraanduiding van de samenwerkingsverbanden/regio's opgenomen. We gebruiken de term 'samenwerkingsverband' als we de samenwerkende schoolbesturen binnen passend onderwijs bedoelen. We spreken van 'regio' als we naast het samenwerkingsverband ook andere partners, zoals de kinderopvang of jeugdhulpverlening, in het betreffende gebied bedoelen. De aanduiding met de letter komt

overeen met de aanduiding die is gebruikt in de eerste meting. De letters komen in verschillende hoofdstukken terug in de tekst.

Tabel 1

Overzicht van samenwerkings situaties, aantal samenwerkingsverbanden en regio's (met aanduiding van de letters A tot en met R) bij tweede meting in 2023

Samenwerkings situatie	Aantal samenwerkingsverbanden	Aanduiding regio
Tussen po en kinderopvang	3	K, L, M
Tussen po en vo	6 (3 po- en 3 vo- samenwerkingsverbanden)	G, H, I (per letter een combinatie van één po- en één vo-samenwerkingsverband)
Samenwerking binnen po	3	A, B, C
Samenwerking binnen vo	3	D, E, F
Tussen voortgezet speciaal onderwijs en regulier voortgezet onderwijs (vso-vo)	2	N, O
Tussen onderwijs en jeugdhulp	4	J, P en Q (po) en R (vo)
Totaal	18	

Onderzoeksinstrumenten

De onderzoeksvragen zijn beantwoord met behulp van verschillende instrumenten. Bij de eerste meting in 2022 is dit gedaan door twee vragenlijsten uit te zetten onder scholen en partnerorganisaties en daarnaast 40 (groeps)interviews af te nemen bij beleidsactoren, professionals uit scholen en professionals uit de kinderopvang en jeugdhulp.¹⁰

Bij de tweede meting in 2023 is gekozen voor een combinatie van een vragenlijst, interviews en een reflectiebijeenkomst. De vragenlijst is afgenomen onder scholen, de interviews zijn gehouden met projectleiders van de subsidie en een reflectiebijeenkomst is voor elk van de deelnemende regio's gehouden.

De keuze voor reflectiebijeenkomsten in plaats van extra interviews (zoals bij de eerste meting) is gemaakt vanwege het meer verdiepende karakter van deze fase van de deelstudie. Deze verdieping kon beter bereikt worden door het aanbieden van een gezamenlijk moment (in de vorm van een reflectiebijeenkomst) aan de deelnemende samenwerkingsverbanden (regio's). De reflectiebijeenkomsten, met deelname van verschillende samenwerkingspartners in de regio, boden de mogelijkheid om door te vragen op de huidige samenwerkings situatie en een concreter beeld te krijgen van de manier waarop die samenwerking in de praktijk functioneert.

De vragenlijst is, net als bij de eerste meting, ingezet voor een brede bevraging van scholen over de betrokken samenwerkingspartijen, de intensiteit van de samenwerking, de inhoud en vorm van de samenwerking en de ervaren meerwaarde en werkzame factoren van de samenwerking. De vragenlijst is enigszins aangepast op basis van de bevindingen tijdens de eerste meting en bij deze tweede meting alleen onder scholen afgenomen. In de volgende paragrafen beschrijven we per onderzoeksinstrument het wervingsproces van respondenten, de voorbereiding en uitvoering van het onderzoek en de uitwerking en analyse van de resultaten.

¹⁰ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de gebruikte methoden en de respondenten in de eerste meting de rapportage van de IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid (2022), <https://www.oberon.eu/portfolio/tussenrapport-image-deelstudie-samenwerking-rondom-hoog-begaafdheid/>

Vragenlijst onder scholen

De vragenlijst is met behulp van openbaar beschikbare e-mailadressen van de Dienst Uitvoering Onderwijs uitgezet onder alle 1380 scholen van de aan deze deelstudie deelnemende samenwerkingsverbanden. De vragenlijst is in het voorjaar van 2023 verspreid en is ongeveer zes weken voor scholen beschikbaar geweest om in te vullen. Scholen zijn hiervoor uitgenodigd met een mail, en de respondenten die na twee weken nog niet gereageerd hadden, ontvingen een herinneringsmail. In totaal heeft dit 283 reacties opgeleverd, waarbij een aantal scholen geen toestemming voor verwerking van de ingevulde gegevens heeft gegeven. Zij zijn in het beginstadium gestopt met invullen. Uiteindelijk hebben in totaal 239 respondenten van scholen de vragenlijst voor deze tweede meting ingevuld (responspercentage 17%). Bij de eerste meting in 2022 waren dit 67 respondenten van scholen en 12 samenwerkingspartners uit de kinderopvang (9) en jeugdhulp (3)¹¹. De respons op de vragenlijst bij deze tweede meting is dus aanmerkelijk hoger geworden dan bij de eerste meting.¹²

De vragenlijst is opgedeeld in secties met de focus op een beschrijving van de samenwerking, inhoud van de samenwerking, betrokken partijen, ervaren meerwaarde van de samenwerking, werkzame factoren en opbrengsten, en de rol van het schoolbestuur/de schoolbesturen en het samenwerkingsverband. Deze vragen samen geven een beeld van de samenwerkingssituatie in het betreffende samenwerkingsverband. Elke school is op slechts één samenwerkingssituatie bevraagd. Er zijn ook vragen opgenomen om, indien er nog geen sprake was van samenwerking, in kaart te brengen hoe dit kwam. De vragen die de respondent ontving, waren steeds toegespitst op de betreffende samenwerkingssituatie. De respondent werd tevens gevraagd aan te geven wat diens functie binnen de school is (zie tabel B2 in Bijlage 2). De vragenlijsten zijn ingevuld door respondenten van de scholen binnen de betrokken samenwerkingsverbanden. Kenmerken van de scholen zijn te vinden in tabel B3 in Bijlage 2. Voor de analyse van de ingevulde vragenlijsten is gebruikgemaakt van het programma SPSS Statistics 19.

Individuele interviews met projectleiders subsidie

Bij alle 18 deelnemende samenwerkingsverbanden is een interview bij de projectleider van de subsidie (hoog)begaafdheid afgenomen. In totaal zijn er 21 interviews afgenomen, omdat er in de samenwerkingsverbanden met de focus op de po-vo-samenwerking steeds is gesproken met de projectleider (hoog)begaafdheid van zowel het po- als van het vo-samenwerkingsverband (twee keer drie interviews bij deze samenwerkingssituatie). De interviews zijn gehouden in de periode maart- april 2023. Ieder interview duurde maximaal een uur en werd geleid door een ervaren onderzoeker aan de hand van een gestructureerde gespreksleidraad. Deze gespreksleidraad is weergegeven in Bijlage 1.

Indien het betreffende samenwerkingsverband bij de eerste meting in 2022 ook was bevraagd, is in de interviews bij de tweede meting steeds hierop teruggegrepen. De focus lag daardoor sterk op ontwikkelingen in het afgelopen jaar. Indien een samenwerkingsverband voor het eerst deelnam, is gevraagd naar zowel de startsituatie aan het begin van de subsidieperiode als de ontwikkelingen in het afgelopen jaar.

De interviews zijn opgenomen en vervolgens woordelijk getranscribeerd. Daarna zijn de transcripties geanalyseerd met behulp van ATLAS.ti 23. Bij deze transcriptanalyse is gebruik gemaakt van een codeerschema. Hiervoor is het schema van de eerste meting als uitgangspunt gebruikt en tevens sterk vereenvoudigd ten behoeve van de gebruiksvriendelijkheid. Het codeerschema is bij de tweede meting opgesteld door middel van het open en axiaal coderen van twee interviews door drie onderzoekers. Daarna is dit schema in twee rondes verder aangescherpt. Vervolgens zijn de 21 transcripten gecodeerd. Hoofddlijnen, citaten en voorbeelden zijn vervolgens overgezet in een

¹¹ Deze 12 samenwerkingspartners zijn via de scholen benaderd met de vraag met welke locaties/organisaties zij samenwerkten. Zie voor meer informatie de rapportage over de eerste meting van de IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid (2022), [Tussenrapport IMAGE deelstudie 'Samenwerking rondom \(hoog\)begaafdheid' Oberon onderzoek en advies](#)

¹² Het streefaantal respondenten voor de vragenlijst (scholen) is hiermee echter nog steeds niet gehaald. Uit de steekproefberekening komt een minimale respons van 256 scholen bij een geschatte onderzoekspopulatie van 4500 scholen (3900 po en 600 vo); foutmarge van 5%; 90% betrouwbaarheidsinterval; 50% spreiding.

analysebestand in Excel, zodat vergelijking met ontwikkelingen in het komende jaar bij de derde meting (in 2024) nog beter mogelijk zal zijn.

Reflectiebijeenkomst per samenwerkingsverband

Bij deze tweede meting is voor elk samenwerkingsverband geprobeerd een reflectiebijeenkomst te organiseren. Het doel van een dergelijke bijeenkomst was om verschillende samenwerkingspartijen binnen een samenwerkingsverband met elkaar in gesprek te laten gaan. Dit kan verdiepend inzicht geven in de meerwaarde van de samenwerking en in werkzame factoren en condities voor samenwerking omdat respondenten de mogelijkheid hebben om op elkaar te reageren.

Alle aan deze deelstudie deelnemende samenwerkingsverbanden zijn in mei 2023 uitgenodigd voor deelname aan een reflectiebijeenkomst. Na verschillende herinneringsmails en belrondes hebben 12 samenwerkingsverbanden deelname aan deze reflectiebijeenkomst toegezegd. De overige zes samenwerkingsverbanden wensten niet deel te nemen aan een dergelijke bijeenkomst, maar hebben wel aangegeven dat zij bij deze deelstudie betrokken wilden blijven en benaderd wilden worden voor de derde meting. Bij drie van de 12 samenwerkingsverbanden is de bijeenkomst niet doorgegaan vanwege planningsproblemen, werkdruk, problemen in de samenwerking en/of het ontbreken van een samenwerkingsvorm.

Uiteindelijk hebben er negen reflectiebijeenkomsten plaatsgevonden, waarvan twee gericht op de samenwerkingssituatie po-vo, een op samenwerking tussen po-scholen, twee op samenwerking tussen vo-scholen, een op samenwerking tussen voortgezet speciaal en regulier voortgezet onderwijs, een op onderwijs en jeugdhulp en twee op de samenwerking tussen po-scholen en kinderopvangorganisaties. Hoewel de focus bij elk samenwerkingsverband op een bepaalde samenwerkingssituatie lag, zijn eventuele andere vormen van samenwerking tijdens elk van de reflectiebijeenkomsten ook meegenomen.

De reflectiebijeenkomsten zijn steeds op locatie bij het betreffende samenwerkingsverband gehouden met vier tot acht deelnemers. Deze deelnemers bestonden uit relevante samenwerkingspartners en de projectleider van de subsidie (hoog)begaafdheid. In het geval van samenwerking tussen po en vo is bijvoorbeeld geprobeerd een goede spreiding tussen deelnemers vanuit het po en het vo te waarborgen en bij een samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs zijn deelnemers geworven uit die beide sectoren.

De reflectiebijeenkomsten zijn steeds geleid door een onderzoeker en bestonden uit een aantal vaste onderdelen. De onderzoeker startte met een korte presentatie over de bevindingen uit eerder onderzoek over werkzame factoren bij effectieve samenwerking. Daarna maakten de deelnemers in groepjes schematische tekeningen van de huidige samenwerkingssituatie, waarin ze volgens een vaste structuur de samenwerkingspartijen en de verschillende typen relaties tussen deze partijen opnamen. Vervolgens is steeds plenair gesproken over deze tekeningen, over welke veranderingen in de samenwerking wenselijk zouden zijn voor de toekomst en wat daarvoor nodig is. Van de plenaire delen zijn audio-opnames gemaakt aan de hand waarvan de onderzoeker een verslag heeft gemaakt.

Bij het analyseren van de uitkomsten van de reflectiebijeenkomsten is op twee manieren gewerkt. De verslagen zijn gebruikt om relevante thema's te onderscheiden. Daarnaast zijn de gemaakte tekeningen apart geanalyseerd aan de hand van deze verslagen. Op basis van de meest opvallende met de hand getekende kenmerken van de samenwerking, zijn vereenvoudigde digitale versies van de tekeningen gemaakt. Deze zijn met een beschrijvende analyse opgenomen in Hoofdstuk 3 van dit rapport.

Aanvullende bevraging op samenwerkingssituatie onderwijs-jeugdhulp

Ten slotte is tijdens de tweede meting binnen deze deelstudie extra aandacht besteed aan samenwerking tussen onderwijs- en jeugdhulporganisaties omdat dit bij de eerste meting onvoldoende uitgediept kon worden. Bij deze tweede meting zijn namelijk alle deelnemende samenwerkingsverbanden bevraagd over de huidige stand van zaken op het gebied van samenwerking tussen onderwijs- en jeugdhulporganisaties. Dit is ofwel tijdens de reflectiebijeenkomst ofwel door middel van schriftelijk en/of telefonisch contact achteraf gebeurd.

Respons

De volgende tabellen geven een overzicht van de respons bij de tweede meting. Tabel 2 geeft het aantal en type respondenten per ingezet onderzoeksinstrument weer. Tabel 3 geeft vervolgens meer inzicht in de respons op de vragenlijst. Daarbij gaat het om het aantal scholen per samenwerkingssituatie en de mate van samenwerking die er volgens deze respondenten is (elke school is op één samenwerkingssituatie bevraagd en het betreft de samenwerkingssituatie binnen het eigen samenwerkingsverband). Tabel B1 in Bijlage 2 geeft de respons op de vragenlijst per samenwerkingsverband, samenwerkingssituatie en sector weer.

Tabel 2

Aantallen en typen respondenten per onderzoeksinstrument bij tweede meting

Onderzoeksinstrument	N	Type respondent
Vragenlijst	239	Scholen: schoolleiders, intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren, experts hoogbegaafdheid, leraren, gedragswetenschappers en teamleiders/coördinatoren
Individueel interview	18	Projectleider subsidie (hoog)begaafdheid samenwerkingsverband
Reflectie- en ontwikkelbijeenkomst	9 samenwerkingsverbanden (dus 9 bijeenkomsten) met 56 deelnemers in totaal)	Afhankelijk van de samenwerkingssituatie: professionals van samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, scholen en partners en andere relevante beleidsactoren (bijv. de gemeente)

Tabel 3

Overzicht van de respons van scholen (N = 239) op de vragenlijst per samenwerkingssituatie en mate van samenwerking bij de tweede meting

Samenwerkingssituatie	Aantal scholen			
	Wel samenwerking	Plannen voor samenwerking	Geen samenwerking	Totaal
Tussen po en kinderopvang	4	12	44	60
Tussen po en vo	22	8	62	92
Samenwerking binnen po	11	6	9	26
Samenwerking binnen vo	7	3	1	11
Tussen voortgezet speciaal en regulier onderwijs	3	2	3	8
Tussen onderwijs en jeugdhulp	12	6	24	42
Totaal	59	37	143	239

2. Ontwikkeling in de samenwerking

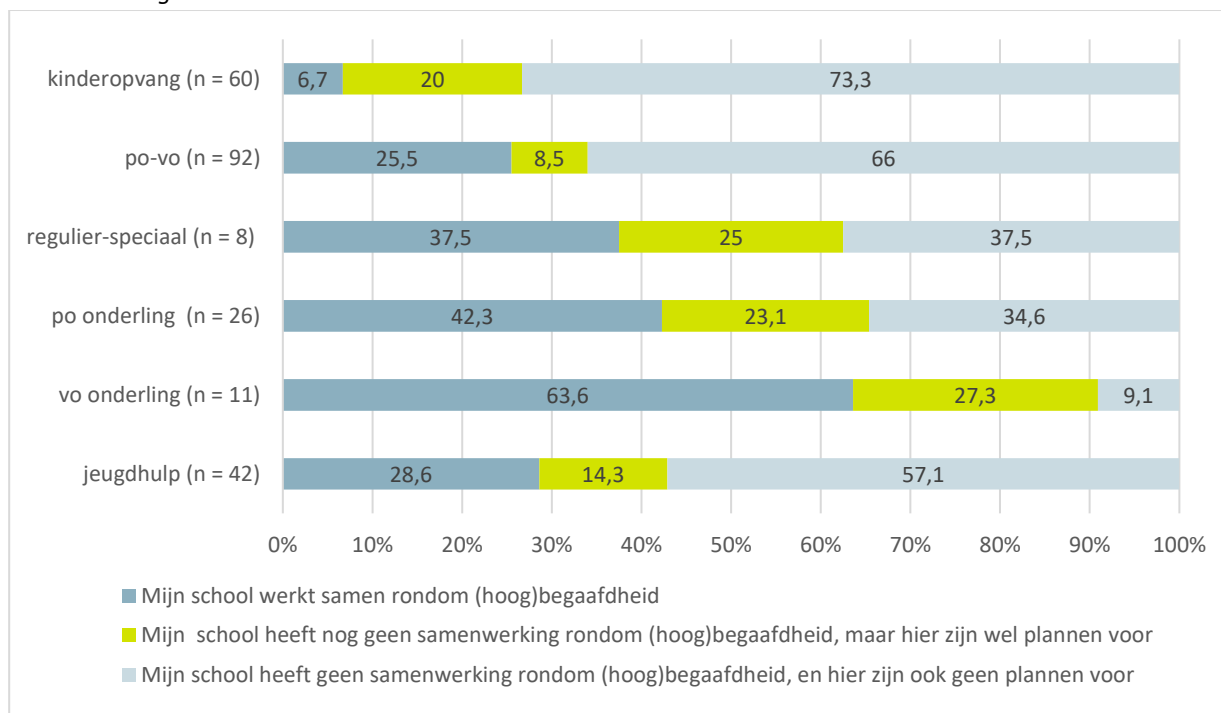
Dit hoofdstuk laat de ontwikkeling in de samenwerking rond (hoog)begaafdheid ten opzichte van de eerste meting zien. Per samenwerkings situatie volgt een beschrijving van de samenwerking aan de hand van uitkomsten uit de vragenlijst onder scholen en de interviews met projectleiders (hoog)begaafdheid van de samenwerkingsverbanden. Bij elke samenwerkings situatie zijn er overeenkomsten tussen de verschillende samenwerkingsverbanden, zoals de betrokken partijen of de belangrijkste doelen. De manier van samenwerken en invulling van de doelen, kunnen echter per samenwerkingsverband (sterk) verschillen. De samenwerking is daarom voor zover mogelijk per samenwerkings situatie (po-kinderopvang, po-vo, po-onderling, vo-onderling, speciaal-regulier onderwijs, onderwijs-jeugdhulp) beschreven, met daar waar relevant een onderscheid tussen samenwerkingsverbanden binnen een samenwerkings situatie.

Om ontwikkelingen in kaart te brengen is (voor samenwerkingsverbanden die ook bij de eerste meting betrokken waren) een vergelijking gemaakt met de samenwerking zoals die was in 2022 tijdens de eerste meting. Hierbij is ook informatie gebruikt uit de eerste meting, namelijk van de vragenlijsten die toen door scholen zijn ingevuld en de groepsinterviews die toen zijn gehouden met beleidsactoren en professionals tijdens de eerste meting.

In Figuur 1 is te zien dat de mate waarin scholen betrokken zijn bij de samenwerking per samenwerkings situatie tijdens de tweede meting verschilt (zie ook Tabel B4 in Bijlage 2). Elke school is op de samenwerkings situatie van het eigen samenwerkingsverband bevraagd. Scholen in regio I, waarin het samenwerkingsverband inzet op de samenwerking tussen po en vo zijn dus bevraagd op die samenwerkings situatie. Een deel van de scholen blijkt tijdens de tweede meting al samen te werken rondom (hoog)begaafdheid, maar in de meeste samenwerkings situaties is er een groot aantal scholen dat nog niet samenwerkt rondom dit thema en daar ook geen plannen voor heeft. Resultaten in Tabel B6 in Bijlage 2 geven weer welke aspecten scholen nodig hebben om de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid wel mogelijk te maken. In de volgende paragrafen gaan we in op de samenwerkings situaties en de scholen die binnen deze situaties vallen.

Figuur 1

Percentages samenwerking van scholen (N = 239) rondom (hoog)begaafdheid) per samenwerkings situatie tijdens tweede meting in 2023.

2.1 Samenwerking tussen het primair onderwijs en de kinderopvang

Tijdens de eerste en tweede meting zijn drie samenwerkingsverbanden onderzocht waarin scholen voor po samenwerken met organisaties voor kinderopvang waarbij er bij zeer jonge kinderen (tot ongeveer 7 jaar) gesproken wordt van een ontwikkelingsvoorsprong¹³. De beschrijvingen van de samenwerking en de ontwikkelingen tussen de eerste en tweede meting zijn gebaseerd op interviews met projectleiders uit de drie samenwerkingsverbanden en de vragenlijst onder 60 po-scholen in deze drie regio's. Per school is de vragenlijst ingevuld door één respondent, dus 60 respondenten van 60 po-scholen in totaal.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

Bij de eerste meting bleek uit de vragenlijst onder scholen dat bij twee van de drie samenwerkingsverbanden sprake was van samenwerking tussen scholen en kinderopvangorganisaties. Bij één samenwerkingsverband was er nog geen contact of samenwerking tussen scholen en kinderopvangorganisaties op beleids- en bestuursniveau. Bij de tweede meting is uit de interviews met projectleiders duidelijk geworden dat er inmiddels binnen elk van deze drie deelnemende samenwerkingsverbanden wordt samengewerkt met de kinderopvang. De manier waarop de samenwerking op beleids- en bestuursniveau is georganiseerd, verschilt per samenwerkingsverband. Zo koppelt samenwerkingsverband L scholen en kinderopvanglocaties op wijkniveau aan elkaar. De samenwerking in samenwerkingsverband K en M wordt daarentegen georganiseerd vanuit projectgroepen met daarin vertegenwoordigers van de schoolbesturen. Deze vertegenwoordigers begeleiden vervolgens de samenwerking binnen hun eigen bestuur. In de projectgroepen, waaraan schoolbesturen en projectleiders (hoog)begaafdheid van deze twee samenwerkingsverbanden deelnemen, wordt de voortgang van doelstellingen besproken en worden doelen waar nodig bijgesteld. Net als bij de eerste meting gaven de projectleiders (hoog)begaafdheid van de drie samenwerkingsverbanden aan dat zij met de samenwerking rondom het thema ontwikkelingsvoorsprong voornamelijk een doorgaande lijn en tijdige signalering willen bewerkstelligen. Ook zijn expertiseontwikkeling van betrokken partijen en een dekkend aanbod nog steeds belangrijke doelen van de samenwerking.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

Uit de vragenlijst die bij deze tweede meting onder de po-scholen binnen de drie samenwerkingsverbanden is afgenomen, kwam naar voren dat vier van de 60 bevraagde basisscholen samenwerken met de kinderopvang rondom (hoog)begaafdheid/ontwikkelingsvoorsprong (zie Figuur 1). Van de overige 56 scholen hebben 12 scholen wel plannen voor een dergelijke samenwerking in de nabije toekomst. Het grootste deel van de scholen die bij deze tweede meting aangeven geen plannen te hebben voor een samenwerking rondom het thema kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong, werkt echter wel samen met de kinderopvang rondom andere thema's. Dit is vergelijkbaar met het patroon dat in 2022 zichtbaar was, toen ook uit de vragenlijsten onder scholen bleek dat de meeste scholen niet expliciet rondom (hoog)begaafdheid/ontwikkelingsvoorsprong samenwerkten met de kinderopvang. Wel gaf een aantal scholen bij deze tweede meting aan dat ze graag wat meer betrokkenheid en initiatief zouden zien vanuit de kinderopvang rondom dit thema.

Voor de vier scholen die bij de tweede meting wel samenwerken met de kinderopvang rondom dit thema, (zijn een betere signalering, tijdige ondersteuning en zorg voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong de belangrijkste doelen van de samenwerking. Bij deze samenwerking met de kinderopvang zijn vanuit scholen voornamelijk intern begeleiders, (hoog)begaafdheidsexperts, schoolleiding en leerkrachten betrokken. Scholen geven aan dat vanuit de kinderopvang de locatieleiders de samenwerking coördineren of structureel betrokken zijn. Pedagogisch medewerkers zijn daarnaast in alle gevallen structureel betrokken bij de samenwerking, terwijl de betrokkenheid van pedagogische (vve-)coaches verschilt van 'structureel' tot 'niet of nauwelijks'. De samenwerking krijgt onder andere vorm wanneer een kind de overstap maakt van kinderopvang naar de basisschool. De kinderopvang overhandigt dossiers over (kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong aan de school waar het kind naartoe zal gaan.

¹³ Zie bijvoorbeeld:

van der Poel-De Schipper, L. (2017). *Bijdehante baby's en pittige peuters : Herkennen van een ontwikkelingsvoorsprong bij jonge kinderen*. XL-leren.

Veldhoven, M. (2015). *Zicht op ontwikkelingsvoorsprong: Signalerings- en overdrachtsinstrument voor peuters met een voorsprong*. Cleverbee.

Ook werken de school en kinderopvang samen aan een warme overdracht door nieuwe leerlingen en hun behoeften te bespreken. Daarnaast overleggen de meeste scholen met de kinderopvang over vroegsignalering en over doorgaande leerlijnen. Dit is vergelijkbaar met de samenwerking tussen scholen en kinderopvanglocaties in 2022, toen de samenwerking zich ook vooral bleek te richten op een warme overdracht tussen kinderopvang en de basisschool.

Uit de interviews met projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid bleek bij deze tweede meting dat in samenwerkingsverband M 'compact coaches' zijn aangesteld die vanuit de schoolbesturen op vraag en op eigen initiatief bij scholen langskomen om te kijken naar het huidige beleid. Tevens begeleiden deze coaches scholen bij de uitvoering van het beleid. In samenwerkingsverband L zijn er vaste momenten waarop scholen en kinderopvanglocaties bij elkaar komen en gezamenlijke thema's bespreken. Het gaat hierbij niet alleen over de onderwerpen ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafdheid, maar ook om andere thema's die naar voren komen tijdens de overdracht of die beide partijen aangaan. Binnen ditzelfde samenwerkingsverband is nu bij de tweede meting ook veel aandacht voor expertiseontwikkeling in de vorm van scholing voor leerkrachten, intern begeleiders en pedagogisch medewerkers. Bij de eerste meting een jaar geleden werd de wens geuit om in te zetten op professionalisering van de pedagogisch medewerkers. Betrokkenen uit de kinderopvang in regio K gaven toen namelijk al aan dat ze behoefte hadden aan meer (actuele) kennis over een ontwikkelingsvoorsprong/(hoog)begaafdheid.

In de vragenlijst noemden scholen als belangrijkste redenen voor het uitblijven van samenwerking rondom dit thema dat ze andere prioriteiten hebben en dat er te weinig tijd is. Meer middelen in de vorm van tijd en geld, maar ook richtlijnen voor samenwerking en informatie over de meerwaarde van samenwerking, zijn voor deze scholen nodig om samenwerking in de toekomst mogelijk te maken. Eén van de scholen gaf aan dat de kinderopvang in de buurt geen samenwerking aan wil gaan.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

Bij deze tweede meting bleek dat er ten opzichte van de eerste meting een aantal aspecten veranderd waren binnen de samenwerkingsverbanden die inzetten op de samenwerking tussen het po en de kinderopvang. De projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid gaven tijdens de interviews bij de tweede meting aan dat de manier waarop wordt samengewerkt en de doelen van de samenwerking voor het grootste deel gelijk zijn gebleven, maar dat er in samenwerkingsverband K en M sinds afgelopen jaar meer aandacht wordt besteed aan de basisondersteuning rondom (hoog)begaafdheid. In beide samenwerkingsverbanden zijn eisen opgesteld voor deze basisondersteuning waarop scholen kunnen worden aangesproken en aan de hand waarvan de samenwerking met de kinderopvang geconcretiseerd kan worden. Door afspraken te maken over de basisondersteuning, hoopt de projectleider van samenwerkingsverband M duidelijkheid te scheppen over de verwachtingen en afspraken rondom deze basiseisen.

Een andere ontwikkeling binnen de doelen van de samenwerking bleek de groeiende focus op kennisdeling en -ontwikkeling als doel van de samenwerking. De projectleider (hoog)begaafdheid van samenwerkingsverband M gaf tijdens het interview aan dat de aanleiding hiervoor een ervaren gebrek aan kennis en bewustzijn rondom kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafdheid binnen de kinderopvang was. Als gevolg hiervan is er meer ingezet op scholing voor pedagogische coaches. Hoewel kennisontwikkeling al een belangrijk doel was, is dit nu concreter geworden in de vorm van scholingsaanbod specifiek voor deze doelgroep. Ook de projectleider van samenwerkingsverband L gaf aan te merken dat het thema ontwikkelingsvoorsprong/(hoog)begaafdheid minder leeft binnen de kinderopvang en daarom te willen werken aan kennisvergroting onder deze doelgroep. Binnen samenwerkingsverband K wordt kennisdeling op gang gebracht vanuit een kennisgroep waarin bijna alle schoolbesturen zijn vertegenwoordigd. Hier wordt onder andere kennis gedeeld over de knelpunten die schoolbesturen ervaren en de manier waarop ze problemen kunnen oplossen.

Twee projectleiders gaven aan dat ze in het afgelopen jaar met meer partners zijn gaan samenwerken op beleidsniveau. In samenwerkingsverband K waren aan het begin van de subsidieperiode zeven schoolbesturen betrokken bij de samenwerking en bij de eerste meting in 2022 sprak de projectleider (hoog)begaafdheid de wens uit graag meer betrokkenheid te willen zien onder schoolbesturen. In het interview in 2023 gaf diezelfde

projectleider aan dat nu bijna alle 40 schoolbesturen in de regio vertegenwoordigd zijn in de kennisgroep vanuit het samenwerkingsverband. Voor samenwerkingsverband M geldt dat sinds afgelopen jaar een aantal nieuwe kinderopvangorganisaties zijn aangesloten als samenwerkingspartner op beleidsniveau. Ook wordt er sinds kort samengewerkt met een organisatie die zich bezighoudt met zorg en onderwijs voor thuiszittende leerlingen.

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

Hoewel alle geïnterviewde projectleiders bij de tweede meting aangaven dat de samenwerking tussen basisscholen en de kinderopvang van de grond was gekomen en steeds meer vorm kreeg, bleek tijdens de tweede meting dat er nog steeds ruimte is voor verbetering. Zo noemden projectleiders het belang van meer prioriteit en bewustwording rondom de thema's ontwikkelingsvoorsprong, (hoog)begaafdheid en (vroeg)signalering binnen zowel de kinderopvang als basisscholen. Hierbij werd ook de wens uitgesproken voor kennisontwikkeling rondom deze thema's onder personeel in de vorm van scholing en de inzet van begaafdheidscoördinatoren. Eén projectleider gaf aan in de toekomst graag meer contact en samenwerking tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten te zien en ook op wijkniveau de samenwerking meer te willen stimuleren. In twee samenwerkingsverbanden noemden de projectleiders expliciet borging van de samenwerking als belangrijk doel voor de komende tijd, ook met het oog op het einde van de huidige subsidieperiode.

2.2 Samenwerking tussen het primair en voortgezet onderwijs

In de eerste helft van 2023 is gesproken met drie paren van projectleiders (hoog)begaafdheid binnen drie regio's. Er is per samenwerking een projectleider van het vo-samenwerkingsverband en van het po-samenwerkingsverband geïnterviewd. Daarnaast hebben 94 po- en vo-scholen binnen de samenwerkingen deelgenomen aan de vragenlijst.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

Bij deze tweede meting bleek dat net als vorig jaar de doorgaande lijn tussen po en vo het belangrijkste doel binnen de samenwerking voor alle samenwerkingsverbanden is om vanuit daar dekkende en passende ondersteuning aan te kunnen bieden aan (hoog)begaafde leerlingen. Daarnaast werden bij deze tweede meting door projectleiders ook doelen zoals kennisdeling, expertiseontwikkeling en een gezamenlijke visie genoemd. De doelen bleken niet veel veranderd ten opzichte van de eerste meting in 2022, maar zijn volgens een aantal projectleiders wel concreter geworden. Ook noemden drie projectleiders borging van de samenwerking en het beschikbare aanbod als belangrijk doel voor de komende tijd.

Voor zowel regio H als regio I geldt dat de directeuren/bestuurders van de po en vo samenwerkingsverbanden op vaste momenten bij elkaar komen en de stand van zaken, ontwikkelingen en nieuwe plannen bespreken. De projectleiders (hoog)begaafdheid van po en vo in regio H bespreken in een vaste gesprekscyclus hun gezamenlijke visie en brengen het aanbod in de regio samen in kaart. Ook wordt in de regio een kenniskring voor vo-scholen georganiseerd waarbij de projectleider vanuit het po-samenwerkingsverband ook aansluit om kennis te delen en mee te denken. De projectleider vanuit het vo liet weten dat het plan is dat implementatiedragers uit het po ook op korte termijn aansluiten bij deze bijeenkomsten.

Waar er tijdens deze tweede meting in regio H en I sprake bleek te zijn van contact en sporadische samenwerking tussen po en vo, gaven de projectleiders in regio G aan dat de samenwerking tussen po en vo op beleids- en bestuursniveau nog niet van de grond is gekomen. Hoewel er in de regio contact is tussen de projectleiders van beide samenwerkingsverbanden en tussen schoolbesturen in het po en vo, is er volgens de projectleiders nog geen sprake van een structurele samenwerking tussen po en vo. De doelen voor de komende tijd zijn dan ook onder andere het maken van afspraken rondom basisondersteuning, expertiseontwikkeling en stimulering vanuit de samenwerkingsverbanden om zo de samenwerking op te zetten en te versterken.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

Uit de vragenlijst onder po- en vo- scholen kwam bij de tweede meting naar voren dat 24 van de 94 bevraagde scholen samenwerken met po- of vo-scholen rondom (hoog)begaafdheid (zie Figuur 1). Zij hebben incidenteel tot

regelmatig contact met hun samenwerkingspartner en voor een groot deel van deze scholen is (hoog)begaafdheid een belangrijk thema in de samenwerking. De belangrijkste doelen van de samenwerking tussen po- en vo-scholen zijn het bieden van maatwerk aan (hoog)begaafde leerlingen, het benutten van hun potentieel, en een betere overstap naar vervolgonderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen. Bij deze tweede meting bleken voornamelijk intern begeleiders en (hoog)begaafdheidsexperts op de scholen betrokken te zijn bij de samenwerking tussen po- en vo-scholen. Zij zorgen onder andere voor een warme overdracht voor (hoog)begaafde leerlingen met ondersteuningsbehoeften en bieden samen een onderwijsaanbod aan voor (hoog)begaafde leerlingen.

Uit de vragenlijst die bij deze tweede meting is uitgezet bleek verder dat 62 scholen aangaven dat er geen sprake is van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid en dat hier ook geen plannen voor zijn. Uitkomsten van de interviews met projectleiders laten een genuanceerder beeld zien. In regio G bleek de samenwerking op uitvoerend niveau nog niet van de grond gekomen en voor regio H en I gold dat de samenwerking tussen scholen steeds meer vorm begint te krijgen. Er zijn scholen die vooral op wijkniveau samenwerken, maar nog niet alle scholen zijn hierbij betrokken. Veel scholen gaven in de vragenlijst aan andere prioriteiten te hebben en de tijd niet te hebben om samen te werken. Er is onder deze scholen behoefte aan informatie over de meerwaarde van de samenwerking, aan hulp bij het leggen van contact met potentiële partners en aan gezamenlijke bijeenkomsten en meer middelen zoals tijd en geld om samenwerking te faciliteren.

De projectleiders van regio's H en I gaven tijdens de interviews aan dat de samenwerking tussen po en vo vooral op wijkniveau plaatsvindt. Scholen en schoolbesturen treffen elkaar en bespreken gezamenlijke aanpakken. Daarnaast zijn er ook initiatieven zoals een intermezzojaar, een coördinator rondom de overstap naar het vo, en een plusklas voor po-leerlingen georganiseerd door een vo-school. Eén van de projectleiders in regio I gaf aan dat er steeds meer scholen bereid zijn om mee te doen met de samenwerking.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

Bij deze tweede meting bleek dat de doelen, wijze en inhoud van de samenwerking voor de drie regio's die zich bezighouden met de samenwerking tussen po en vo grotendeels gelijk zijn gebleven ten opzichte van de eerste meting van een jaar geleden. De werkgroepen, netwerkgroepen en overlegstructuren die aan het begin van de subsidieperiode zijn opgezet, worden nog steeds ingezet als manier om elkaar te ontmoeten en samenwerking te stimuleren. De samenwerkingsverbanden hebben daarin een faciliterende rol en de verantwoordelijkheid ligt bij de schoolbesturen. Daarnaast zijn er net als bij de eerste meting grote verschillen te zien in de mate van betrokkenheid van scholen en de intensiteit van de samenwerking per regio. Toch hebben er in het afgelopen jaar een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden, voornamelijk op het gebied van contact tussen po en vo.

Hoewel er in regio G nog geen structurele samenwerking tussen po en vo is, zijn er in het afgelopen jaar wel ontwikkelingen geweest. Zo is er begin 2023 in het vo-samenwerkingsverband een nieuwe projectleider (hoog)begaafdheid aangesteld om de samenwerking te stimuleren en doelen aan te pakken. Deze projectleider heeft sinds kort ook contact met de projectleider vanuit het po, die zelf ook af en toe aanwezig is bij de netwerkgroep voor professionals uit het vo. De netwerkgroep voor (hoog)begaafdheidscoördinatoren in het po is volgens de projectleider in het afgelopen jaar steeds actiever en concreter geworden, maar deze netwerkgroep werkt nog niet samen met die van het vo.

Ook in regio H is de projectleider vanuit het po-samenwerkingsverband onlangs aangesloten bij een netwerkbijeenkomst van professionals uit het vo om te vertellen over hun aanpak. De projectleider po vertelde dat op die manier het aanbod in de regio in kaart wordt gebracht en daarnaast de samenwerking steeds meer vorm begint te krijgen.

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

Een aantal projectleiders spraken tijdens het interview bij de tweede meting specifieke wensen uit over de samenwerking tussen po en vo. De projectleider vo in regio H gaf aan nog een slag te willen maken in de gezamenlijke visie binnen po en vo rondom (hoog)begaafdheid om zo een meer structurele overdracht en kennisuitwisseling te stimuleren. Specifiek is er volgens de projectleider vo de wens om een platform op te zetten om ervaringen te delen:

“Waar je uitwisselt en leert van elkaar en waardoor je ook een beetje kan duwen op implementatie binnen zo’n school”.

In regio I wordt er al gekeken naar de volgende subsidieperiode (2023-2025). Zo is er binnen het vo-samenwerkingsverband een denktank opgezet om een nieuw subsidieplan te schrijven dat gericht is op een passend en dekkend aanbod en een uitbreiding van het intermezzojaar. De projectleider van het po-samenwerkingsverband vulde tijdens het interview aan graag programma’s meer op elkaar aan te willen laten sluiten en om te werken vanuit een basisondersteuning. Ook gaf de projectleider aan dat er in het komende jaar een platform wordt geïntroduceerd vanuit het samenwerkingsverband om kennisdeling en interviews met collega’s te faciliteren.

De projectleider vo in regio G gaf aan graag de samenwerking tussen po en vo te willen versterken en meer structureel aan te willen pakken, maar dat het daarvoor van belang is dat er binnen het vo meer bekendheid en prioriteit ontstaat rondom (hoog)begaafdheid. Hierin staat ook de vertaalslag van het beleids- en bestuursniveau naar het uitvoerend niveau centraal.

2.3 Samenwerking binnen het primair onderwijs

Tijdens de tweede meting zijn de drie samenwerkingsverbanden onderzocht die ook deelnamen aan de eerste meting. Er is gesproken met de projectleiders (hoog)begaafdheid van elk samenwerkingsverband en er is een vragenlijst uitgezet onder scholen binnen de drie regio’s. In totaal vulden 26 po-scholen uit de drie regio’s de vragenlijst in bij deze tweede meting in 2023.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

Uit de interviews met de projectleiders van de drie samenwerkingsverbanden po kwam naar voren dat, net als bij de eerste meting vorig jaar, in alle drie de regio’s het creëren van een dekkend en passend aanbod voor (hoog)begaafde kinderen in de omgeving het belangrijkste doel is. Ook (vroeg)signalering van (hoog)begaafde leerlingen en expertiseontwikkeling binnen scholen zijn centrale onderdelen van de samenwerking tussen po-scholen.

Op beleids- en bestuursniveau is de samenwerking in samenwerkingsverband B en C georganiseerd vanuit werkgroepen die input geven, meedenken over het opzetten en aanpassen van voorzieningen, en die invulling geven aan de doelen. Deze werkgroepen bestaan al sinds de start van de subsidieperiode. In samenwerkingsverband C is de werkgroep wat meer op de achtergrond geraakt in het afgelopen jaar en is in plaats daarvan de rol van het expertiseteam sterker geworden. Dit team bestaat uit vertegenwoordigers van tien verschillende scholen die op hun beurt andere scholen ondersteunen en meedenken over de basisondersteuning. Eenzelfde soort expertiseteam wordt volgens de projectleider in samenwerkingsverband A door twee grote schoolbesturen georganiseerd. Dit expertiseteam bestaat uit specialisten hoogbegaafdheid die ook éénpitters en kleinere besturen in de regio ondersteunen. Daarnaast zijn alle schoolbesturen in deze regio ook vertegenwoordigd in het bestuur van het samenwerkingsverband, waarmee een brug wordt gevormd op beleidsniveau tussen het samenwerkingsverband en de besturen.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

Een deel (11) van de 26 po-scholen gaf in de vragenlijst aan samen te werken met andere po-scholen rondom (hoog)begaafdheid (zie Figuur 1). Ze hebben regelmatig contact met andere po-scholen, waarbij voor een deel van de scholen geldt dat de contactmomenten worden georganiseerd door het schoolbestuur. De positie die (hoog)begaafdheid als thema inneemt in de samenwerking verschilt sterk per school. Voor sommige scholen geldt dat de samenwerking met andere po-scholen zich voornamelijk afspeelt rondom (hoog)begaafdheid, terwijl binnen andere contacten (hoog)begaafdheid slechts af en toe aan bod komt en de samenwerking veel breder is. De belangrijkste doelen van de samenwerking tussen po-scholen zijn volgens scholen zelf het bieden van maatwerk aan (hoog)begaafde leerlingen, betere signalering van (hoog)begaafde leerlingen en het vergroten van kennis rondom het thema onder leerkrachten. Vanuit scholen zijn het met name de intern begeleiders, leraren en de

(hoog)begaafdheidsexperts die betrokken zijn bij de samenwerking. Ook leerlingen zijn betrokken, voornamelijk door deel te nemen aan voorzieningen zoals de bovenschoolse plusklas. Uit de interviews met de projectleiders kwam naar voren dat in samenwerkingsverband A en C de expertiseteams ook op uitvoerend niveau worden ingezet en op scholen langskomen om hen te ondersteunen of te adviseren of om leerlingen te begeleiden. In samenwerkingsverband B geldt dat elke school een talentbegeleider heeft die kennis heeft op het gebied van (hoog)begaafdheid en scholen kan ondersteunen. Een aantal talentbegeleiders bedienen meerdere scholen.

Iets meer dan de helft van de bevroegde po-scholen werkt (nog) niet samen met andere po-scholen rondom (hoog)begaafdheid, maar een aantal van hen werkt wel onderling samen rondom andere thema's. De belangrijkste reden voor het uitblijven van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid is volgens de deelnemende scholen een gebrek aan tijd en facilitering in de vorm van gezamenlijke bijeenkomsten. Meer tijd en geld zouden volgens scholen dan ook bijdragen aan het opzetten van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

Uit de groepsinterviews met projectleiders bij de eerste meting in 2022 bleek dat de betrokkenheid van scholen bij de samenwerking verschilde per samenwerkingsverband. Op basis van de interviews met projectleiders bij de tweede meting in 2023 bleek het moeilijk te achterhalen in hoeverre de betrokkenheid was veranderd ten opzichte van vorig jaar. Het patroon dat uit de interviews in 2023 naar voren kwam, lijkt op het patroon tijdens de vorige meting in 2022. Voor samenwerkingsverband A geldt dat de projectleider in het interview in 2023 aangaf weinig zicht te hebben op de samenwerking op uitvoerend niveau. Daarnaast sprak de projectleider van samenwerkingsverband B de wens uit voor meer onderlinge samenwerking op regionaal niveau. In samenwerkingsverband C blijkt de rol van het expertiseteam sterker te zijn geworden en werken scholen intensief samen rondom basisondersteuning en kennisdeling.

De doelen van de onderlinge samenwerking tussen po-scholen zijn voor de samenwerkingsverbanden grotendeels gelijk aan de doelen die zij in 2022 hadden, bleek uit de interviews met de projectleiders. In samenwerkingsverband B is gebleken dat er behoefte is aan meer contact met de kinderopvang en kennisontwikkeling rondom (vroeg)signalering, wat zich vertaalt in een grotere focus op de doorgaande lijn en signalering binnen de regio. Dit zijn geen nieuwe doelen, maar, zoals de projectleider van dit samenwerkingsverband hierover zei: *“Het is een verbreding en een verdieping van wat we al deden. Het is allemaal heel nauw aan elkaar verbonden”*. Voor samenwerkingsverband B geldt ook dat borging van beleid een belangrijk doel is. Vorig jaar was die wens voor borging er al, maar nu wordt er ook echt aan gewerkt in de vorm van bijvoorbeeld de talentbegeleiders. Samenwerkingsverband C werkt sinds een jaar samen met een centrum voor orthopedagogiek rondom scholing voor leerkrachten in de regio. Deze ontwikkeling sluit aan bij de wens uit 2022 om professionalisering rondom het thema (hoog)begaafdheid te vergroten.

De manier waarop zowel op beleids- en bestuursniveau als op uitvoerend niveau wordt samengewerkt blijkt in vergelijking met de eerste meting grotendeels gelijk te zijn gebleven voor de drie samenwerkingsverbanden. Uit de interviews met projectleiders bij de tweede meting is gebleken dat een aantal groepen en partners intensiever zijn gaan samenwerken in het afgelopen jaar, maar dat de wijze waarop deze samenwerking is georganiseerd, gelijk is gebleven.

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

De projectleider van samenwerkingsverband A gaf bij de tweede meting aan de samenwerking te willen verstevigen door middel van het realiseren van een werkplaats rondom (hoog)begaafdheid. Daarnaast is binnen dit samenwerkingsverband afstemming met jeugdhulp een punt van aandacht voor de komende tijd en om aan de hand van die samenwerking via gemeenten (hoog)begaafdheid grootschaliger aan te pakken op provinciaal niveau. Ook in regio C wordt gekeken wat er mogelijk is op het gebied van samenwerking met de jeugdhulp om zo uitval van leerlingen in de regio tegen te gaan.

2.4 Samenwerking binnen het voortgezet onderwijs

In 2023 is gesproken met de projectleiders van drie vo-samenwerkingsverbanden. Met dezelfde projectleiders is in 2022 ook gesproken. Daarnaast is de vragenlijst ingevuld door zeven vo-scholen uit deze drie regio's.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

Uit de interviews met projectleiders kwam naar voren dat het neerzetten van een dekkend aanbod, met name voor dubbel bijzondere leerlingen, een belangrijk doel is voor alle samenwerkingsverbanden die inzetten op onderlinge samenwerking tussen scholen in het vo. Daaronder vallen concretere doelen zoals het aanbieden van maatwerk, voorkomen van uitval en het bieden van goede en tijdige ondersteuning. Daarbij worden ook expertiseontwikkeling, borging en kennisdeling genoemd als doelen.

De samenwerking in de drie regio's is op verschillende manieren vormgegeven. Binnen samenwerkingsverband E en F zijn er stuurgroepen die het project trekken, de voortgang van de samenwerking bespreken en activiteiten organiseren. In regio E bestaat de stuurgroep uit projectleiders en bestuurders van de po- en vo-samenwerkingsverbanden en een ondersteuningscoördinator. Hierbij werken het po en vo samen, maar blijft de uitvoering op scholen gescheiden. Daarnaast organiseert samenwerkingsverband E bijeenkomsten voor (hoog)begaafdheidsspecialisten. Tijdens de bijeenkomsten wordt besproken wat er speelt en waar men tegenaan loopt. Ook is er de mogelijkheid om cursussen of lezingen te volgen. In samenwerkingsverband F is een expertisegroep opgezet die bestaat uit vier docenten die leerlingen begeleiden vanuit hun expertise als (hoog)begaafdheidsspecialist.

In samenwerkingsverband D is de samenwerking op beleids- en bestuursniveau anders georganiseerd. Het samenwerkingsverband heeft een verbindende rol en brengt schoolleiders samen tijdens een scholenoverleg. Zij bekijken onderling waar behoeftes liggen en hoe ze elkaar kunnen helpen. De samenwerking vindt daarmee voornamelijk plaats op het niveau van de schoolleiding. Wel heeft het samenwerkingsverband consultants in dienst die waar nodig scholen kunnen ondersteunen en heeft de projectleider contact met gemeenten en gebiedsteams om de doelgroep onder de aandacht te brengen.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

Uit zowel de interviews met projectleiders als de vragenlijsten onder scholen kwam bij de tweede meting naar voren dat de samenwerking tussen vo-scholen onderling op uitvoerend niveau nog niet overal van de grond is gekomen. Ongeveer twee derde van de vo-scholen gaf in de vragenlijst aan met andere vo-scholen samen te werken rondom (hoog)begaafdheid (zie Figuur 1). Hoewel nog niet alle vo-scholen samenwerken rondom (hoog)begaafdheid, lijkt er ten opzichte van de eerste meting een jaar geleden meer onderlinge samenwerking te zijn. Het contact tussen vo-scholen vindt incidenteel tot regelmatig plaats en gaat dan wel voornamelijk over (hoog)begaafdheid. De projectleiders van de drie samenwerkingsverbanden schetsten een vergelijkbaar beeld tijdens de interviews bij de tweede meting. De projectleider van samenwerkingsverband E gaf aan dat een aantal vo-scholen binnen dat samenwerkingsverband erg actief met elkaar samenwerken rondom (hoog)begaafdheid, maar dat bij een ander deel nog geen sprake was van samenwerking. Ook in regio F bleken er verschillen te zijn tussen scholen op het gebied van expertiseontwikkeling en onderlinge samenwerking. In samenwerkingsverband D is er een expertisenetwerk dat scholen ondersteunt, maar volgens de projectleider komt dit netwerk moeizaam op gang en zijn scholen in verschillende mate betrokken. Deze verschillen in de mate van betrokkenheid en samenwerking onder scholen binnen samenwerkingsverbanden zijn vergelijkbaar met de verschillen die vorig jaar bij de eerste meting werden geschetst door projectleiders.

Scholen gaven bij de tweede meting in de vragenlijst aan dat voor hen de belangrijkste doelen van de samenwerking het bieden van maatwerk, het benutten van het potentieel van (hoog)begaafde leerlingen, tijdige ondersteuning van zorg en betere signalering zijn. Dit wordt gedaan door met andere vo-scholen te overleggen over gezamenlijke doelen en mee te doen aan professionaliserings- en kennisdelingsactiviteiten. Zo gaf de projectleider van samenwerkingsverband F bij de interviews aan dat de stuurgroep van het samenwerkingsverband themabijeenkomsten en activiteiten organiseert voor docenten rondom kennisdeling. In deze regio spelen docenten

een belangrijke rol als experts binnen de scholen en in het contact met scholen in de omgeving en met het samenwerkingsverband. Uit de afname van de vragenlijst kwam naar voren dat scholen die onderling samenwerken (hoog)begaafdheidsexperts inzetten die contact onderhouden met andere scholen.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

In het interview gaf de projectleider van samenwerkingsverband D bij de tweede meting aan dat het vergroten van kennis binnen scholen een doel is dat het afgelopen jaar meer aandacht heeft gekregen. Dit past binnen de wensen die vorig jaar door projectleiding en beleidsactoren werden genoemd rondom kennisdeling en het bevorderen van onderling contact tussen scholen. Samenwerkingsverband E heeft in het afgelopen jaar onder andere een oudernetwerk opgezet waar ouders elkaar kunnen vinden. In regio F is het afgelopen jaar de doelgroep verbreed. Waar de focus eerder lag op dubbel bijzondere leerlingen, is dit het afgelopen jaar verschoven naar alle leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Als reden gaf de projectleider dat de 'algemene groep' (hoog)begaafde leerlingen ook meer aandacht nodig heeft. Omdat de begeleiding van dubbel bijzondere leerlingen in de regio nu staat, is er ruimte om tevens de andere (hoog)begaafde leerlingen te ondersteunen en ook voor hen een dekkend aanbod te realiseren. *"Voorheen richtten we ons vooral op die dubbel bijzondere leerlingen en daar hebben we eigenlijk best wel een goed aanbod voor staan [...] en dat loopt goed en die kunnen we over het algemeen goed helpen. En nu is het meer van: hé, deze groep hebben we toch een beetje verwaarloosd. Het zijn ook niet leerlingen die heel erg opvallen omdat het niet heel erg slecht gaat, maar er zitten er een paar tussen die echt heel slim zijn en die niet helemaal gelukkig zijn en goed in hun vel zitten op school en die willen we toch eigenlijk ook helpen."*

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

Uit de vragenlijst bleek bij de tweede meting dat het merendeel van de vo-scholen die op dit moment niet onderling samenwerken rondom (hoog)begaafdheid, wel plannen heeft om daar in het komende jaar mee te beginnen. Ook onder de projectleiders van de verschillende samenwerkingsverbanden zijn er plannen om meer scholen te bereiken en de betrokkenheid bij de onderlinge samenwerking te vergroten. De projectleider van samenwerkingsverband D gaf in het gesprek bij de tweede meting aan vooral in te willen zetten op bewustwording onder scholen en schoolbesturen van de doelgroep en het belang van inzet en de gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom (hoog)begaafdheid. Op die manier hoopt de projectleider meer draagvlak te creëren voor samenwerking. De projectleider in regio E heeft een vergelijkbare wens om schoolbesturen in te zetten en te stimuleren om scholen die tot nu toe op de achtergrond zijn gebleven ook te betrekken bij de samenwerking.

2.5 Samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs

Tijdens de tweede meting is gesproken met de projectleiders van twee vo-samenwerkingsverbanden die inzetten op de samenwerking tussen regulier en speciaal voortgezet onderwijs. Met de projectleider van samenwerkingsverband N is bij de eerste meting ook gesproken. De projectleider en scholen van samenwerkingsverband O namen voor de eerste keer deel aan deze deelstudie. In totaal hebben acht scholen uit de twee regio's de vragenlijst ingevuld.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

Voor beide samenwerkingsverbanden kwam in de interviews bij de tweede meting naar voren dat de belangrijkste doelen van de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs het realiseren van een dekkend aanbod, expertiseontwikkeling en signalering van (hoog)begaafdheid zijn. De projectleider van samenwerkingsverband O gaf aan dat signalering veel prioriteit krijgt omdat is gebleken dat de groep (hoog)begaafde leerlingen nog niet goed in beeld is. Vanuit daar hoopt het samenwerkingsverband de samenwerking tussen vo- en scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso-scholen) te stimuleren. Deze samenwerking is op beleids- en bestuursniveau nog niet tot stand gekomen. In de projectgroep en stuurgroep van het samenwerkingsverband zitten wel vo-scholen, maar het blijkt lastig te zijn om vso-scholen te betrekken en mee te krijgen, hoewel er volgens de projectleider een aantal stappen zijn gezet in het afgelopen jaar. Alleen op het niveau van casuïstiek en advies daaromheen is er sprake van samenwerking met het vso binnen samenwerkingsverband O.

In samenwerkingsverband N ligt bij deze tweede meting de focus op het creëren van een dekkend aanbod voor thuiszitters en op het voorkomen van uitval. De projectleider van het samenwerkingsverband trekt de kar in de samenwerking tussen vo- en vso-scholen, maar in het interview gaf de projectleider aan dat de betrokkenheid per school op beleids- en bestuursniveau sterk verschilt. Een scholingsgroep vanuit het samenwerkingsverband organiseert cursussen en scholingsdagen voor medewerkers van het samenwerkingsverband. Daarnaast is er een kennisplatform (academie) opgezet die scholing en trainingen rondom (hoog)begaafdheid organiseert. Deze activiteiten zijn toegankelijk voor alle (onderwijs)professionals binnen het samenwerkingsverband en bieden tegelijkertijd een manier om elkaar te ontmoeten.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

In de vragenlijst gaven drie van de acht vo-scholen aan dat zij samenwerken met regulier of speciaal onderwijs rondom (hoog)begaafdheid (zie Figuur 1). Ze gaven aan dat de samenwerking breder is dan alleen (hoog)begaafdheid, en dat het thema een wisselende positie inneemt in de samenwerking. Voor scholen zijn de belangrijkste doelen van de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs een betere signalering van (hoog)begaafde leerlingen en kennisvergroting bij leraren. Professionaliserings- en kennisdelingsactiviteiten zijn dan ook de twee belangrijkste manieren waarop de samenwerking vorm krijgt.

Een deel (5) van de acht bevroegde scholen gaf bij de tweede meting aan dat er geen sprake is van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid en dat hier ook geen plannen voor zijn (zie Figuur 1). De voornaamste reden hiervoor is een gebrek aan tijd. Uit de vragenlijst kwam verder naar voren dat er behoefte is aan meer middelen in de vorm van onder andere tijd en geld om de samenwerking mogelijk te maken.

Ook in de interviews met de projectleiders werd het beeld bevestigd dat v(s)o-scholen in wisselende mate betrokken zijn bij de samenwerking. De projectleider van samenwerkingsverband N gaf aan dat een aantal vo- en vso-scholen samenwerken in de vorm van kennisbijeenkomsten waarbij orthopedagogen en talentbegeleiders vanuit verschillende scholen samen komen. Andere scholen zijn volgens de projectleider terughoudend en staan nog aan het begin als het gaat om de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.

In regio O is er nog geen sprake van samenwerking tussen vo- en vso-scholen rondom (hoog)begaafdheid op uitvoerend niveau. Vanuit het samenwerkingsverband worden wel intervisiebijeenkomsten en themamiddagen georganiseerd waar scholen en gemeenten aan kunnen deelnemen. Daarnaast zijn er, in lijn met de subsidiedoelen, nu binnen elke reguliere vo-school twee (hoog)begaafdheidsspecialisten. Binnen het vso is dit nog niet het geval. Wel onderhoudt het samenwerkingsverband contact met vso-scholen in de regio en wordt er samengewerkt tussen vo- en vso-scholen rondom specifieke casuïstiek met het samenwerkingsverband als tussenpersoon.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

De beschrijving van de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs in 2022 was alleen gebaseerd op de ervaringen uit samenwerkingsverband N. De doelen binnen deze regio zijn grotendeels hetzelfde gebleven. Waar de projectleider de doelgroep een jaar geleden bij de eerste meting omschreef als (hoog)begaafde leerlingen, is dit breder getrokken en wordt er bij de tweede meting gesproken van talentontwikkeling als belangrijkste doel binnen scholing en expertise. Ook noemde de projectleider bij de tweede meting borging als een belangrijk doel voor de komende tijd, met het oog op het einde van de subsidieperiode. Bij de eerste meting werd borging ook genoemd door scholen als doel voor de komende tijd. Daarnaast hebben het creëren van een dekkend aanbod binnen scholen en de samenwerking tussen speciaal en regulier onderwijs binnen samenwerkingsverband N meer aandacht gekregen in het afgelopen jaar. Daarbij is er de afgelopen tijd ook meer focus gekomen op thuiszitters als doelgroep. Waar vorig jaar nog tijdens regionale overleggen directeurs van vo- en vso-scholen in de regio samenkwamen met de projectleider (hoog)begaafdheid vanuit het samenwerkingsverband, is het regionale aspect nu losgelaten en richt het samenwerkingsverband zich volgens de projectleider vooral op de scholen die actief samenwerken. De scholen die niet mee wilden doen of naar eigen zeggen geen (hoog)begaafde leerlingen hadden, worden nu niet meer betrokken bij overleggen.

De manier waarop wordt samengewerkt op beleids- en bestuursniveau en de inhoud die hierbij centraal staat is voor beide samenwerkingsverbanden grotendeels gelijk gebleven. Zo zijn in samenwerkingsverband O nog steeds de projectgroep en de stuurgroep actief en zijn in beide samenwerkingsverbanden talentbegeleiders (samenwerkingsverband N) en (hoog)begaafdheidsspecialisten (samenwerkingsverband O) actief die onderling samenwerken en in contact staan met het samenwerkingsverband.

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

In de interviews noemden de projectleiders verschillende wensen en plannen voor de toekomst met betrekking tot de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Voorbeelden van wensen zijn het vergroten van het bewustzijn onder docenten van de doelgroep en belang van samenwerking, onder andere door het promoten en eventueel verplicht maken van scholing. Andere voorbeelden zijn het in beeld krijgen van het aanbod en de doelgroep (hoog)begaafde leerlingen binnen het vso. Voor samenwerkingsverband O geldt daarbij dat er de wens is om de samenwerking tussen vo- en vso-scholen op te zetten, maar hiervoor is het volgens de projectleider van belang om eerst een gezamenlijke visie en doelen te formuleren.

2.6 Samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp

Tijdens de tweede meting is gesproken met projectleiders van vier verschillende samenwerkingsverbanden (J, P, Q, R) die in hun subsidieplan doelen rondom de samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp hebben beschreven. Met één van hen, namelijk de projectleider van samenwerkingsverband J, is ook gesproken bij de eerste meting in 2022. Projectleiders van samenwerkingsverbanden P, Q en R deden dus bij deze tweede meting in 2023 voor het eerst mee aan deze deelstudie. In regio J, P en Q betreft het samenwerkingsverbanden po, in regio R gaat het om een samenwerkingsverband vo. Hetzelfde geldt voor po- en vo-scholen uit bijbehorende regio's, zij zijn bij de tweede meting voor het eerst gevraagd om de vragenlijst in te vullen. In totaal vulden 42 scholen uit de vier regio's de vragenlijst bij deze tweede meting in 2023 in.

Beschrijving van de samenwerking op beleids- en bestuursniveau

In elk van de vier samenwerkingsverbanden blijkt expertiseontwikkeling één van de belangrijkste doelen te zijn van de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp rondom (hoog)begaafdheid. Projectleiders gaven tijdens de interviews bij de tweede meting aan dat het hierbij onder andere gaat om het vergroten van kennis op scholen rondom signalering en onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen en om het delen van ervaringen en kennis. Hierbij noemden projectleiders voornamelijk scholing vanuit de jeugdhulp als voorbeeld van expertiseontwikkeling rondom (hoog)begaafdheid op scholen. Naast expertiseontwikkeling noemden projectleiders ook het belang van het realiseren van een dekkend aanbod in de regio door vanuit het onderwijs samen te werken met de jeugdhulp. In regio R is het doel van de samenwerking dat scholen en jeugdhulppartners samen beleid maken rondom (hoog)begaafdheid en vanuit daar gezamenlijk handelen.

In alle samenwerkingsverbanden is de samenwerking op beleids- en bestuursniveau georganiseerd door project- of werkgroepen die op vaste momenten samenkomen. In deze groepen zit in de meeste gevallen de projectleider van het samenwerkingsverband en één of meerdere vertegenwoordigers vanuit de jeugdhulp. Tijdens bijeenkomsten wordt beleid geformuleerd, geëvalueerd of aangepast en wordt in de gaten gehouden hoe het gaat met de uitvoering. In samenwerkingsverband Q zijn jeugdhulporganisaties geen vast onderdeel van de werkgroep, maar worden zij wel extern betrokken bij de bijeenkomsten. De projectleider van samenwerkingsverband P gaf aan dat op beleids- en bestuursniveau nog weinig samen wordt gewerkt met de jeugdhulp. Wel wordt samengewerkt met de gemeente rondom een groep voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsvraag, maar vanuit de zorg is hier niemand bij betrokken.

Beschrijving van de samenwerking op uitvoerend niveau

Ongeveer een kwart van de 42 po- en vo-scholen gaf in de vragenlijst bij de tweede meting aan dat er sprake is van samenwerking met jeugdhulp (zie Figuur 1), waarbij de positie die (hoog)begaafdheid inneemt in het contact sterk per school verschilt. Voor sommige scholen geldt dat de samenwerking vooral gericht is op (hoog)begaafdheid, terwijl het voor andere scholen wisselt per situatie. De belangrijkste doelen van de samenwerking met jeugdhulp

zijn volgens scholen het voorkomen van uitval van (hoog)begaafde leerlingen en het bieden van tijdige ondersteuning van zorg voor deze leerlingen. Scholen overleggen daarvoor met jeugdhulp over ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen en worden in het bieden van deze ondersteuning begeleid door jeugdhulp. Daarnaast verwijzen ze (hoog)begaafde leerlingen door naar jeugdhulp en bieden scholen samen met de jeugdhulp aanbod aan voor (hoog)begaafde leerlingen in de vorm van bijvoorbeeld onderwijszorgarrangementen. Hiervoor wordt samengewerkt met onder andere het wijkteam, specialistische jeugdhulpmedewerkers en medewerkers rondom onderwijszorgarrangementen. De projectleider van samenwerkingsverband J vertelde tijdens het gesprek bij de tweede meting over een wijkgerichte aanpak waarbij jeugdhulp betrokken is om meer te kijken naar de omgeving van kinderen die vastlopen en hen de juiste ondersteuning te bieden om weer mee te komen. Hierin zit ook een deel preventie waarbij jeugdhulp ook meedenkt.

Waar in regio P geen samenwerking met de jeugdhulp plaatsvindt op beleids- en bestuursniveau, gaf de projectleider aan dat jeugdhulppartners wel steeds vaker betrokken zijn op scholen en dat er dus van onderaf sprake is van samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Ook in regio Q en R is er contact tussen scholen en jeugdhulp, volgens projectleiders voornamelijk in de vorm van ondersteuning en advies. In samenwerkingsverband Q wordt dit geregeld door het ondersteuningsteam van de gemeente die scholen advies en ondersteuning biedt waar nodig.

Uit de resultaten van de vragenlijst kwam bij de tweede meting naar voren dat een groot deel van de 42 scholen niet samenwerkt met jeugdhulp rondom (hoog)begaafdheid, maar dat er wel sprake is van samenwerking op andere gebieden met jeugdhulppartners. De redenen dat er geen samenwerking is rondom (hoog)begaafdheid lopen uiteen, maar scholen noemden onder andere dat zij andere prioriteiten hebben, zoals nieuwkomers en leerlingen die moeilijk meekomen. Daarnaast is opvallend dat veel scholen aangaven niet op de hoogte te zijn van de mogelijkheden en de meerwaarde van samenwerking met jeugdhulp.

Ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar

We kunnen slechts op basis van één van de vier deelnemende samenwerkingsverbanden (J, P, Q en R) iets melden over ontwikkelingen in de samenwerking in het afgelopen jaar, omdat alleen J ook bij de eerste meting ondervraagd is. Projectleiders van de andere samenwerkingsverbanden, P, Q en R kunnen wel 'terugkijkend' op 2022 voorzichtig aangeven welke ontwikkelingen zijn zien in 2023 ten opzichte van een jaar eerder. De beschrijving van de samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp bij de eerste meting in 2022 was dus alleen gebaseerd op de ervaringen uit één samenwerkingsverband, namelijk samenwerkingsverband J. Dit samenwerkingsverband werkte bij de eerste meting vooral op beleidsniveau samen met de gemeente rondom (hoog)begaafdheid. Sindsdien is er een meer wijkgerichte aanpak opgezet vanuit de al bestaande wijkoverleggen. Sindsdien is er volgens de projectleider contact tussen jeugdhulp, scholen ouders. Ook is er volgens de projectleider vanuit de wijkgerichte aanpak meer aandacht voor de omgeving. Dit is in lijn met de wens die de projectleider van het samenwerkingsverband vorig jaar uitsprak om meer contact te leggen met ouders om zo terughoudendheid onder deze groep weg te nemen. Daarnaast noemde de projectleider tijdens het interview bij de tweede meting dat er in het afgelopen jaar vanuit het samenwerkingsverband initiatief is genomen om een vertaalslag te maken met betrekking tot gebruikte terminologie rondom (hoog)begaafdheid binnen onderwijs en binnen jeugdhulp, zodat deze helder is voor beide partijen. Ook op die manier hoopt de projectleider de samenwerking te faciliteren en te stimuleren.

Hoewel er in samenwerkingsverband P nog weinig samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp plaatsvindt, gaf de projectleider aan dat een aantal gemeenten steeds meer de meerwaarde inziet van de betrokkenheid van jeugdhulp en zorg bij het onderwijs voor leerlingen met een extra ondersteuningsvraag. Vanuit die inzichten is jeugdhulp ook steeds vaker betrokken bij scholen en worden professionals ingezet bij de groep die vanuit de gemeente wordt georganiseerd voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsvraag.

De projectleider van samenwerkingsverband R gaf bij de tweede meting aan dat er na corona weinig betrokkenheid was van scholen. Er is in het afgelopen jaar een groep opgezet waaraan de gemeente, directeuren van het po- en vo-samenwerkingsverband in de regio, voorschoolse partners en jeugdhulp deelnemen. Dit bestuurdersoverleg

organiseert netwerkbijeenkomsten en kijkt samen naar de verbinding tussen onderwijs en zorg en lijkt een nieuwe impuls te hebben gegeven voor de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp.

Toekomstige wensen en plannen voor de samenwerking

Uit de interviews met projectleiders van de vier samenwerkingsverbanden kwamen bij de tweede meting verschillende wensen en plannen voor de toekomst naar voren. Zo werd door verschillende projectleiders genoemd dat ze de komende tijd willen werken aan het contact met ouders binnen de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Ook scholing van leraren, een overzicht van het aanbod in de regio en borging van activiteiten en samenwerking werden genoemd als wensen voor de toekomst. Alleen de projectleider van regio Q noemde de komende tijd meer aandacht te willen besteden aan signalering en afstemming tussen partners daaromheen. *"Kijk, slimme kinderen vallen gewoon op. Slimme kinderen met gedragsproblemen vallen nog meer op. Kinderen die niet zo goed presteren vallen dan minder op als het gaat om [de vraag:] zou hoogbegaafdheid eraan ten grondslag kunnen liggen? Dus dat is wel een zoektocht en daar vind ik nog wel wat te winnen bij ons in de regio."* Aan de hand van trainingen en informatiebijeenkomsten voor leerkrachten en ib'ers hoopt de projectleider signalering te verbeteren en de urgentie duidelijk te maken.

Aanvullende bevraging op samenwerkingssituatie onderwijs-jeugdhulp

Tijdens de tweede meting binnen deze deelstudie is extra aandacht besteed aan de samenwerking tussen onderwijs- en jeugdhulporganisaties omdat dit bij de eerste meting onvoldoende uitgediept kon worden. Voor de tweede meting zijn daarom drie extra samenwerkingsverbanden op de samenwerkingssituatie onderwijs-jeugdhulp geworven. Daarnaast hebben we de overige samenwerkingsverbanden aanvullend schriftelijk bevraagd over de huidige stand van zaken op het gebied van samenwerking tussen onderwijs- en jeugdhulporganisaties. Hierop zijn drie reacties gekomen.

In twee van deze drie samenwerkingsverbanden wordt intensief samengewerkt met jeugdhulporganisaties. Er bestaat bijvoorbeeld een werkgroep onderwijs en jeugdhulp die met name inzet op preventieve jeugdhulp, en een pilot voor dubbel-bijzondere jonge leerlingen die dreigen thuis te komen te zitten. Dit verloopt naar tevredenheid, en hierbij lijkt een rol te spelen dat professionals uit de jeugdhulp en het onderwijs in de afgelopen drie jaar elkaar beter hebben leren begrijpen. In een ander samenwerkingsverband wordt binnen de voltijd voorzieningen samengewerkt met jeugdhulppartners, en binnen het reguliere onderwijsaanbod minder. Het samenwerkingsverband dat niet samenwerkt met jeugdhulporganisaties geeft aan dat dit komt omdat deze organisaties hoogbegaafdheid niet als 'een stoornis' zien. Deze organisaties hebben vooral met hoogbegaafde leerlingen te maken als deze leerlingen bijkomende problematiek hebben, zoals ASS, ADHD, angst en depressie. In dit samenwerkingsverband wordt wel rondom individuele leerlingen samengewerkt in de vorm van onderwijs-zorg arrangementen, of wordt de hulp op school en in de thuissituatie op elkaar afgestemd. Dit is voor hoogbegaafde leerlingen echter niet anders dan voor alle leerlingen die extra hulp en ondersteuning nodig hebben. Verder is er een start gemaakt met een expertisegroep rondom hoogbegaafdheid, georganiseerd vanuit de gemeente, waarin ook jeugdhulporganisaties betrokken zijn.

3. Netwerken in beeld

In aanvulling op de individuele interviews en de vragenlijst hebben er bij de tweede meting ook reflectiebijeenkomsten plaatsgevonden. Het doel van deze bijeenkomsten was om verschillende samenwerkingspartijen binnen een samenwerkingsverband met elkaar in gesprek te laten gaan, om zo met name meer inzicht te verwerven in werkzame factoren en condities voor samenwerking.

Van de negen bijeenkomsten waren er twee gericht op de samenwerking tussen po-scholen en kinderopvangorganisaties, twee op de samenwerkingssituatie po-vo, een op samenwerking tussen po-scholen, twee op samenwerking tussen vo-scholen, een op samenwerking tussen (voortgezet) regulier en speciaal onderwijs en een op onderwijs en jeugdhulp. Hoewel de focus bij elk samenwerkingsverband op een bepaalde samenwerkingssituatie lag, zijn eventuele andere vormen van samenwerking tijdens de reflectiebijeenkomsten ook meegenomen.

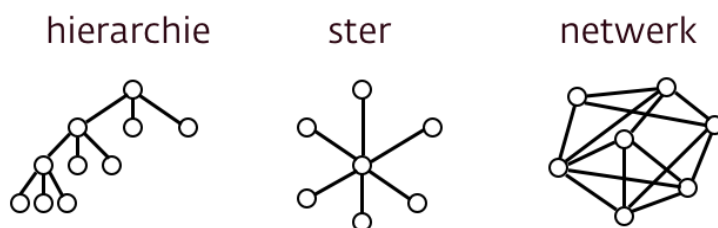
In verband met praktische en logistieke hindernissen heeft de reflectiebijeenkomst uiteindelijk bij negen van de twaalf samenwerkingsverbanden kunnen plaatsvinden. Bij de andere drie samenwerkingsverbanden is wel geprobeerd om een reflectiebijeenkomst te organiseren, maar zonder succes. Bij twee samenwerkingsverbanden was de reden hiervoor dat de betreffende projectleider de belasting te groot vond of het niet in de agenda's van de samenwerkingspartijen paste. Bij het laatste samenwerkingsverband is de bijeenkomst wel georganiseerd maar heeft slechts een zeer beperkt deel ervan kunnen plaatsvinden¹⁴.

Bij iedere bijeenkomst waren vier tot elf deelnemers aanwezig. Afhankelijk van de samenwerkingssituatie in het betreffende samenwerkingsverband, zijn partijen uitgenodigd om deel te nemen. Zo zijn in het geval van samenwerking tussen po en vo deelnemers uit beide sectoren uitgenodigd en bij samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs zijn deelnemers uit verschillende kinderopvang- en onderwijsorganisaties uitgenodigd. Ook was de projectleider van de subsidie (hoog)begaafdheid bij acht van de negen bijeenkomsten aanwezig.

Tijdens elke reflectiebijeenkomst is aan de deelnemers gevraagd om een netwerktekening te maken met behulp van een vooraf gegeven instructie. Het doel hiervan was om de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid, zoals deze door de deelnemers ervaren werd, schematisch te kunnen weergeven. Tijdens de bijeenkomsten zijn bij het introduceren van de tekenopdracht ter illustratie en inspiratie de volgende afbeeldingen van samenwerkingsstructuren getoond:

Figuur 2

Drie samenwerkingsstructuren ter illustratie aangeboden aan deelnemers van reflectiebijeenkomst

¹⁴ Dat de bijeenkomst slechts gedeeltelijk heeft plaatsgevonden heeft te maken met een misverstand in de communicatie en een calamiteit ter plaatse.

Daarnaast zijn de volgende instructies meegegeven:

- inventariseer welke partijen betrokken zijn bij de samenwerking en schrijf daarbij hun functie en de organisatie op;
- bepaal welke van bovenstaande samenwerkingsstructuren het beste illustreert hoe de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid in en tussen deze partijen verloopt;
- teken de structuur uit, schrijf de partijen erbij en geef de lijnen tussen de partijen kleuren: gebruik daarbij rood voor intensief contact, groen voor het nemen van beslissingen en blauw voor het nemen van initiatief.

Tijdens de meeste reflectiebijeenkomsten hebben de deelnemers in kleine groepjes aan de tekeningen gewerkt, wat verschillende netwerktekeningen per bijeenkomst heeft opgeleverd. Acht van de negen reflectiebijeenkomsten hebben geresulteerd in bruikbare tekeningen. De gemaakte netwerktekeningen zijn tijdens elk van de bijeenkomsten plenair besproken. In de volgende paragrafen lichten we per bijeenkomst een netwerktekening uit waarbij we toelichten wat er naar voren kwam uit deze plenaire bespreking over de perceptie van deelnemers van de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.

3.1 Netwerk in het primair onderwijs en de kinderopvang

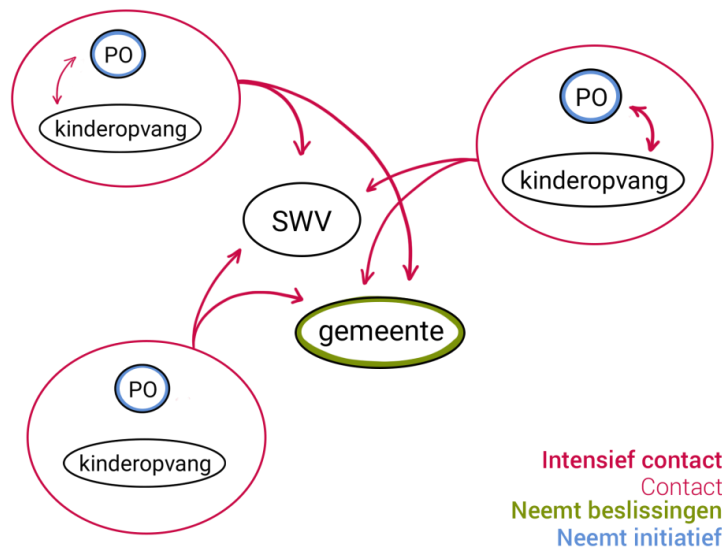
In deze paragraaf worden de netwerktekeningen toegelicht die zijn gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomsten waarbij de samenwerking tussen po en de kinderopvang centraal stond. Bij twee reflectiebijeenkomsten was dit het geval. In Figuur 3 is een netwerktekening van deze samenwerkings situatie weergegeven. De tekening van de andere bijeenkomst over samenwerking tussen po en kinderopvang was niet bruikbaar omdat daar bleek dat de samenwerking niet samen te vatten was op het niveau van het samenwerkingsverband. Daardoor was het niet mogelijk deze samenwerking in één netwerktekening te vatten.

De netwerktekening in Figuur 3 betreft een relatief groot samenwerkingsverband. Om die reden bleek het tijdens de reflectiebijeenkomst niet mogelijk om een beeld te schetsen van een overkoepelende samenwerkingsstructuur. Volgens de deelnemers was er geen eenduidige vorm van samenwerking over het gehele samenwerkingsverband gezien. Wel was er sprake van onderlinge vormen van samenwerking tussen 'losse' po-scholen en de kinderopvangorganisaties in de buurt van deze scholen, waarin de po-scholen het initiatief hebben genomen. Iedere onderlinge samenwerkingsrelatie tussen po-scholen en kinderopvangorganisaties heeft onafhankelijk van elkaar wel contact met het samenwerkingsverband. Uit de plenaire bespreking van de netwerktekening bleek dat deze samenwerking zich veelal in de opstartfase bevond: veel partijen gaven aan niet goed te weten hoe ze een onderlinge samenwerking van de grond konden krijgen. Er werden verschillende redenen genoemd voor het achterblijven van samenwerking. Allereerst werd de focus op kinderen in de voor- en vroegschoolse educatie genoemd waardoor de aandacht voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong achterblijft. Een andere reden betrof het gebrek aan expertise op dit thema bij kinderopvangorganisaties. Ook bureaucratie werd als reden genoemd waardoor partijen lang moeten wachten tot ze over kunnen gaan tot actie. Het ging hierbij bijvoorbeeld om het wachten op toestemming die moet worden verleend door gemeenten. Om die reden is de gemeente aangegeven als beslissende partij in de netwerktekening in Figuur 3. Een laatste reden had te maken met een niet optimale communicatie tussen po-scholen en kinderopvangorganisaties. Deelnemers gaven aan dat elk van deze samenwerkingspartners een 'andere taal spreekt'.

De vertegenwoordigers van scholen en kinderopvangorganisaties die aanwezig waren bij deze reflectiebijeenkomst gaven verder aan dat het onderlinge contact in de afgelopen tijd langzaam begon toe te nemen. Een voorbeeld van bestaande samenwerking was het opstarten van een peuter-kleutergroep. Ook werd tijdens de bijeenkomst genoemd dat het bestaan van een integraal kindcentrum een manier lijkt om samenwerking tussen po-scholen en kinderopvangorganisaties te vergemakkelijken, maar dat dit in de praktijk nog geen garantie biedt voor samenwerking. Een deelnemer was werkzaam op een school die ten tijde van de tweede meting veranderd werd in een integraal kindcentrum. Deze deelnemer gaf aan dat het samen aanwezig zijn in hetzelfde gebouw niet betekent dat de partijen hierdoor intensiever met elkaar samenwerken.

Figuur 3

Netwerktekening samenwerkingssituatie po – kinderopvang (samenwerkingsverband K)

3.2 Netwerk in het primair en voortgezet onderwijs

In deze paragraaf worden de tekeningen toegelicht die zijn gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomsten waarbij de samenwerking tussen po en vo centraal stond. Dit was bij twee bijeenkomsten het geval.

Tijdens een van de twee reflectiebijeenkomsten is de netwerktekening in Figuur 4 gemaakt. Hierbij werd door verschillende aanwezigen benadrukt dat er nog veel onduidelijk is in de samenwerking. De samenwerkingsverbanden po en vo gaven aan contact te hebben met elkaar rondom de overdracht van de leerlingen tussen po en vo. Ook is er een samenwerkingsprogramma opgezet met als doel om de overgang tussen po en vo voor de (hoog)begaafde leerling soepeler te laten verlopen. Dit programma heeft jaarlijks plek voor een klein aantal leerlingen. Aanwezigen gaven aan dat er hierdoor ook een groep leerlingen is die niet profiteert van een goede overgang van het po naar het vo. In de bespreking van de netwerktekening gaven aanwezigen aan dat er verschillende partijen zijn die relatief zelfstandig functioneren. Om die reden zijn er tussen een aantal partijen weinig lijnen getekend.

De term 'vaag' is tijdens de bespreking van de netwerktekening verschillende keren gebruikt door deelnemers. Ze gaven aan dat er bij de samenwerking tussen po en vo veel verschillende partijen betrokken zijn, waardoor volgens hen "een wirwar aan partijen en communicatielijnen" ontstaat. Dit had volgens hen tot gevolg dat de informatievoorziening regelmatig te wensen overliet, en dat belangrijke informatie niet altijd op de gewenste plek terechtkwam. Als voorbeeld werd genoemd dat relevante informatie door de ondersteuningscoördinator van het vo niet altijd gedeeld wordt met het betreffende docententeam. In de netwerktekening is dit door de deelnemers weergegeven door middel van de beperkte lijnen tussen alle partijen en het intensieve contact dat alleen bestaat tussen de samenwerkingsverbanden po en vo. Als belemmering voor soepele informatievoorziening werd strenge privacywetgeving genoemd, waardoor scholen weinig mogelijkheden hebben voor het delen van informatie als ouders geen toestemming geven.

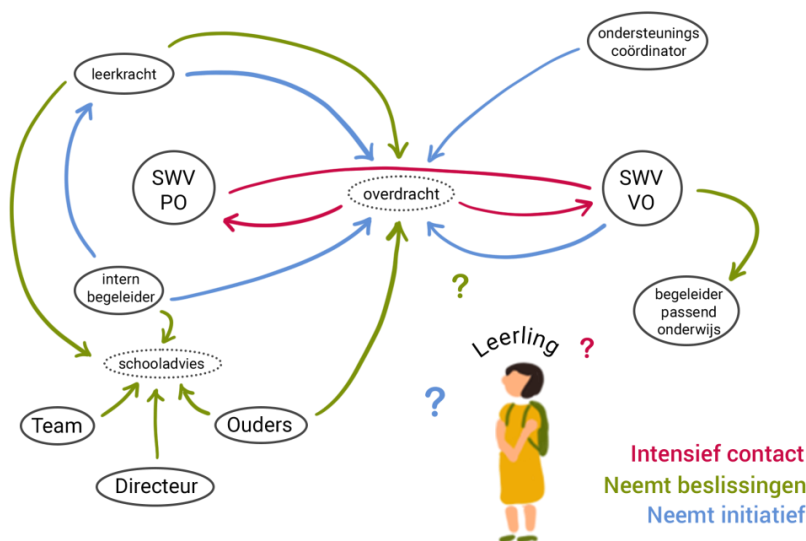
Hoewel er in Figuur 4 intensief contact is weergegeven tussen de twee samenwerkingsverbanden, gaven verschillende betrokkenen aan dat het samenwerkingsverband voor hen voelt als "ver weg". Ook gaven zij aan dat

de samenwerkingsverbanden zelf weinig initiatief nemen, maar vooral actie ondernemen op initiatief van de zorgcoördinator.

Ten slotte is te zien in Figuur 4 dat de leerling een afgezonderde plek inneemt in de netwerktekening. De aanwezigen gaven aan dat de leerling geen invloed heeft in het proces van samenwerking tussen po en vo. Hierbij werd opgemerkt dat de leerling meer te zeggen zou moeten krijgen, bijvoorbeeld door deze te betrekken bij belangrijke beslissingen en deze te vragen naar wat hij of zij zelf belangrijk vindt.

Figuur 4

Netwerktekening samenwerkingssituatie po-vo (samenwerkingsverband I)

Tijdens de andere reflectiebijeenkomst met vertegenwoordigers van de samenwerkingsverbanden po en vo werd de tekening gemaakt die te zien is in Figuur 5. Tijdens de plenaire reflectie op de tekening werd de samenwerking door de deelnemers omschreven als een onsamenhangend geheel. Aanwezigen gaven aan dat er tussen geen van de betrokken partijen sprake is van intensief contact, maar dat er op casusniveau sporadisch contact is. Een van de aanwezigen was van mening dat er voorbeelden zijn van casussen waarin goed is samengewerkt tussen po- en vo-scholen. Daarnaast benoemden aanwezigen dat er verschillende losstaande projecten georganiseerd worden om samenwerking tussen het po en het vo tot stand te brengen, maar dat een samenwerkingsstructuur ontbreekt. Dit is terug te zien in de beperkte lijnen die er door de aanwezigen zijn getekend tussen de betrokken partijen. Door een van de deelnemers werd het ervaren gebrek aan samenwerkingsstructuur als volgt omschreven: *"Er zijn verschillende zaadjes geplant, nu moet het nog samen een geheel vormen, we kunnen veel meer samen doen"*.

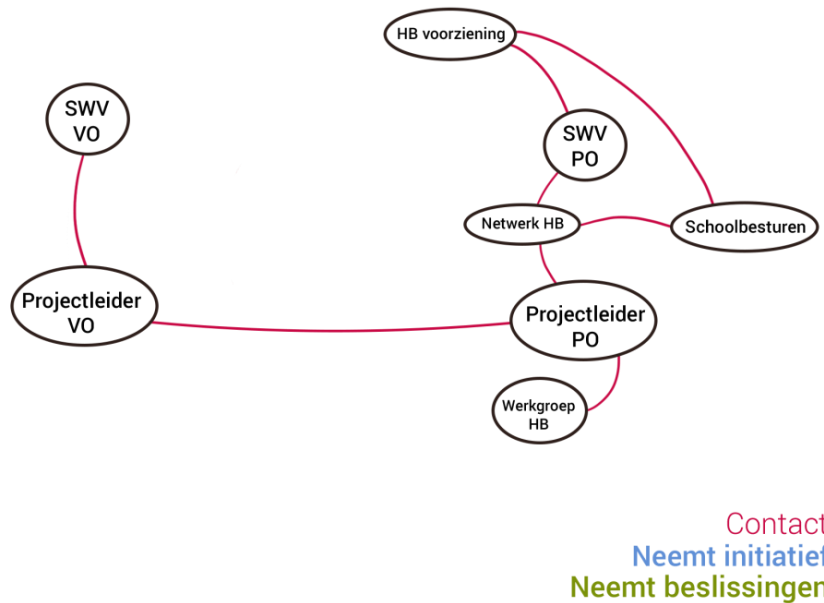
In de plenaire reflectie op de tekening kwam ter sprake dat ouders en leerlingen niet als partij zijn opgenomen in de tekening. Verschillende aanwezigen waren van mening dat ouders en leerlingen wel onderdeel zijn van het netwerk rondom (hoog)begaafdheid maar dat er niet actief met hen wordt samengewerkt. Een van de deelnemers verwoordde dit als volgt: *"Ze staan er middenin maar hebben geen stem"*.

Naar aanleiding van het beperkte onderlinge contact tussen de partijen gaven alle aanwezigen aan meerwaarde te zien in een structurele basis voor onderling overleg. Ook gaven ze aan verschillende mogelijkheden te zien om de samenwerking meer structuur te geven. Een van de mogelijkheden die werd genoemd is om een werkgroep po-vo

over (hoog)begaafdheid op te zetten. Een deel van de aanwezigen gaf aan het afstemmen van bestaande overlegmomenten tussen po en vo als een betere mogelijkheid te zien.

Figuur 5

Netwerktekening samenwerkingssituatie po-vo (samenwerkingsverband G)

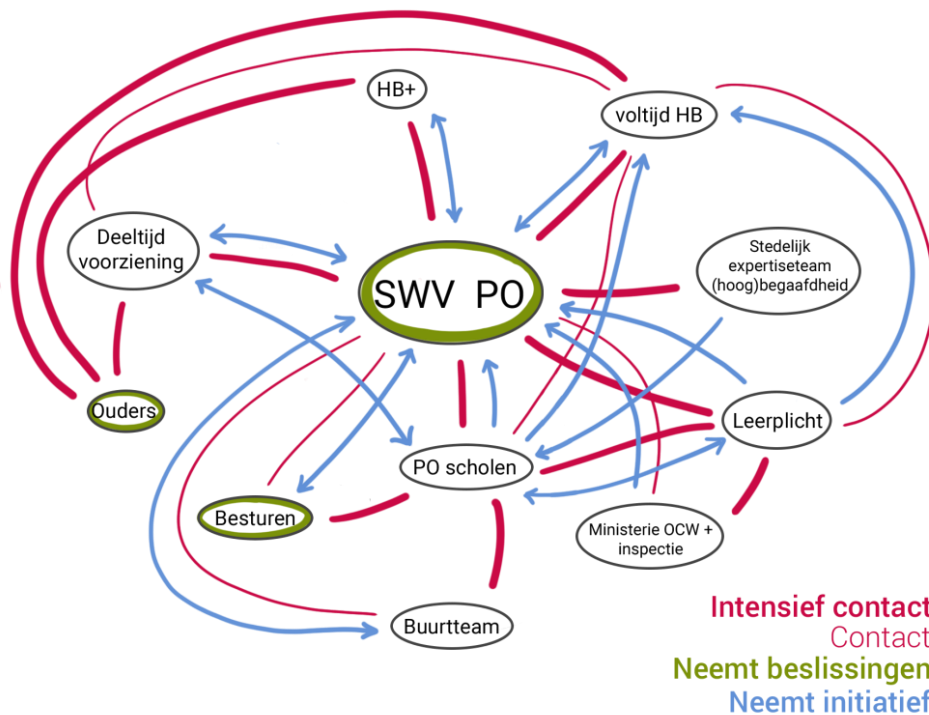

3.3 Netwerk binnen het primair onderwijs

In deze paragraaf worden de tekeningen toegelicht die zijn gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomst waarbij de samenwerking tussen verschillende scholen binnen het primair onderwijs centraal stond. Tijdens deze bijeenkomst bleek dat de samenwerking op het gebied van (hoog)begaafdheid in dit samenwerkingsverband niet alleen plaatsvindt tussen po-scholen, maar dat er een breder samenwerkingsnetwerk bestaat met een groot aantal samenwerkingspartijen. Omdat dit door de aanwezigen werd benoemd als een relevant kenmerk van de bestaande samenwerking, zijn ook andere samenwerkingspartijen meegenomen in het maken van de netwerktekening. De netwerktekening in Figuur 6 is hiervan het resultaat.

Figuur 6

Netwerktekening samenwerkingssituatie binnen po (samenwerkingsverband C)

Uit Figuur 6 blijkt dat er in de afgelopen jaren een samenwerkingsstructuur is opgetuigd die volgens de aanwezigen goed functioneert en waar zij tevreden mee zijn. Volgens de aanwezigen werkt de samenwerkingsstructuur als een netwerk. Uit de tekening valt op te maken dat er intensief onderling contact is tussen de betrokken partijen en de deeltijd- en voltijdvoorzieningen. Een illustratie hiervan is de opmerking van een deelnemer tijdens het maken van de netwerktekening en het trekken van de vele onderlinge lijntjes: "het wordt wel een puinhoop zo", waarop iemand anders toevoegde: "een goed netwerk is een puinhoop".

Bij het bespreken van de netwerktekening gaven de aanwezigen aan dat het samenwerkingsverband binnen de bestaande samenwerkingsstructuur een spilfunctie heeft. Redenen die hiervoor genoemd werden, zijn de expertise die het samenwerkingsverband heeft en de projectleider die wordt gezien als de spin in het web. In de tekening is te zien dat de verschillende betrokken partijen, zoals het expertiseteam, het buurtteam en de verschillende voorzieningen voor (hoog)begaafde leerlingen intensief contact met elkaar hebben.

De aanwezigen gaven aan deze structuur te willen behouden en in de toekomst twee dingen graag anders te zien. Allereerst benoemden zij het feit dat op dit moment nog niet alle scholen actief betrokken zijn bij de samenwerking en dat het initiatief om ondersteuning op te zoeken niet altijd door de scholen zelf genomen wordt. Oorzaken hiervan die volgens de aanwezigen een rol kunnen spelen, zijn dat scholen vaak veel verantwoordelijkheden en verplichtingen hebben en dat de groep (hoog)begaafde leerlingen relatief klein is. Dit geldt ook voor andere partijen zoals voorschoolse educatie en zorgpartijen, die volgens de aanwezigen idealiter ook betrokken zouden worden bij de samenwerking. Tot slot gaven de deelnemers aan dat de bestaande samenwerkingsstructuur verder geborgd en verduurzaamd zou kunnen worden.

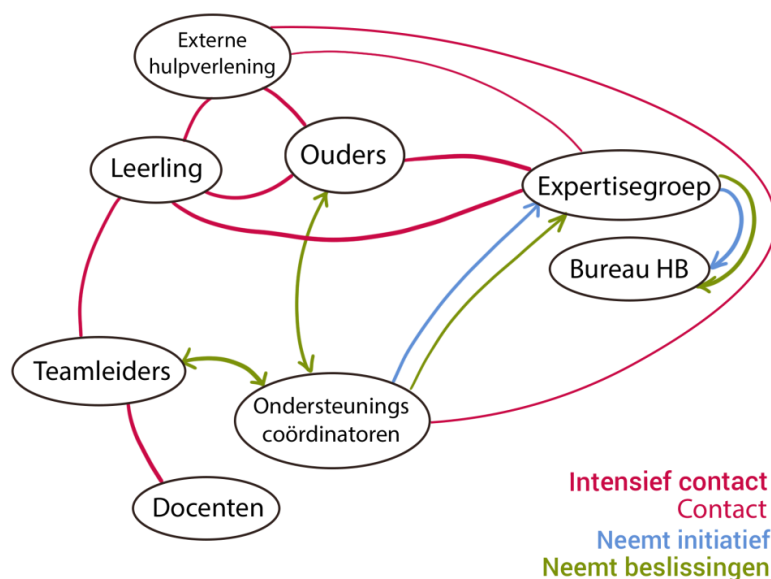
3.4 Netwerk binnen het voortgezet onderwijs

In deze paragraaf worden de tekeningen toegelicht die zijn gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomsten waarbij de samenwerking tussen verschillende scholen binnen het voortgezet onderwijs centraal stond. Dit was bij twee bijeenkomsten het geval. Tijdens één van deze twee reflectiebijeenkomsten is de netwerktekening in Figuur 7 gemaakt. Hierin is te zien dat bijna iedere betrokken partij contact heeft met meer dan één andere partij. Tijdens de reflectiebijeenkomst werd door de aanwezigen genoemd dat het contact dat er voor een stabiele samenwerking nodig is, overal aanwezig is. Illustratief hiervoor is dat er tijdens de bijeenkomst verschillende testversies van de netwerktekening zijn gemaakt die volgens de deelnemers te onoverzichtelijk werden vanwege de vele verbindinglijntjes die getekend werden. Om dit op te lossen, hebben de deelnemers ervoor gekozen in de definitieve versie verschillende partijen samen te voegen, bijvoorbeeld door de leden van de expertisegroep samen te voegen. De kanttekening die ze bij het bestaande contact maakten, is dat dit niet overal intensief is, terwijl dat idealiter wel zo zou zijn.

In de plenaire bespreking van de tekening werd duidelijk dat de deelnemers vier blokken onderscheiden in de samenwerkingspartijen: de school, de expertisegroep, (externe) hulpverlening en tot slot ouders en leerlingen. Tussen sommige blokken bestaat intensief contact en tussen andere is minder intensief contact. Aanwezigen benoemden de rol van de ondersteuningscoördinatoren en expertisegroep als initiatiefnemers. Leerlingen worden door de mentor aangemeld bij de ondersteuningscoördinator. De ondersteuningscoördinator spreekt met ouders en schakelt de expertisegroep in. De expertisegroep zet vervolgens passende begeleiding in en heeft hierover contact met de leerling en de ouders. Deze initiatiefrol van de twee partijen is terug te zien in de groene pijlen in de tekening. Naar aanleiding van de netwerktekening is ook gesproken over de ideale samenwerkingssituatie. Hierover benoemden verschillende aanwezigen dat iedere school een opgeleide (hoog)begaafdheidsexpert zou moeten hebben, zodat er steeds meer kennis aanwezig is in de school en de expertisegroep zich meer kan richten op leerlingen met complexe zorgvragen, die door de aanwezigen werden aangeduid als "het topje van de piramide". Voor de andere leerlingen zou de expertisegroep dan een meer faciliterende rol op zich kunnen nemen in de samenwerking. Ook werd genoemd dat scholen idealiter meer initiatief voor samenwerking met de expertisegroep zouden nemen.

Figuur 7

Netwerktekening samenwerkingssituatie binnen vo (samenwerkingsverband F)

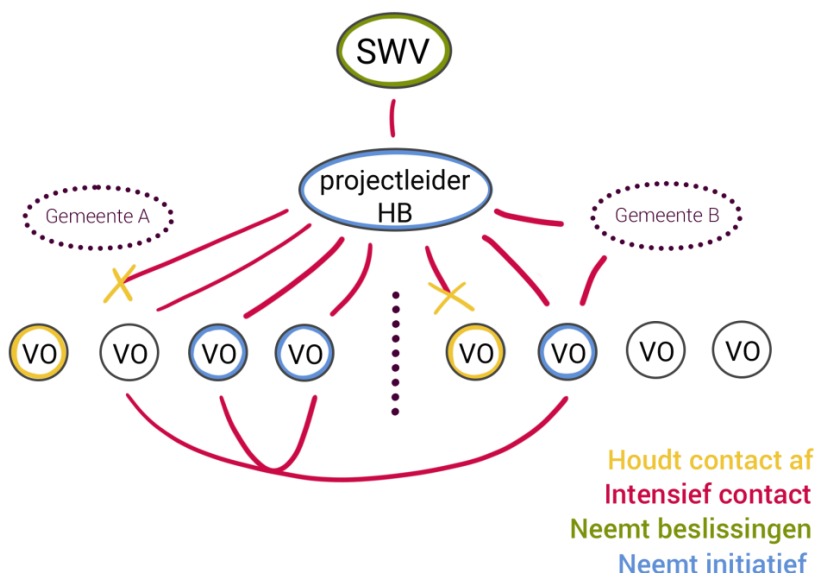

In Figuur 8 is de netwerktekening weergegeven van het andere samenwerkingsverband waarin vo-scholen met elkaar samenwerken. Vertegenwoordigers van deze vo-scholen benoemden dat de projectleider (hoog)begaafdheid die is aangesteld door het samenwerkingsverband voornamelijk initiatief neemt in het benaderen en verbinden van scholen binnen het samenwerkingsverband. Daarom is de projectleider in de tekening boven de scholen gezet en wordt de projectleider aangeduid als een initiatiefnemer. Zij gaven aan dat dit gedeeltelijk is gelukt: een viertal scholen heeft intensief contact met elkaar en werkt samen aan het verbreden van het aanbod binnen het samenwerkingsverband, zowel voor de leerlingen als voor de ouders. Deze scholen zijn in de tekening ook met elkaar verbonden. De scholen merkten op tevreden te zijn over hun onderlinge samenwerking en gaven aan dat 'zij elkaar goed weten te vinden'. Wel vonden deze scholen dat samenwerking op het gebied van dubbel bijzondere leerlingen moeizamer verloopt. Ze zijn nog zoekende naar expertise vanuit de jeugdhulp die de scholen zou kunnen helpen om het aanbod voor deze groep leerlingen te verstevigen.

Binnen dit samenwerkingsverband zijn volgens de projectleider ook vo-scholen die een afwachtende houding innemen. Hoewel de projectleider contact heeft met deze scholen, lukt het nog niet om de scholen deel te laten nemen aan de initiatieven die de betrokken scholen bedenken. Ook zijn er een aantal scholen die het contact met de projectleider afhouden en niet aan de samenwerking deelnemen. In de tekening zijn zij in geel weergegeven. Hierdoor is een 'scheve verdeling' tussen de twee gemeenten ontstaan: waar binnen gemeente A drie scholen actief werken aan het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen, staat de school binnen gemeente B er alleen voor. Deze school ontvangt veel (hoog)begaafde leerlingen vanuit de gemeente en zou graag zien dat andere scholen zich ook meer inzetten om deze leerlingen met een passend aanbod op te vangen. De groep met actieve scholen wil zelf in gesprek gaan met de afwachtende scholen om ze zo te motiveren om samen te werken.

Figuur 8

Netwerktekening samenwerkingssituatie binnen vo (samenwerkingsverband E)

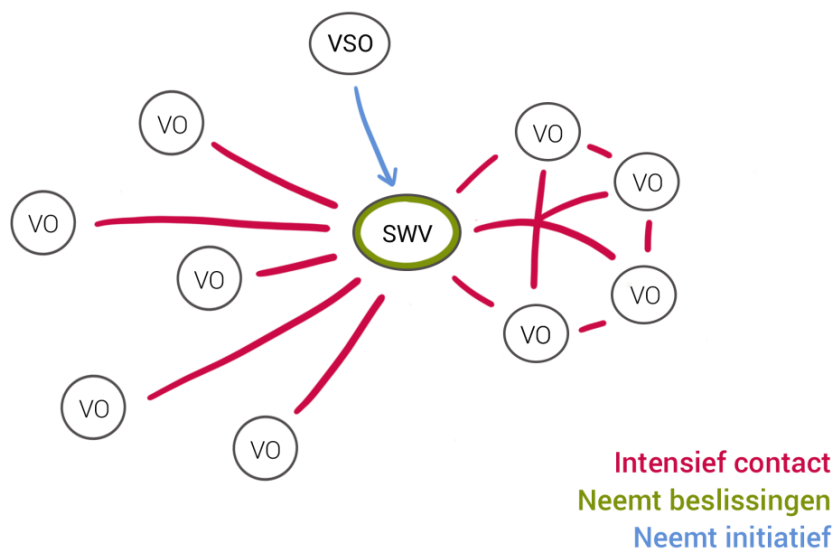
3.5 Netwerk in het regulier en speciaal onderwijs

In deze paragraaf worden de tekeningen toegelicht die zijn gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomst waarbij de samenwerking tussen het regulier en het speciaal onderwijs centraal stond. In Figuur 9 is de tekening weergegeven die tijdens deze bijeenkomst is gemaakt.

De aanwezigen gaven aan dat het samenwerkingsverband een centrale en verbindende rol in de samenwerking speelt. Bij het samenwerkingsverband zijn twee specialisten hoogbegaafdheid werkzaam die de kern vormen van de samenwerking. Zij hebben veel kennis en onderhouden intensief contact met de vo-scholen. Er is minder contact tussen het samenwerkingsverband en het vso. De samenwerking tussen de vo-scholen en het vso is aan het groeien, maar werd door de aanwezigen beschreven als 'een zoektocht'. Er is tussen deze twee partijen sporadisch contact, dus er is op dit moment geen sprake van een driehoeks-samenwerking tussen het vo, het vso en het samenwerkingsverband. Om die reden zijn er geen lijnen getekend tussen het vso en de vo-scholen.

Figuur 9

Netwerktekening samenwerkingssituatie regulier-speciaal onderwijs (samenwerkingsverband O)

Zoals op de tekening te zien is, bestaat er binnen het vo een tweedeling. Enerzijds zijn er de vo-scholen die onderling nauw samenwerken. Deze scholen werken intensief samen met het samenwerkingsverband, zoeken elkaar onderling op en vormen op die manier een netwerk. Anderzijds zijn er de vo-scholen die alleen contact hebben met het samenwerkingsverband.

Tijdens de plenaire bespreking van de netwerktekening werd door aanwezigen genoemd dat de gemeente een belangrijke partij zou kunnen zijn in de samenwerking maar dat die nog ontbreekt. Volgens een vertegenwoordiger van een vso-school is een belemmerende factor in de samenwerking met gemeenten dat een vso-school met veel verschillende gemeenten te maken heeft. Elke gemeente hanteert een eigen terminologie en voorwaarden voor samenwerking. De aanwezigen gaven aan dat het op het gebied van preventie wenselijk zou zijn dat de gemeente(n) betrokken is/zijn. Dit zou ook de samenwerking tussen vo en vso kunnen bevorderen. Vanuit het samenwerkingsverband wordt daarom contact gelegd met een aantal gemeenten met als doel de samenwerking structureler vorm te geven.

3.6 Netwerk in het onderwijs en de jeugdhulp

In deze paragraaf wordt de tekening toegelicht die is gemaakt tijdens de reflectiebijeenkomst waarbij de samenwerking tussen het onderwijs en jeugdhulp centraal stond.

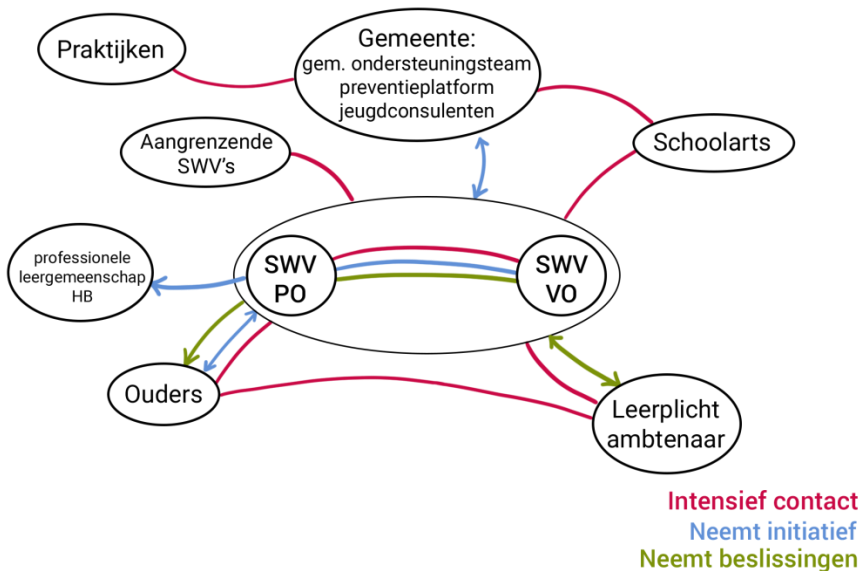
Deze netwerktekening is weergegeven in Figuur 10. Hierin is te zien dat de samenwerkingsverbanden po en vo samen de basis vormen voor de samenwerking. Het gaat hierbij om een expertisepunt hoogbegaafdheid dat gevormd wordt door medewerkers van beide samenwerkingsverbanden (in de tekening weergegeven als een ovaal om de samenwerkingsverbanden heen). Door de aanwezigen werd benoemd dat dit een stevige basis is, mede omdat de betrokkenen uit beide samenwerkingsverbanden elkaar goed kennen.

Het samenwerkingsverband po werkt vanuit het schoolmodel en neemt volgens de aanwezigen een zo veel mogelijk faciliterende rol in. Tijdens het maken van de tekening werd dit benoemd door een van de aanwezigen door te wijzen op de structuur van de huidige samenwerking waarbij de samenwerkingsverbanden in het middelpunt staan van de contacten met andere samenwerkingspartners: *“Onze samenwerking heeft nu nog een sterstructuur, maar we willen toewerken naar een netwerkstructuur”*. Een netwerkstructuur houdt in dat er veel samenwerkingslijnen zijn tussen de partijen onderling, zonder dat er een centrale partij is die de meeste contacten onderhoudt.

De samenwerking van de scholen en samenwerkingsverbanden po en vo met verschillende jeugdhulporganisaties werd door de aanwezigen als ‘te mager’ beschreven. Naar aanleiding van de netwerktekening van de huidige samenwerkingssituatie uitten de aanwezigen de wens om de verbinding tussen de samenwerkingsverbanden en jeugdhulpverlening te versterken, bijvoorbeeld door middel van direct contact tussen ouders, het expertisepunt en hulpverleningsorganisaties. Nu verloopt een verwijzing altijd via de gemeente. Aanwezigen gaven aan dat het expertisepunt zelf zou kunnen doorverwijzen naar de juiste expertise of begeleiding. Ook gaven ze aan dat het waardevol zou zijn als het expertisepunt toegankelijker wordt voor scholen, bijvoorbeeld door een telefoonnummer te creëren waarmee intern begeleiders of docenten het expertisepunt direct kunnen bereiken.

Figuur 10

Netwerktekening samenwerkingssituatie onderwijs-jeugdhulp (samenwerkingsverband P). Onder ‘praktijken’ verstaan de respondenten particuliere jeugdhulppraktijken.

4. Facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur op samenwerking

Samenwerking rondom (hoog)begaafdheid kan op verschillende niveaus plaatsvinden, bijvoorbeeld op uitvoerend niveau (schoolniveau) maar ook op beleids- en bestuursniveau. Vanuit dit laatstgenoemde niveau kan samenwerking ook worden gefaciliteerd en gestimuleerd.

In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in paragraaf 4.1 in op de facilitering en sturing op samenwerking vanuit beleid en bestuur volgens projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid en de plannen die er op dit niveau zijn voor de nabije toekomst volgens deze projectleiders. Vervolgens gaan we in paragraaf 4.2 in op de samenwerking tussen samenwerkingsverbanden en schoolbesturen op beleids-/bestuursniveau gezien vanuit het perspectief van de scholen. Daarna wordt in paragraaf 4.3 vanuit hetzelfde schoolperspectief gerapporteerd over de stimulering en facilitering van samenwerking die de scholen ervaren door hun samenwerkingsverbanden en schoolbesturen. Vervolgens gaan we in paragraaf 4.4. in op de ervaringen van scholen met de communicatie rondom de samenwerking. Ten slotte bespreken we in paragraaf 4.5 de tevredenheid bij scholen over de ondersteuning bij samenwerking vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden.

We baseren onze uitspraken op gegevens afkomstig uit de interviews met projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid, de reflectiebijeenkomsten voor samenwerkingspartners en de digitale vragenlijst die is uitgezet onder scholen. Daar waar een vergelijking met de eerste meting wordt gemaakt, geven we dat expliciet aan. Voor de gegevens die verzameld zijn door middel van de vragenlijst geldt dat uitkomsten niet goed te vergelijken zijn met voorgaande meting vanwege een hogere respons bij de tweede meting in vergelijking met de eerste meting (zie ook Hoofdstuk 1, paragraaf 1.4). Om toch een beeld te kunnen schetsen van ontwikkelingen vanuit het perspectief van de scholen, geven we daar relevant verschillen aan met voorgaande meting. Echter, voorzichtige interpretatie is hierbij dus wel van belang.

4.1. Facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur volgens projectleiders

Aan 21 projectleiders subsidie (hoog)begaafdheid van de 18 deelnemende samenwerkingsverbanden is bij deze tweede meting in 2023 gevraagd hoe facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur er volgens hen uit ziet en welke plannen er op dit gebied zijn voor de nabije toekomst. Ook is naar veranderingen ten opzichte van de eerste meting en naar toekomstige ontwikkelingen in facilitering en sturing gevraagd. De uitkomsten hiervan worden hieronder per samenwerkings situatie weergegeven.

Samenwerkings situatie primair onderwijs - kinderopvang

Onderstaande uitkomsten zijn gebaseerd op interviews bij de tweede meting met drie projectleiders subsidie (hoog)begaafdheid afkomstig uit regio K, L en M.

De projectleiders afkomstig uit regio K, L en M geven in de interviews aan dat er in deze regio's weinig is veranderd in facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur in vergelijking met de eerste meting.

In regio K zijn het vooral de schoolbesturen die sturen op samenwerking rondom (hoog)begaafdheid en een ontwikkelingsvoorsprong tussen po-scholen en de kinderopvang, zo blijkt uit de interviews met de projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid bij de tweede meting. Het po-samenwerkingsverband heeft hierin vrijwel geen rol, maar heeft in het afgelopen jaar wel een nieuw ondersteuningsplan geschreven met daarin meer focus op de doorgaande lijn, signalering en vorming van integrale kindcentra.

Binnen de regio's L en M faciliteren en sturen de po-samenwerkingsverbanden de samenwerking op verschillende manieren. Zo heeft samenwerkingsverband L een netwerk waarin betrokkenen regelmatig bij elkaar komen. Daarnaast gaan medewerkers van het samenwerkingsverband langs bij scholen voor begeleiding en ondersteuning en sluiten zij aan bij wijkgerichte overleggen. Dit samenwerkingsverband is in het afgelopen jaar begonnen met deze

wijkgerichte aanpak. Samenwerkingsverband M financiert de scholing van compact coaches die vanuit elk schoolbestuur actief zijn op scholen. Zij kijken mee met het beleid op scholen en ondersteunen waar nodig en adviseren scholen rondom hun basisondersteuning.

In de interviews met de projectleiders van samenwerkingsverband K, L en M werden geen wensen of plannen voor veranderingen in de toekomst genoemd.

Samenwerkingssituatie primair onderwijs - voortgezet onderwijs

Onderstaande uitkomsten zijn gebaseerd op interviews tijdens de tweede meting met drie paren van projectleiders (hoog)begaafdheid binnen drie regio's H, G en I. Er is per regio gesproken met een projectleider van een po- en een vo-samenwerkingsverband.

Ook in de samenwerkingsverbanden die inzetten op de samenwerking tussen primair en voortgezet onderwijs zijn er wat betreft facilitering en sturing geen veranderingen geweest in het afgelopen jaar. De communicatiekanalen (zoals nieuwsbrieven, klankbordgroepen en kennisnetwerken) zijn over het algemeen hetzelfde gebleven, maar de inhoud is in sommige samenwerkingsverbanden enigszins veranderd op basis van bijvoorbeeld nieuwe activiteiten.

In regio G stuurt het samenwerkingsverband op de samenwerking door middel van een breed gedragen ondersteuningsplan. Op die manier worden scholen aangezet tot talentbegeleiding en maatwerk voor (hoog)begaafde leerlingen. Daarnaast houdt het samenwerkingsverband haar scholen scherp op hun deelname. *"Je moet ook steeds die speerpunten initiëren en bijhouden en je moet je aandacht ook scherp houden op de verschillende terreinen. Dus er moet geen ontsnappingsmogelijkheid zijn [...], dat heb je met elkaar afgesproken en dan moet je dat ook doen"*. Daarnaast creëert het samenwerkingsverband mogelijkheden om kennisdeling en samenwerking onder scholen te stimuleren, maar laat professionalisering en signalering aan scholen en schoolbesturen zelf over. Het samenwerkingsverband heeft dan ook een puur faciliterende rol binnen het schoolmodel, waarbij de verantwoordelijkheid voornamelijk bij schoolbesturen ligt.

De po- en vo-samenwerkingsverbanden in regio H organiseren kenniskringen voor scholen en geven hier inhoudelijk vorm aan. Daarnaast faciliteren de samenwerkingsverbanden ook kennisdeling en -ontwikkeling door scholen zelf een budget te geven. Wel zijn ze daarbij kritisch op de besteding van dit budget en dienen scholen verantwoording hierover af te leggen. Daarnaast brengen de po- en vo-samenwerkingsverbanden samen het aanbod in het vo in de regio in beeld om zo leerlingen en scholen een beter beeld te geven van de ondersteuning bij (hoog)begaafdheid in de regio. De projectleider van één van de samenwerkingsverbanden gaf aan dat er geen zicht is op de manier waarop en de mate waarin schoolbesturen sturen op de samenwerking tussen po- en vo-scholen.

De po- en vo-samenwerkingsverbanden in regio I sturen beide op samenwerking en kennisdeling en doen dat onder andere door bijeenkomsten te organiseren waar po- en vo-scholen hun kennis kunnen uitwisselen. Ook bieden deze samenwerkingsverbanden coaching voor scholen en begeleiding voor leerlingen met complexe ondersteuningsvragen. Daarnaast bezoeken medewerkers van de samenwerkingsverbanden af en toe de intermezzoklassen in de regio. Steeds vaker sturen ook de schoolbesturen op de samenwerkingen tussen po- en vo-scholen. Ook bij deze samenwerkingssituatie zijn er in de genoemde regio's nauwelijks verandering in sturing of beleid ten opzichte van de eerste meting een jaar eerder.

Gevraagd naar toekomstplannen noemden betrokkenen in regio G het belang van meer nieuwsgierigheid naar elkaar zodat scholen nog meer van elkaar gaan leren. Dit kan volgens hen bijvoorbeeld gefaciliteerd worden door schoolbezoeken te organiseren, zoals ook in het projectplan is beschreven. Zowel regio G als regio H gaven aan dat de overdracht van leerlingen van po naar vo verbeterd kan worden, zodat het vo een beter beeld heeft van de leerlingen die binnenkomen en niet met een 'schone lei' beginnen.. Een vaste contactpersoon in het vo voor po-scholen zou daarbij volgens de projectleiders kunnen helpen. Ook moet volgens de projectleiders het aanbod in het vo voor (hoog)begaafde leerlingen beter in kaart worden gebracht en is er meer spreiding nodig van het aanbod.

De projectleiders in regio I gaven in het gesprek aan dat er meer aandacht nodig is voor professionalisering. Het po-samenwerkingsverband in de betreffende regio heeft een online platform met diverse mogelijkheden waarbij onderwijsprofessionals bijvoorbeeld gesprekken aan kunnen gaan met collega's over verschillende onderwerpen. Binnenkort wordt ook (hoog)begaafdheid daar een van de thema's.

Samenwerkingssituatie binnen het primair onderwijs

Onderstaande uitkomsten zijn gebaseerd op interviews tijdens de tweede meting met projectleiders subsidie (hoog)begaafdheid uit po-samenwerkingsverbanden A, B en C.

Ook bij deze samenwerkingssituatie is geen sprake van verandering in de wijze van facilitering en sturing ten opzichte van de eerste meting.

Samenwerkingsverband A werkt met het schoolmodel, waarbij schoolbesturen middelen krijgen om naar eigen inzicht te besteden voor een passend aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. Zij moeten vervolgens verantwoording afleggen bij het samenwerkingsverband. Komend jaar wil het samenwerkingsverband kennisbijeenkomsten organiseren rondom de overgang van po naar vo om zo de samenwerking te stimuleren.

Samenwerkingsverband B organiseert vanuit haar werkgroep een aantal keer per jaar talentbegeleidersbijeenkomsten met wisselende thema's. Op die manier stuurt het samenwerkingsverband op de samenwerking tussen po-scholen. De schoolbesturen in de regio zijn zelf verantwoordelijk voor de scholing van talentbegeleiders, leerkrachten en intern begeleiders. In sommige gevallen volgen scholen uit verschillende besturen samen scholing. De projectleider van dit samenwerkingsverband gaf aan dit ook te stimuleren: *"Ik denk wel dat het belangrijk is dat wij erbovenop blijven zitten. Ik denk dat als wij vanuit het samenwerkingsverband het meer los zouden laten dat er duidelijk minder zou gebeuren. [...] Om ze zelf draaiende te houden moeten wij het vuurtje wel aan blijven wakkeren. Dat gevoel heb ik wel."* Het samenwerkingsverband en de werkgroep stimuleren daarnaast samenwerking en ontwikkeling door aandacht te richten op het belang van het kind en de basisondersteuning op scholen. De projectleider van samenwerkingsverband B noemde dat scholen in het afgelopen jaar steeds vaker ook bij een ander schoolbestuur aansloten voor scholing, wat vanuit de werkgroep gestimuleerd wordt.

Samenwerkingsverband C organiseert vanuit de subsidie workshops voor leerkrachten, intern begeleiders en kernpartners. De projectleider vertelt: *"Je ziet dat dan wel een stukje bewustwording ontstaat. Juist omdat we het heel praktisch proberen in te richten en we het niet bijvoorbeeld gaan hebben over de verschillende theorieën die er over hoogbegaafdheid zijn. Meer van wat kun jij morgen anders doen in de klas"*. Het samenwerkingsverband probeert daarnaast ontmoetingen op wijkniveau en brede lerende netwerken te stimuleren. De (hoog)begaafdheidsnetwerken worden vanuit schoolbesturen geïnitieerd en georganiseerd.

Vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden A en B gaven aan dat er volgens hen geen plannen waren voor veranderingen in de facilitering en sturing in de toekomst. De vertegenwoordiger van samenwerkingsverband C gaf aan voort te gaan bouwen op wat reeds is ontwikkeld en meer te sturen op ontmoeting tussen professionals met verschillende functies. De projectleider vertelde: *"En we gaan verder met ervoor zorgen dat er werkvormen in de bijeenkomsten zitten waarin men elkaar ontmoet, dus niet informeel bij de koffie want dan zoekt men elkaar buiten het eigen bestuur niet op, maar met een kernpartner erbij"*. Tevens is dit samenwerkingsverband van plan een website te ontwikkelen waar scholen zich op dit thema kunnen presenteren en waar een pagina voor ouders en kinderen is.

Samenwerkingssituatie binnen het voortgezet onderwijs

De uitkomsten met betrekking tot de samenwerkingssituatie binnen het vo zijn gebaseerd op interviews tijdens de tweede meting met projectleiders van de subsidie uit vo-samenwerkingsverbanden D, E en F.

Ten aanzien van facilitering en sturing is gebleken dat er weinig verandering is ten opzichte van de eerste meting.

Samenwerkingsverband D is nauw betrokken bij de scholen en de ontwikkeling rondom een passend aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. Het faciliteert door onder andere het aanbieden van professionaliseringsactiviteiten en het verbinden van scholen voor kennisdeling en -verspreiding. Dit samenwerkingsverband werkt daarnaast met consulenten die scholen kunnen ondersteunen op het gebied van (hoog)begaafdheid en het realiseren van een passend aanbod. Naast het samenwerkingsverband faciliteren schoolbesturen ook de samenwerking tussen vo-scholen. Zo werken scholengemeenschappen met ondersteuning van het samenwerkingsverband op eigen initiatief samen.

In samenwerkingsverband E stuurt voornamelijk de projectleider van de subsidie samen met de stuurgroep op de samenwerking tussen vo-scholen. Zo is er in het afgelopen jaar meer aandacht gekomen voor onderlinge samenwerking en kennisdeling. Verder zijn scholen zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van activiteiten en voor het onderlinge contact. De projectleider gaf aan dat er lokaal wel steeds intensiever contact is onder schoolbesturen rondom samenwerking, maar dat er weinig zicht is op de samenwerking tussen schoolbesturen in de hele regio.

Samenwerkingsverband F faciliteert vanuit de subsidie onder andere de uitvoering van een pilot op het gebied van (hoog)begaafdheidsonderwijs, de RITHA-opleiding voor enkele docenten en expertiseontwikkeling van docenten. Daarnaast organiseert dit samenwerkingsverband cursussen en kennisdelingsbijeenkomsten voor scholen van binnen en buiten de regio en treedt het ondersteunend en adviserend op bij de overstap van po naar vo. De projectleider vertelde het volgende over de facilitering vanuit het samenwerkingsverband: *"Dus wij financieren; de scholen krijgen geld vanuit de projectsubsidie en daarvoor worden die docenten vrijgesteld van een aantal lesgevendende taken. Dus dan hoeven ze minder uren les te geven en hebben ze meer uren voor het volgen van cursussen [bij ons], deelname aan activiteiten, en het begeleiden van leerlingen. Daardoor vergroten zij hun kennis en door het begeleiden van leerlingen doen ze er ook direct ervaring mee op"*. Grote bijeenkomsten en cursussen zijn het afgelopen jaar, in tegenstelling tot het jaar daarvoor, niet meer georganiseerd door het samenwerkingsverband.

Ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen in facilitering en stimulering van samenwerking binnen het vo gaven twee van de drie samenwerkingsverbanden aan specifieke toekomstplannen te hebben. De projectleider in samenwerkingsverband D wil streven naar nog meer kennisdeling *tussen* vo-scholen, mede omdat er niet op elke school een voorziening is voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Ook het herkennen en erkennen van (hoog)begaafde leerlingen die thuis komen te zitten is een belangrijk punt om aan te blijven werken volgens deze projectleider. Ook samenwerkingsverband F gaf aan dat het belangrijk is om ook in de toekomst kennisuitwisseling en -ontwikkeling te blijven stimuleren.

Samenwerkings situatie regulier - speciaal onderwijs

De uitkomsten met betrekking tot de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs zijn gebaseerd op interviews tijdens de tweede meting met twee projectleiders subsidie (hoog)begaafdheid van vo-samenwerkingsverbanden in de regio N en O.

In regio N en O zijn geen veranderingen ten opzichte van de eerste meting als het gaat om facilitering en sturing vanuit beleid.

Samenwerkingsverband N ondersteunt scholen door mee te kijken of de (hoog)begaafde leerlingen op hun plek zitten en welke (aanvullende) ondersteuning er nodig is. In deze regio wordt voornamelijk vanuit het samenwerkingsverband gestuurd op de samenwerking en versterking hiervan.

In regio O sturen het samenwerkingsverband en de schoolbesturen gezamenlijk op de samenwerking, waarbij het samenwerkingsverband een verbindende rol heeft. Samen met directeurs van scholen gaat het samenwerkingsverband onder andere in gesprek over en aan de slag rondom de samenwerking. Er is daarnaast

vanuit het samenwerkingsverband een 'Dienst Expertise en Ondersteuning' waar pedagogen, psychologen en onderwijsbegeleiders werkzaam zijn die scholen bezoeken voor het geven van ondersteuning en advies. Ook organiseert het samenwerkingsverband themabijeenkomsten en workshops voor docenten.

Ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen in facilitering en stimulering van samenwerking geeft samenwerkingsverband N aan toekomstplannen te hebben. Het is onbekend of samenwerkingsverband O toekomstige plannen op dit gebied heeft, omdat dit in het interview niet naar voren is gekomen. De projectleider in regio N gaf aan in de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs iets meer sturend te gaan optreden op het gebied van professionalisering. Nu schrijven vooral gemotiveerde medewerkers zich in voor scholing, terwijl andere medewerkers de kennis die wordt aangeboden ook nodig hebben. Ook wil het samenwerkingsverband vraag en aanbod meer bij elkaar brengen door medewerkers te helpen die zelf kennis kunnen delen. Daarnaast kijkt samenwerkingsverband N naar andere vormen van leren voor leerlingen. In samenwerking met lokale bedrijven wil het samenwerkingsverband kijken of er op creatief en technisch vlak interessante activiteiten voor (hoog)begaafde leerlingen aangeboden kunnen worden.

Samenwerkingsituatie onderwijs - jeugdhulp

Uitkomsten met betrekking tot de samenwerkingsituatie onderwijs-jeugdhulp zijn gebaseerd op interviews bij de tweede meting met drie projectleiders van de subsidie bij samenwerkingsverbanden po in regio's J, P en Q en een projectleider van een samenwerkingsverband vo in regio R. Regio's P, Q en R deden bij de tweede meting voor het eerst mee met het onderzoek. In deze samenwerkingsituatie is in regio J weinig veranderd in facilitering en stimulering van samenwerking ten opzichte van de eerste meting.

Ten aanzien van facilitering en sturing vanuit beleid en bestuur kijkt samenwerkingsverband J vanuit de subsidie actief mee met scholen hoe zij een passender aanbod kunnen bieden voor (hoog)begaafde leerlingen. Ook initieert dit samenwerkingsverband pilotprojecten voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en een specifieke ondersteuningsbehoefte, waarbij er onder andere wordt samengewerkt met de jeugdhulp. Dit samenwerkingsverband heeft een online platform opgezet waar scholen en jeugdhulporganisaties informatie kunnen uitwisselen.

In samenwerkingsverband Q worden het vergroten van kennis en expertise en het gebruik van arrangementen onder andere tijdens bovenbestuurlijk overleg besproken om scholen en schoolbesturen te stimuleren deze zaken op te pakken. De projectleider geeft daarbij aan dat deze scholen en schoolbesturen niets verplicht kunnen worden. Daarnaast stuurt het samenwerkingsverband nieuwsbrieven naar scholen, waarin *good practices* en ontwikkelingen worden gedeeld.

In regio P zijn het voornamelijk de schoolbesturen die sturen op samenwerking rondom (hoog)begaafdheid tussen scholen en jeugdhulporganisaties. Het po-samenwerkingsverband organiseert enkele centrale zaken zoals een expertisegroep, evenementen voor scholen en een preventieplatform in samenwerking met gemeenten voor ouders en scholen. Daarnaast noemde de projectleider dat het samenwerkingsverband expertiseontwikkeling stimuleert door bijvoorbeeld conferentiemiddagen te organiseren om ontmoetingen tussen professionals te faciliteren. Ook houdt het samenwerkingsverband gesprekken met schoolbesturen om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen en te sturen waar nodig. In het algemeen vindt sturing op het thema (hoog)begaafdheid in regio P plaats in de driehoek van samenwerkingsverband, schoolbesturen en gemeenten. De projectleider zei over de positie van het samenwerkingsverband: *"We faciliteren en zorgen ervoor dat scholen het zelf kunnen organiseren"*.

Vanuit het vo-samenwerkingsverband in regio R is een team opgezet met daarin een (hoog)begaafdheidsexpert, een medewerker uit de specialistische jeugdhulp en een uit de voorschoolse sector. Zij hebben samen een stappenplan ontwikkeld dat het samenwerkingsverband aan scholen beschikbaar stelt als ondersteuning voor het realiseren van een passend aanbod. Verder zet het samenwerkingsverband in op professionalisering, onder andere door onderwijs- en jeugdhulpprofessionals samen op te leiden. Ook biedt het samenwerkingsverband opleidingen en cursussen aan

vanuit de subsidie. De sturing op samenwerking gebeurt in overeenstemming met schoolbesturen, maar het is voornamelijk het samenwerkingsverband dat samenwerking stimuleert. Ook heeft het samenwerkingsverband in het afgelopen jaar contact gezocht met bestuurders van scholen en jeugdhulporganisaties om de rol van deze besturen in het stimuleren van deelname aan professionaliseringsactiviteiten en betrokkenheid van professionals op de werkvloer te versterken. Dit was nodig omdat het aantal aanmeldingen voor scholing tegenviel.

Ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen in facilitering en stimulering is borging van wat hiertoe in de afgelopen subsidieperiode is opgezet een belangrijk onderwerp voor verschillende samenwerkingsverbanden die samenwerken met jeugdhulp. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om netwerken, projecten, aanbod en samenwerkingen. Het po-samenwerkingsverband J wil een expertgroep opzetten, waaraan professionals met verschillende functies deelnemen om bijvoorbeeld het doorverwijzen naar passende hulp te vergemakkelijken. Ook wil dit samenwerkingsverband leerkrachten die geschoold zijn in begeleiding van een plusklas samenbrengen in een netwerk. Een andere wens is een werkplaats rond (hoog)begaafdheid waarin wetenschappers en praktijkprofessionals met elkaar samenwerken. Het po-samenwerkingsverband P wil het bereiken van ouders en het signaleren nog graag verbeteren. Dit wil het stimuleren via onder andere een training voor leerkrachten en intern begeleiders in de onderbouw.

4.2. Scholen hebben weinig zicht op de samenwerking op beleids-/bestuursniveau

Aan de scholen is in de vragenlijst gevraagd in hoeverre samenwerkingsverbanden en schoolbesturen volgens hen op beleids- en bestuursniveau samenwerken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid, zoals andere schoolbesturen, gemeenten en managers kinderopvang. Hierbij hebben we de scholen vijf aspecten voorgelegd met betrekking tot het maken van afspraken en deskundigheidsbevordering. De eerste drie aspecten betreffen afspraken omtrent gezamenlijke doelen rond (hoog)begaafdheid, een gezamenlijke werkwijze of aanpak en benodigde kennis onder professionals in de praktijk. Het vierde aspect betreft het samen met de samenwerkingspartners organiseren van professionaliseringsactiviteiten over (hoog)begaafdheid voor professionals in de praktijk (niet gericht op uitwisseling). Ten slotte betreft het vijfde aspect het organiseren van activiteiten waarbij deze professionals met elkaar kennis en ervaringen kunnen uitwisselen. Er is aan scholen gevraagd in welke mate schoolbesturen en samenwerkingsverbanden dergelijke afspraken met samenwerkingspartners maken en deskundigheidsbevordering organiseren. In verband met de lage respons en samenstelling van de respondentgroep bij de eerste meting zijn genoemde verschillen tussen de tweede en eerste meting niet statistisch getoetst. In Figuur 11 zijn de resultaten hiervan weergegeven (zie ook Tabel B7 en B8 in Bijlage 2).

Uit Figuur 11 blijkt ten eerste dat relatief veel scholen aangaven geen zicht te hebben op de mate waarin het samenwerkingsverband en schoolbestuur op beleids- en bestuursniveau samenwerken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid. Daarbij gaat het, afhankelijk van het aspect, om 45% tot 71% van de scholen. Scholen lijken minder zicht te hebben op samenwerking vanuit het samenwerkingsverband (afhankelijk van het aspect 62-71%) dan op samenwerking vanuit schoolbesturen (afhankelijk van het aspect 45-56%).

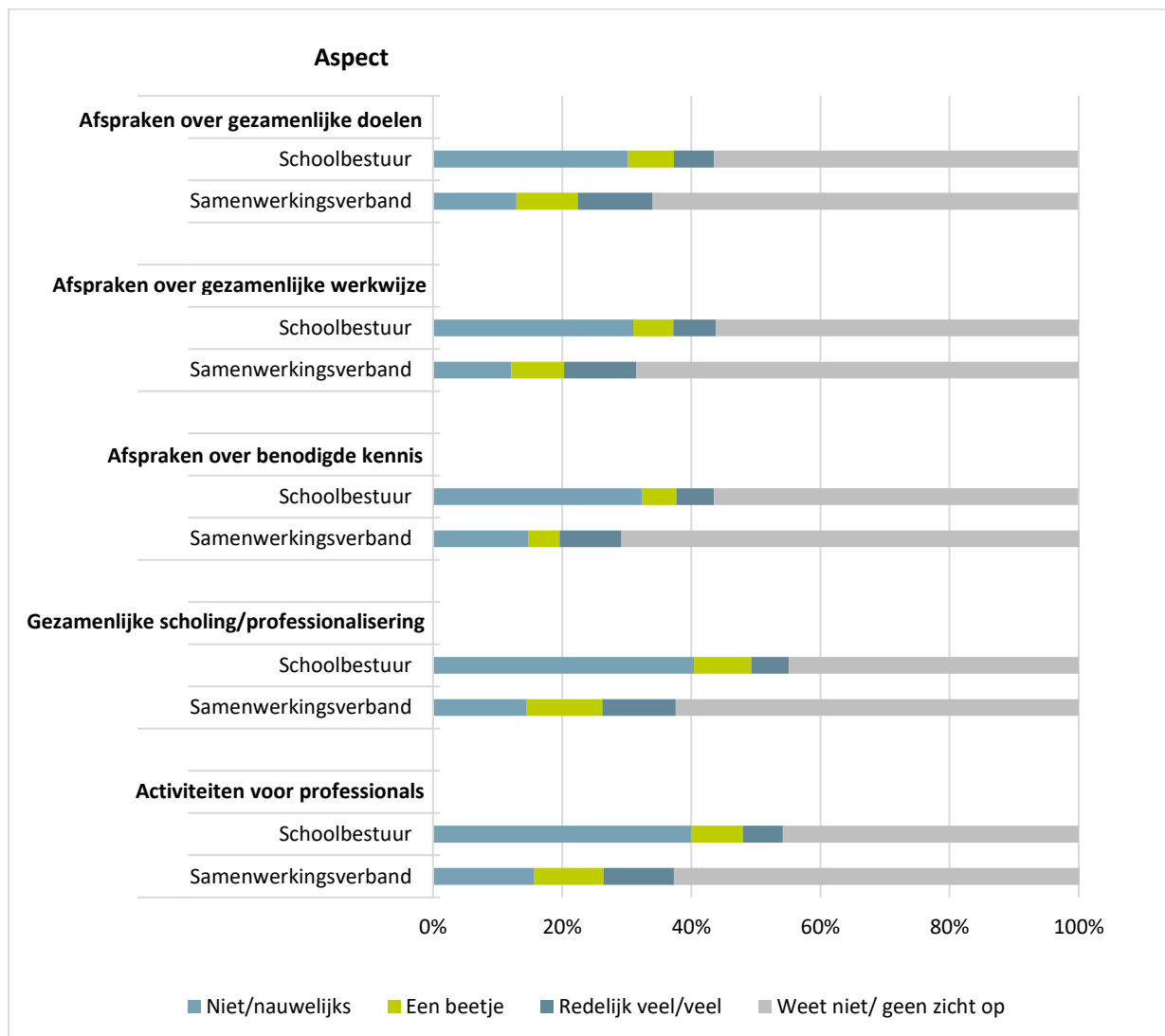
Verder blijkt uit Figuur 11 dat van de scholen die wel iets over de samenwerking op beleids- en bestuursniveau tussen het samenwerkingsverband/schoolbestuur en samenwerkingspartners konden zeggen, het merendeel aangaf dat schoolbesturen dit niet of nauwelijks doen (30-40%). Dit geldt ook, maar in mindere mate, voor samenwerkingsverbanden (12-16%). Op elk aspect gaf vervolgens telkens zo'n 10% van de scholen aan dat samenwerkingsverbanden hiermee bezig zijn en ongeveer 5% gaf aan te merken dat schoolbesturen dit doen.

Als we dit beeld vergelijken met voorgaande meting in 2022, dan valt op dat genoemde percentages op alle aspecten destijds hoger waren (ongeveer 10% hoger als het gaat om schoolbesturen en ongeveer 20% hoger als het gaat om samenwerkingsverbanden). Dit zou kunnen betekenen dat samenwerkingsverbanden en schoolbesturen tijdens deze tweede meting minder actief zijn op dit gebied dan tijdens de eerste meting. Het is echter aannemelijk dat ook de scholen die aangaven wel zicht op deze samenwerking te hebben, toch geen volledig beeld (meer) hebben van hetgeen samenwerkingsverbanden en schoolbesturen op dit niveau ondernemen. Afspraken over doelen, werkwijze

en benodigde kennis zijn bijvoorbeeld al enige tijd geleden gemaakt en niet meer expliciet herhaald. Ook hebben scholen mogelijk geen weet van bepaalde scholingsactiviteiten.

Figuur 11

Mate van samenwerking per aspect op beleids-bestuursniveau tussen samenwerkingsverbanden /schoolbesturen en samenwerkingspartners (Schoolbestuur: N = 225, Samenwerkingsverband: N = 232)

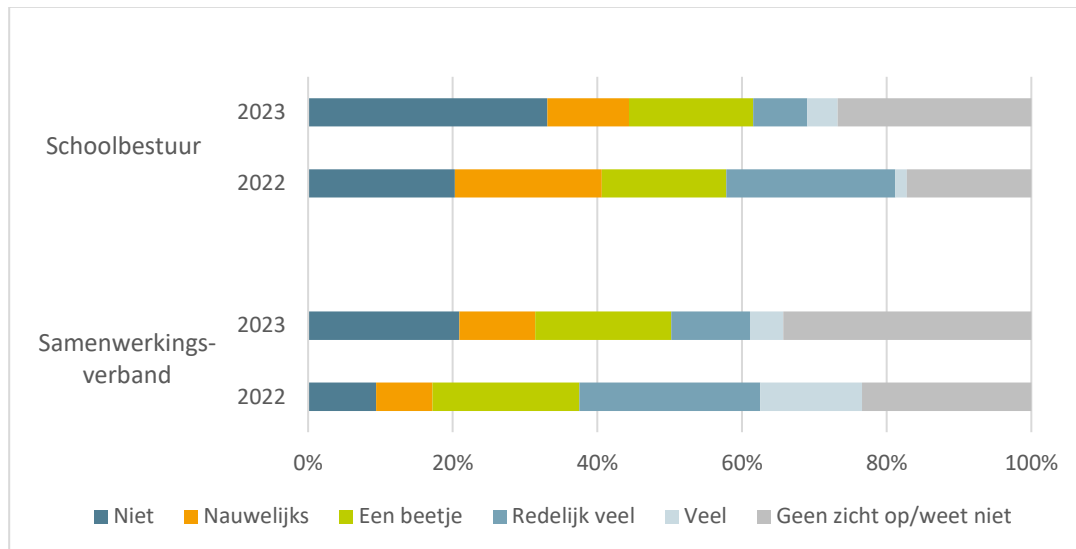
4.3. Stimulering en facilitering van samenwerking volgens de scholen

Schoolbesturen en samenwerkingsverbanden lijken samenwerking rondom (hoog)begaafdheid minder te stimuleren

Aan de scholen is in de vragenlijst gevraagd in hoeverre schoolbesturen en samenwerkingsverbanden de samenwerking tussen de school en de samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid stimuleren. In Figuur 12 is hiervan een overzicht gegeven (zie ook Tabel B9 in Bijlage 2). Ook hier geldt dat verschillen tussen de eerste en tweede meting niet statistisch zijn getoetst vanwege grote verschillen in de respons (in aantal en functie van respondenten).

Figuur 12

Mate van stimulering door samenwerkingsverbanden/schoolbesturen van samenwerking tussen scholen en samenwerkingspartners op eerste meting in 2022 (N = 64) en tweede meting in 2023 (N = 239)

Het aantal scholen dat een beetje, redelijk veel en veel stimulans tot samenwerking vanuit schoolbesturen, en in grotere mate ook vanuit samenwerkingsverbanden, aankruiste, lijkt gedaald ten opzichte van vorig jaar: voor de schoolbesturen geldt een daling van 42,2% naar 28,9% en voor de samenwerkingsverbanden gaat het om een daling van 59,4% naar 34,3%. In vergelijking met voorgaande meting kunnen we dus met enige voorzichtigheid concluderen dat de samenwerking volgens de scholen in mindere mate gestimuleerd wordt door zowel schoolbesturen als samenwerkingsverbanden.

Uit Figuur 12 blijkt ook dat een deel van de scholen de vraag naar de mate waarin schoolbesturen (26,8%) en samenwerkingsverbanden (34,3%) samenwerking tussen scholen en samenwerkingspartner(s) stimuleren niet kon beantwoorden. Dit percentage lijkt toegenomen ten opzichte van de eerste meting in 2022 waar het percentages van respectievelijk 17,2% en 23,4% betrof. Dit lijkt ook zo te zijn bij het percentage scholen dat aangaf dat de samenwerking met partners niet of nauwelijks gestimuleerd wordt, vooral als het gaat om stimulans vanuit de samenwerkingsverbanden (van 17,2% naar 31,4%). Wat betreft geen of nauwelijks stimulans tot samenwerking liggen de percentages voor de schoolbesturen hoger, maar lijkt er nauwelijks sprake van stijging te zijn (van 40,6% naar 44,4%).

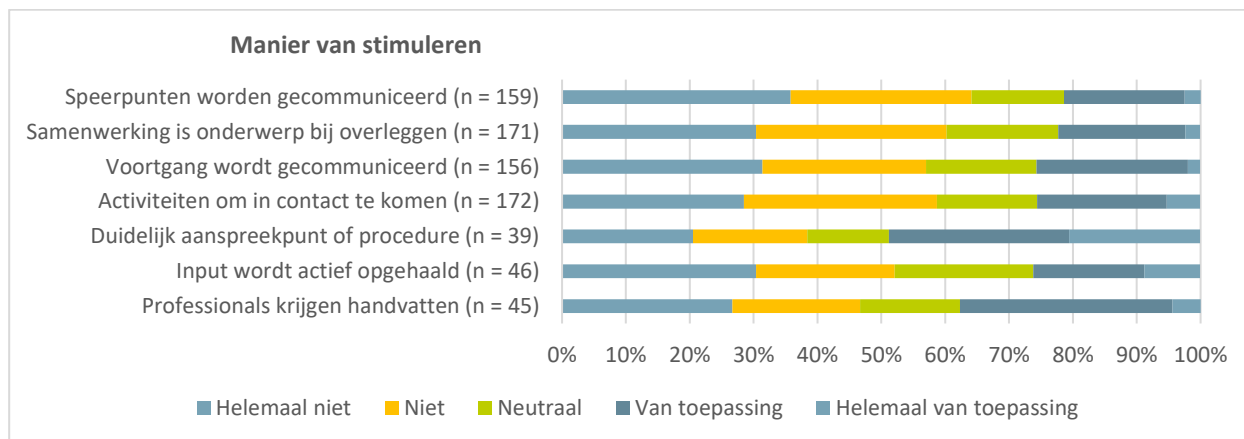
Scholen hebben weinig zicht op de wijze waarop het samenwerkingsverband en schoolbestuur hen stimuleert om samen te werken rondom (hoog)begaafdheid

Ook is gevraagd naar de manier waarop scholen door het samenwerkingsverband en schoolbestuur worden gestimuleerd en gefaciliteerd om samen te werken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid. Scholen kregen hierbij zeven stellingen voorgelegd. De eerste vier stellingen zijn alle scholen voorgelegd. De laatste drie stellingen zijn alleen voorgelegd aan de scholen die samenwerken rondom (hoog)begaafdheid met andere scholen of instellingen. In Figuur 13 zijn hiervan de resultaten weergegeven (zie ook Tabel B10 in Bijlage 2).

Een relatief groot deel van de scholen (22% tot ruim 34%) gaf aan bij deze tweede meting geen zicht te hebben op de manier waarop scholen door het samenwerkingsverband en schoolbestuur worden gestimuleerd en gefaciliteerd om samen te werken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid. De scholen die geen zicht hebben op de samenwerking worden niet weergegeven in Figuur 13. Dit is ook de reden dat de respons (n) per stelling verschilt.

Figuur 13

Manier van stimuleren van samenwerking tussen scholen en samenwerkingspartners door schoolbestuur/samenwerkingsverband volgens scholen

De eerste vier stellingen in Figuur 13 hebben betrekking op de communicatie vanuit samenwerkingsverbanden en schoolbesturen, namelijk communicatie over speerpunten, samenwerking, voortgang en activiteiten rondom kennismaking. Voor elk van deze vier stellingen geldt dat een klein deel van de scholen aangaf dat hierover gecommuniceerd wordt.

De laatste drie stellingen in Figuur 13 gaan alleen over de scholen die 'van toepassing' en 'helemaal van toepassing' hebben beantwoord op de vraag of ze samenwerken met een samenwerkingspartner. Daarbij blijkt dat bij deze tweede meting 32,2% van de scholen die samenwerken met een samenwerkingspartner een duidelijk aanspreekpunt of duidelijke procedure heeft voor het geval de samenwerking met de samenwerkingspartner mocht vastlopen of niet van de grond mocht komen. De eerste meting liet eenzelfde beeld (31%) zien wat dit aspect betreft. Tevens blijkt dat ruim een vijfde (20,4%) van de scholen bij deze tweede meting aangaf dat samenwerkingsverband en/of schoolbestuur actief input ophaalden bij de school over de ervaringen met de samenwerking met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid. Ten slotte vond 28,8% van de scholen (met 'van toepassing' en 'helemaal van toepassing') dat professionals op school voldoende handvatten en richtlijnen kregen om invulling te geven aan de samenwerking met de samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid.

In Figuur 13 is te zien dat een relatief groot deel van de scholen (22% tot ruim 34%) bij deze tweede meting aangaf geen zicht te hebben op de manier waarop scholen door het samenwerkingsverband en schoolbestuur worden gestimuleerd en gefaciliteerd om samen te werken met samenwerkingspartners rondom (hoog)begaafdheid.

4.4. Weinig veranderingen in de wijze van communicatie rond samenwerking

Bijna alle projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid gaven in de interviews bij de tweede meting aan dat de communicatie rondom de samenwerking vanuit het samenwerkingsverband grotendeels gelijk is gebleven ten opzichte van de eerste meting in 2022. Zo maken de meeste samenwerkingsverbanden nog steeds gebruik van hun website en een nieuwsbrief die ze in het eerste subsidiejaar hebben opgezet om scholen en partners op de hoogte te houden van onder andere ontwikkelingen binnen de samenwerking en plannen voor de toekomst. In sommige samenwerkingsverbanden gaat het om een website en nieuwsbrief die grotendeels gaan over (hoog)begaafdheid. In andere samenwerkingsverbanden is (hoog)begaafdheid een kleiner onderdeel van een meer algemene website of nieuwsbrief rondom passend onderwijs. Daarnaast wordt in sommige samenwerkingsverbanden ook gebruik gemaakt van informatie- of kennisdelingsbijeenkomsten waarbij scholen worden geïnformeerd over de voortgang

van activiteiten rond (hoog)begaafdheid en het gebruik van de subsidie. Ook worden in een aantal regio's ouders steeds meer betrokken bij de communicatie. Waar zij voorheen indirect via de scholen op de hoogte werden gehouden, is er bijvoorbeeld in po-samenwerkingsverband B een klankbordgroep met ouders en leerlingen en is in po-samenwerkingsverband Q een platform ontwikkeld met daarop informatie speciaal voor ouders over (vroeg)signalering. Via dit platform worden ouders op de hoogte gehouden en kunnen ze zich aanmelden voor cursussen.

Een andere manier waarop samenwerkingsverbanden contact onderhouden met scholen is via kennis-, werk- of projectgroepen. Schoolleiders, intern begeleiders, (hoog)begaafdheidsspecialisten of schoolbestuurders maken vaak samen met de projectleider van het samenwerkingsverband onderdeel uit van de groep, waar ze worden geïnformeerd over nieuwe doelen of beleid, en waar zij op hun beurt ervaringen en ontwikkelingen op de werkvloer delen. De projectleider van vo-samenwerkingsverband O noemde de stuurgroep met daarin directeurs van betrokken scholen een belangrijk communicatiekanaal, waarin nieuwe doelen en ontwikkelingen worden besproken en waarin ook wordt gekeken naar de behoeften die er op de werkvloer zijn.

In enkele samenwerkingsverbanden zijn (hoog)begaafdheidsspecialisten of talentbegeleiders vanuit het samenwerkingsverband op scholen actief. Zij bieden dan ondersteuning en treden soms op als tussenpersonen die het contact tussen het samenwerkingsverband en scholen onderhouden. Zo informeren zij het samenwerkingsverband over de stand van zaken op scholen en spelen zij vragen en behoeften vanuit scholen door. Ook informeren ze scholen waarop zij werkzaam zijn over de laatste ontwikkelingen op beleidsniveau. In samenwerkingsverband H maakt de projectleider of directeur zelf regelmatig een ronde langs alle scholen in de regio om te informeren hoe het gaat en om ontwikkelingen en plannen te delen. Ook is er in die regio een kenniskring met docenten en (hoog)begaafdheidsspecialisten vanuit scholen waarin zij ervaringen en kennis uitwisselen.

Sommige samenwerkingsverbanden hebben in het afgelopen jaar een evaluatie onder scholen of schoolbesturen uitgevoerd om ervaringen op te halen en te kijken hoe de samenwerking verloopt. Zo is in samenwerkingsverband L de output van een evaluatie onder scholen gebruikt als input voor een nieuw plan en zijn in regio M de resultaten van de enquête besproken in de beleidsgroep.

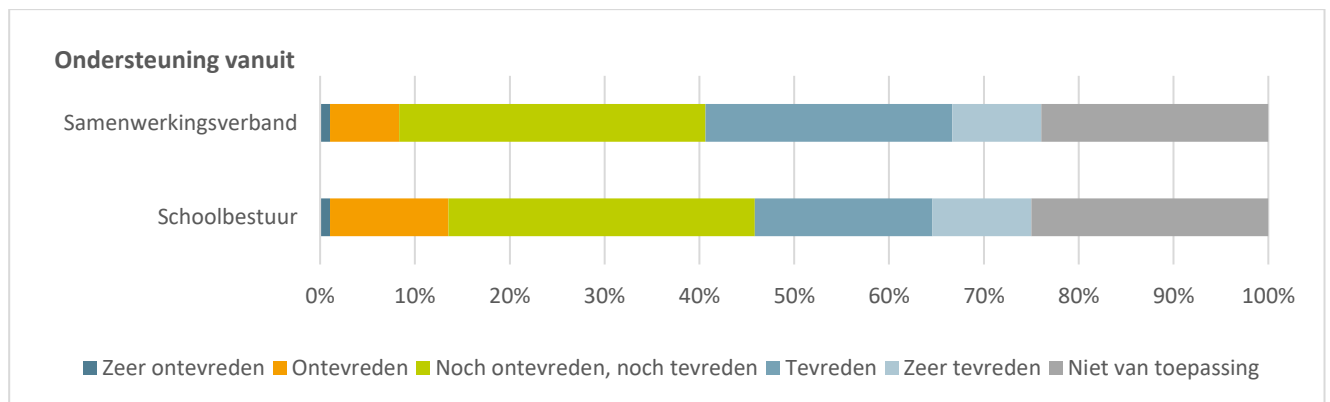
Uit de interviews met projectleiders blijkt dat er in een paar samenwerkingsverbanden een minder vaste structuur is rondom communicatie vanuit en richting scholen. Het gaat hierbij voornamelijk om regio's die een decentraal schoolmodel hanteren, waarbij schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor de besteding van de subsidie. Zo verloopt in samenwerkingsverband E de communicatie voornamelijk via en vanuit schoolbesturen en houdt het samenwerkingsverband zelf zich iets meer op de achtergrond. Scholen krijgen hierbij de ruimte om ervaringen te delen, maar het samenwerkingsverband gaat ervan uit dat scholen zelf zullen aankloppen als er iets is. Ook in samenwerkingsverband Q zijn de schoolbesturen gezamenlijk verantwoordelijk voor de besteding van de subsidie en nemen ze ook de communicatie rondom de samenwerking op zich. Deze schoolbestuurders zitten in een stuurgroep en dienen als een soort tussenpersonen die informatie ophalen bij scholen en scholen informeren.

4.5. Scholen zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning bij samenwerking

Aan de scholen is gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn met de ondersteuning bij samenwerking rondom (hoog)begaafdheid die zij krijgen vanuit het samenwerkingsverband en het schoolbestuur. De uitkomsten hiervan zijn weergegeven in Figuur 14 (zie ook Tabel B11 in Bijlage 2).

Figuur 14

Mate van tevredenheid van scholen over ondersteuning van de samenwerking met samenwerkingspartners, gegeven vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden (N = 96)

In Figuur 14 is te zien dat ongeveer een derde van de scholen (zeer) tevreden is met de ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband (35%) en schoolbestuur (28%). Een klein deel van de scholen is (zeer) ontevreden over de ondersteuning: 12% is ontevreden over de ondersteuning vanuit het schoolbestuur en 7% is ontevreden over de ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband. Dit beeld is vergelijkbaar met eerste meting (zie Tabel B12 in Bijlage 2). Ongeveer een derde (31%) van de scholen oordeelt bij deze tweede meting 'noch ontevreden, noch tevreden' te zijn over de ondersteuning die vanuit samenwerkingsverbanden wordt gegeven bij samenwerking rond (hoog)begaafdheid. Eveneens een derde (31%) van de scholen oordeelt 'noch ontevreden, noch tevreden' te zijn over de ondersteuning die vanuit schoolbesturen wordt gegeven bij de samenwerking rond (hoog)begaafdheid.

5. Impact van de samenwerking

In dit hoofdstuk beschrijven we de ervaren impact van de activiteiten gericht op samenwerking rond (hoog)begaafdheid die met de subsidie gerealiseerd zijn. Dit wordt gedaan op basis van resultaten van de tweede meting waarbij 21 projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid zijn geïnterviewd en de vragenlijst is voorgelegd aan 239 scholen. Ten eerste geven we een beeld van de door de betrokkenen ervaren opbrengsten van de samenwerking. Ten tweede geven we een beeld van de tevredenheid van deze betrokkenen met deze samenwerking. Daar waar mogelijk maken we een vergelijking met uitkomsten van de eerste meting.

5.1 Ervaren opbrengsten van de samenwerking

Bijna alle projectleiders gaven tijdens de interviews bij de tweede meting aan opbrengsten te zien van de samenwerking op zowel beleids- en bestuursniveau als op schoolniveau in de uitvoering. De beschreven opbrengsten zijn onder te verdelen in (1) opbrengsten volgens projectleiders rondom het proces van samenwerking en (2) opbrengsten volgens projectleiders en volgens scholen die het resultaat zijn van de samenwerking (zoals nieuwe projecten en uitkomsten).

Ervaren opbrengsten rondom het proces van samenwerking volgens projectleiders

De ervaren opbrengsten rondom het proces van samenwerking betreffen (1) bewustwording, betrokkenheid en communicatie, (2) uitwisseling van kennis en ervaring, (3) zicht op het aanbod en (4) borging.

Bewustwording, betrokkenheid en communicatie

Bijna alle projectleiders beschreven (net als bij de eerste meting) tijdens de interviews een proces van bewustwording over deze doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen en hun behoeften. Dit bewustwordingsproces vindt zowel bij actoren op beleidsniveau als bij actoren op uitvoerend niveau plaats. Zo beschreef een aantal projectleiders dat de subsidieregeling een nieuwe impuls heeft gegeven aan de aandacht voor het thema (hoog)begaafdheid: *“Dat is wel het mooie van de subsidie geweest dat het toch een opstap is geweest van toch weer het thema op de agenda”*. Ook binnen de scholen worden leerkrachten zich steeds meer bewust van het nut en de noodzaak van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Projectleiders schrijven dit onder andere toe aan professionalisering en scholing, aan (succes)ervaringen met leerlingen en aan kennisuitwisseling tussen scholen rondom aanbod en ondersteuning op het gebied van (hoog)begaafdheid.

Vanuit het groeiende bewustzijn van beleidsactoren, scholen en samenwerkingspartners, neemt de betrokkenheid bij de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid ook toe. Het aantal scholen dat samenwerkt met andere scholen of met kinderopvang- of jeugdhulppartners is volgens projectleiders in de meeste samenwerkingsverbanden van deze studie in het afgelopen jaar gestegen. Ook de betrokkenheid en inzet van schoolbesturen heeft volgens een van de geïnterviewde projectleiders een positieve invloed op de bereidheid van de scholen in het betreffende samenwerkingsverband om deel te nemen aan scholingsactiviteiten en netwerkbijeenkomsten. Volgens de projectleider van samenwerkingsverband N is er meer een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid en zien scholen het belang van de samenwerking steeds meer in: *“Ik zie wel dat scholen bereid zijn om elkaar te helpen en te ondersteunen. Niemand is te beroerd om elkaar te helpen, dus dat is wel mooi. Die lijstjes en het gevoel van we moeten het in deze regio wel gedeeltelijk samen doen, dat het gezien en gevoeld wordt.”*

Daarnaast gaven een aantal projectleiders aan dat de samenwerking tussen verschillende partners binnen de regio versterkt is door de subsidieregeling in de afgelopen periode. Dankzij meer aandacht, tijd en geld, wordt er nieuw leven in bestaande werkgroepen geblazen, krijgen overleggen een meer structurele aard en komen actoren met elkaar in contact. Zo gaven projectleiders aan dat betrokkenen elkaar ontmoeten in bijvoorbeeld opleidingen, intervisiebijeenkomsten en scholingsactiviteiten en dat van daaruit inhoudelijke samenwerking ontstaat of wordt versterkt. Doordat leerkrachten, jeugdhulppartners of pedagogisch medewerkers elkaar tegenkomen en leren kennen, ontstaat er volgens de projectleider van samenwerkingsverband Q een gevoel van vertrouwen: *“Wat aan [de samenwerking] ten grondslag ligt is met name toch het vertrouwen in elkaar doordat je een relatie hebt met*

elkaar en elkaar kent. Elkaar leren kennen, dus dingen met elkaar delen en proberen te leren van elkaar, dat is eigenlijk de basis. Een andere projectleider noemde dat de communicatie tussen partners steeds beter wordt en dat ze op het gebied van terminologie en visie op (hoog)begaafdheid meer op één lijn liggen.

Uitwisseling van kennis en ervaringen

Waar actoren op beleids- en uitvoerend niveau meer met elkaar in contact komen, vindt er volgens projectleiders dankzij de subsidie meer uitwisseling plaats van kennis en ervaringen rond aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. Zo delen onderwijsprofessionals bijvoorbeeld wat er bij hen op school wordt georganiseerd, lichten beleidsmedewerkers binnen de jeugdhulp toe waarom een goedlopend project succesvol is of deelt een directeur van een vso-school materiaal voor dubbel bijzondere leerlingen. Volgens de projectleider van samenwerkingsverband F leidt deze kennisdeling tot meer samenwerking en initiatieven voor (hoog)begaafde leerlingen: *“Ik denk dat mensen echt door elkaar en van elkaar geïnspireerd raken en ideeën opdoen en weer binnen hun eigen school er mee aan de slag gaan. Maar ook weer geïnspireerd raken om zich verder te scholen”*. Ook kwam in de interviews naar voren dat scholen elkaar helpen om uitdagingen aan te pakken en dat ze elkaar advies geven of samenwerken rondom bepaalde doelgroepen of vraagstukken. De projectleider van samenwerkingsverband I vertelde in dit verband: *“Die scholen zitten nu allemaal in verschillende fases en juist die scholen zoeken elkaar dan weer op vanwege de belemmeringen die de school ervaart. Enkele scholen hadden wat last van het draagvlak, van hoe doe je dat dan? Dat andere scholen die al verder zijn in dat proces ook elkaar weer helpen ... van dit is even een lange adem, maar daar moet je doorheen.”*

Zicht op aanbod

Een opbrengst die bij deze tweede meting in 2023 door meerdere projectleiders werd beschreven, heeft betrekking op het zicht op aanbod in de regio. Volgens de projectleiders organiseerden voorheen actoren op zowel beleids- als uitvoerend niveau los van elkaar aanbod en ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen en is er nu meer overeenstemming doordat er beter zicht is op het aanbod in de regio. Als gevolg hiervan is er meer uitwisseling van leerlingen tussen scholen en schoolbesturen naar onder andere bovenschoolse plusgroepen of intermezzogroepen op het vo. Ook stemmen actoren volgens de projectleider van samenwerkingsverband H hun aanbod beter op elkaar af omdat ze zicht hebben op wat er al is en wat er nog ontbreekt. De kennis over aanbod in de regio komt volgens projectleiders voort uit bijeenkomsten en onderling contact, maar wordt ook gefaciliteerd door initiatieven zoals een sociale kaart waarin het samenwerkingsverband het aanbod in de regio in kaart brengt.

Borging

Bij de tweede meting hebben een aantal projectleiders voor het eerst borging genoemd als opbrengst rondom het proces van samenwerking. Een aantal samenwerkingsverbanden hebben een stevige structuur staan van overlegsituaties, bijeenkomsten en korte lijntjes tussen partners. Op die manier hopen projectleiders, met het oog op het einde van de subsidieperiode, de samenwerking te borgen en projecten en contacten te behouden. In een aantal samenwerkingsverbanden is ook de gemeente als partner betrokken geraakt in het afgelopen jaar, bijvoorbeeld bij de organisatie van een bovenschoolse plusklas of bij wijkgerichte aanpakken. Voornamelijk in samenwerkingsverbanden waarin veel wordt samengewerkt met jeugdhulp speelt de betrokkenheid van de gemeente een belangrijke rol in het borgen van deze samenwerking. De gemeente kan vanuit haar betrokkenheid onder andere faciliteren in de vorm van budget, ondersteuning en leerlingenvervoer.

Ervaren opbrengsten die volgens projectleiders het resultaat zijn van de samenwerking

In de interviews met projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid werden een aantal opbrengsten genoemd die het resultaat zijn van de samenwerking. Deze betreffen ten eerste het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en professionals en ten tweede de kennis en expertise.

Aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en professionals

Eén van de ervaren opbrengsten betrof het aanbod. Het gaat daarbij voornamelijk om projecten en producten die voortkomen uit de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Hierin is onderscheid te maken tussen aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en aanbod voor professionals.

Het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in de regio is volgens de projectleiders in de meeste samenwerkingsverbanden vergroot dankzij de subsidieregeling. In samenwerkingsverbanden met veel samenwerking tussen po-scholen onderling of vo-scholen onderling, worden bovenschoolse plusgroepen georganiseerd waarin leerlingen van verschillende scholen samenkomen om extra uitgedaagd te worden of te oefenen met executieve functies. Binnen de regio's waarin samenwerking tussen po- en vo-scholen plaatsvindt, zijn onder andere plusgroepen opgezet waarbij leerlingen uit het po lessen volgen in het vo en intermezzo's worden geïntroduceerd waar leerlingen uit het po voorbereid worden op het vo. Voor regio's waarin scholen samenwerken met jeugdhulporganisaties is er voornamelijk aanbod gecreëerd voor dubbel bijzondere leerlingen. Zo zijn er interventies ontworpen, is er een wijkgerichte aanpak opgezet en is er een plusklas voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsvraag. Ook het grootste deel van de scholen (78,0%) bevestigt dit beeld van opbrengsten in de vorm van aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in de vragenlijst. Het merendeel van hen geeft aan dat het goed gaat, maar dat er desondanks ruimte is voor verbetering.

Het aanbod voor professionals is ook toegenomen volgens projectleiders. Voor docenten, pedagogisch medewerkers, (hoog)begaafdheidsexperts en jeugdhulpmedewerkers wordt er vanuit de samenwerking aanbod gecreëerd, voornamelijk rondom kennis en expertise. Zo worden er, vooral vanuit het samenwerkingsverband, symposia, opleidingen, studiedagen, netwerkgroepen, scholingsactiviteiten en informatiebijeenkomsten georganiseerd om professionalisering te stimuleren en actoren met elkaar in contact te brengen. Naast netwerk- en scholingsbijeenkomsten, worden er vanuit samenwerkingsverbanden en schoolbesturen ook platformen opgezet voor professionals en andere betrokkenen met informatie rondom samenwerking en aanbod. Zo is er in samenwerkingsverband R door een team van professionals een stappenplan ontwikkeld voor het opzetten van een structurele samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. In samenwerkingsverband H heeft de projectleider een sociale kaart ontworpen met daarin alle voorzieningen voor (hoog)begaafde leerlingen in de regio. Ook is er in regio J in het afgelopen jaar een HB-steunpunt opgezet vanuit het samenwerkingsverband om professionals waar nodig te ondersteunen en te adviseren.

Kennis en expertise

Als resultaat van de samenwerking ervaren projectleiders ook meer opbrengsten in kennis en expertise. Bijna alle projectleiders gaven aan dat de expertise en kennis rondom (hoog)begaafdheid binnen scholen en organisaties nog verder gegroeid is sinds de eerste meting. Door de verzameling aan scholingsactiviteiten, opleidingen, informatiebijeenkomsten en kennisdeling worden veel professionals in het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdhulpverlening bereikt. Ook geven een paar projectleiders aan dat niet alleen vanuit degenen die de subsidie beheren, maar ook vanuit jeugdhulppartners en professionals binnen het speciaal onderwijs kennis wordt gedeeld met scholen. Volgens een aantal projectleiders worden vanuit de groeiende expertise meer initiatieven genomen en is de signalering van (hoog)begaafde kinderen verbeterd. De projectleider in regio I ziet het effect van kennisvergroting bij het steunpunt van het samenwerkingsverband: *“We merken dat er eerder vragen komen, en de vragen die we dan krijgen, hebben niet meer betrekking op de basiskennis, maar veel meer op: dit doen we al, wat kunnen we nog meer doen bij de moeilijker situaties. Dat vind ik een verschil ten opzichte van eerder.”*

Een andere projectleider kaartte aan dat ze merkt dat gesprekken tussen de jeugdhulpmedewerkers en scholen beter verlopen als gevolg van scholing van leerkrachten. Er wordt meer doorgevraagd en de betrokkenen zitten meer op één lijn.

Ervaren opbrengsten die volgens scholen het resultaat zijn van de samenwerking

Veel scholen die de vragenlijst invulden, gaven bij de tweede meting aan dat zij verschillende opbrengsten zien van de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. In Tabel 4 zijn deze resultaten weergegeven. Passende ondersteuning en zorg voor (hoog)begaafde leerlingen werd daarbij het vaakst (33,9% 'ja') genoemd als ervaren opbrengst gevolgd door tijdige inzet van hulp en ondersteuning (25,4% 'ja') en soepele overgang tussen sectoren

(23,7% 'ja'). Bij vroegtijdiger signaleren van (hoog)begaafde leerlingen werd het minst (10,2%) met 'ja' geantwoord en het meest (30,5%) met 'nee en hoeft niet' en het meest (18,6%) met 'geen zicht op'.

Tabel 4

Opbrengsten van samenwerking in de uitvoering (schoolniveau) zoals ervaren door scholen (n = 59)

Ervaren opbrengsten van samenwerking in de uitvoering	Nee, en hoeft niet	Nee, maar willen we wel	Ja, maar kan/moet nog meer	Ja	Geen zicht op
Passende ondersteuning en zorg voor (hoog)begaafde leerlingen	5,1%	6,8%	44,1%	33,9%	10,1%
Tijdige inzet van hulp en ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen	15,3%	15,3%	32,2%	25,4%	11,8%
Een soepele overgang tussen sectoren voor (hoog)begaafde leerlingen	10,2%	15,3%	30,5%	23,7%	20,3%
Kennis onder professionals in onze school rondom (hoog)begaafdheid	25,4%	13,6%	27,1%	18,6%	15,3%
Vroegtijdiger signaleren van (hoog)begaafde leerlingen	30,5%	15,3%	25,4%	10,2%	18,6%

Er is ook aan scholen gevraagd of zij opbrengsten van samenwerking op beleidsniveau zien. Hierbij waren meerdere antwoorden mogelijk. In Tabel 5 zijn de resultaten hiervan weergegeven. Scholen mochten meerdere opbrengsten aankruisen. Bijna een derde van de scholen ziet meer kennis over (hoog)begaafdheid onder professionals (31,1%), een betere basisondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen (29,1%) en meer kennis(deling) hierover in de praktijk (28,5%).

Tabel 5

Opbrengsten van samenwerking op beleidsniveau (samenwerking tussen schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en samenwerkingspartners) volgens scholen

Ervaren opbrengsten op beleidsniveau	n	%
Meer kennis over (hoog)begaafdheid onder professionals in de praktijk (n = 228)	71	31,1
Betere basisondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen (n = 230)	67	29,1
Meer kennisdeling over (hoog)begaafdheid in de praktijk (n = 228)	65	28,5
Betere (vroeg)signalering van (hoog)begaafde leerlingen (n = 188)	42	22,3
Betere extra ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen (n = 230)	51	22,2
Betere lichte ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen (n = 230)	30	13,0
Ik zie hier (nog) geen opbrengsten van (n = 228)	48	21,1
Ik weet niet / geen zicht op (n = 228)	71	31,1

Verschillen in opbrengsten

De meeste projectleiders gaven aan dat opbrengsten per school verschillen. Sommige scholen zijn erg betrokken bij de samenwerking, terwijl andere scholen veel minder of (nog) helemaal niet betrokken zijn bij de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Daarnaast zijn er in sommige samenwerkingsverbanden ook verschillen tussen opbrengsten op beleids- en bestuursniveau en opbrengsten op uitvoerend niveau. In sommige gevallen wordt er vanuit het samenwerkingsverband op beleidsniveau veel aanbod georganiseerd of samengewerkt met partners, terwijl er op uitvoerend niveau nog weinig contact is tussen scholen en samenwerkingspartners. In andere samenwerkingsverbanden is er juist veel contact op uitvoerend niveau, maar is er (nog) geen sprake van structurele samenwerking op beleidsniveau, waardoor opbrengsten zich alleen concentreren op een lager niveau.

Over het algemeen noemden projectleiders positieve opbrengsten van de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Er werd wel een kanttekening geplaatst. Zo vertelde de projectleider van samenwerkingsverband D: *“Het feit dat we een aanbod doen, creëert ook steeds meer vragen. [...] De voorzieningen die we georganiseerd hebben op een aantal scholen, die zitten steeds vol. [...] De toelatingsvragen voor speciaal onderwijs nemen toe en de doelgroep wordt steeds groter”*.

5.2 Tevredenheid met de samenwerking

We hebben de projectleiders van de subsidie en de scholen tijdens de tweede meting ook gevraagd naar hoe tevreden zij zijn met de samenwerking rond (hoog)begaafdheid.

Projectleiders zijn over het algemeen tevreden met de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid

Over het algemeen zijn de meeste projectleiders tevreden met de samenwerking, zowel op beleidsniveau als op uitvoerend niveau. Velen van hen gaven aan tevreden te zijn over de korte lijntjes, het goede contact tussen verschillende betrokkenen en de inzet van scholen en partners om samenwerking te laten slagen. Een projectleider vertelde: *“We zijn enorm tevreden want wat we zien is dat eigenlijk alle deelnemende partners het belang inzien van dit thema en ook zien dat samenwerking daarin de sleutel is”*. Volgens projectleiders weten de betrokkenen elkaar steeds beter te vinden en is er steeds meer een gedeelde visie en een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ook gaven de meeste projectleiders aan tevreden te zijn met wat tot nu toe is bereikt met de samenwerking. Ze zien ontwikkelingen in de samenwerking op verschillende niveaus en noemden de opbrengsten als reden om tevreden te zijn met het verloop van de samenwerking. Ook de betrokkenheid en interesse van onder andere onderwijs- en zorgprofessionals bij activiteiten en bijeenkomsten in de regio werd genoemd.

Een deel van de projectleiders wees op de verschillen in betrokkenheid en inzet tussen scholen binnen de regio. Waar sommige scholen zich inzetten voor de samenwerking en deelnemen aan bijeenkomsten en projecten, houden andere scholen zich op de achtergrond. Ook benoemden een aantal projectleiders het minimale onderlinge contact tussen scholen in de regio, waar dat idealiter sterker zou moeten zijn. Ook noemde een van de projectleiders het personeelstekort in de kinderopvang dat leidt tot onrust en weinig aandacht voor het thema ontwikkelingsvoorsprong/(hoog)begaafdheid. Hierdoor komt de samenwerking moeilijk op gang op zowel beleidsniveau als op uitvoerend niveau. Ook twee projectleiders van andere samenwerkingsverbanden noemden wisseling van personeel binnen het samenwerkingsverband of binnen scholen als belemmerende factor en als reden voor hun wisselende tevredenheid met de samenwerking in het afgelopen jaar.

Een aantal projectleiders gaven aan voorzichtig tevreden te zijn. In het afgelopen jaar zijn er volgens hen stappen gezet in de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid, maar er is nog ruimte voor verbetering en behoefte aan een meer structurele aanpak. Opvallend is dat alle projectleiders van samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met de samenwerking met jeugdhulp spreken over de grote ontwikkelingen in het afgelopen jaar en de stappen die gezet zijn. Ze zijn overwegend positief over de samenwerking in het afgelopen jaar.

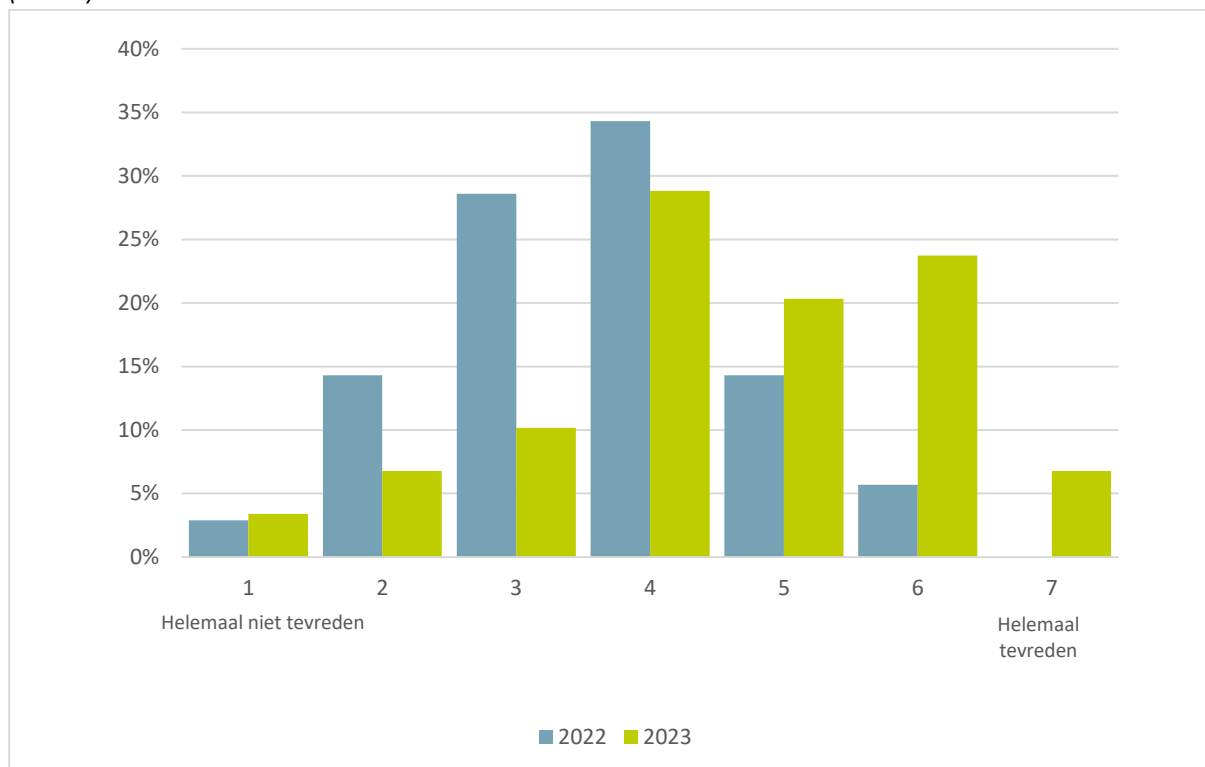
In drie van de achttien samenwerkingsverbanden is er volgens de projectleiders nog weinig sprake van samenwerking tussen de bevroegde samenwerkingspartners. In deze regio's gaven de projectleiders dan ook aan minder tevreden te zijn met het verloop van de samenwerking en te hopen op een positieve ontwikkeling in het komende jaar.

Scholen zijn redelijk tevreden over samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op uitvoerend niveau

Ook in de vragenlijst is bij deze tweede meting aan scholen die samenwerken gevraagd naar hun tevredenheid met de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op uitvoerend niveau. Hieruit bleek dat scholen redelijk tevreden zijn met de samenwerking, gegeven de gemiddelde score van 4,54 op een schaal van 1 tot 7.. Deze resultaten komen overeen met resultaten uit het monitoronderzoek; scholen oordelen op een vragenlijst ook gematigd positief over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.¹⁵ In Figuur 15 zijn de verdelingen van scores van de eerste meting in 2022 en de tweede meting in 2023 weergegeven. De tevredenheid onder scholen over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid lijkt toegenomen.

Figuur 15

Percentages tevredenheid over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op uitvoeringsniveau op een schaal van 1 (helemaal niet tevreden) tot 7 (helemaal tevreden) met samenwerking 2023 (N = 59) ten opzichte van 2022 (N = 35)

In Tabel 6 zijn de resultaten weergegeven over de tevredenheid van scholen per samenwerkings situatie. Hieruit valt op te maken dat po-scholen die onderling samenwerken het meest tevreden zijn met een gemiddelde van 5,82 op een schaal van 1 tot 7. Daarentegen geven scholen die vallen onder de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp (3,83) en onder de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs (3,0) aan, dat ze gemiddeld minder tevreden zijn met de samenwerking. Hierbij is het echter van belang om te benoemen dat het gaat om klein aantal scholen dat samenwerkt en dus over die betreffende tevredenheid heeft gerapporteerd. Hier is de gemiddelde tevredenheid zeer waarschijnlijk niet representatief voor de rest van de scholen binnen de regio of voor andere samenwerkingsverbanden.

¹⁵ Suijkerbuijk, A., Schoevers, E.M., & Walraven, M. (2023). Monitor subsidieregeling leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid in het primair en voortgezet onderwijs. Vierde meting 2022/2023. Oberon

Tabel 6

Tevredenheid over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op uitvoeringsniveau op een schaal van 1 (helemaal niet tevreden) tot 7 (helemaal tevreden) van scholen binnen samenwerkingsituatie

Samenwerkingsituatie	Gemiddelde	Aantal
Samenwerking binnen po	5,82	11
Samenwerking binnen vo	4,86	7
Tussen po en kinderopvang	4,75	4
Tussen po en vo	4,36	22
Tussen onderwijs en jeugdhulp	3,83	12
Tussen speciaal en regulier onderwijs (vso-vo)	3,00	3

6. Werkzame factoren en condities in de samenwerking

In dit hoofdstuk beschrijven we allereerst de werkzame factoren die bijdragen aan een effectieve samenwerking rondom (hoog)begaafdheid tussen de verschillende partijen. Vervolgens besteden we aandacht aan genoemde factoren die juist belemmerend kunnen zijn in de samenwerking. Ten slotte bespreken we de condities die volgens respondenten nodig zijn voor een effectieve samenwerking.

6.1 Werkzame factoren

De werkzame factoren in de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid zijn op verschillende manieren in kaart gebracht. Uit de literatuurstudie (zie paragraaf 1.2) bleek dat zes aspecten een belangrijke rol spelen bij een goede samenwerking. Het gaat om communicatie, vertrouwen, gezamenlijke visie, gelijkwaardigheid, sturing en randvoorwaarden. De eerste vijf aspecten zijn als werkzame factoren opgenomen in de vragenlijst die bij de eerste en de tweede meting onder scholen (van de aan deze IMAGE-deelstudie deelnemende samenwerkingsverbanden) is uitgezet. Ook in de interviews bij de tweede meting met de projectleiders (hoog)begaafdheid vanuit de betrokken samenwerkingsverbanden is net als bij de eerste meting aandacht besteed aan factoren die hebben bijgedragen aan de samenwerking in het afgelopen jaar. Hieronder geven we eerst de uitkomsten van de vragenlijst en vervolgens die van de interviews weer. Het zesde aspect, namelijk randvoorwaarden voor een goede samenwerking, komt in paragraaf 6.3 aan bod in de vorm van condities.

Werkzame factoren volgens scholen

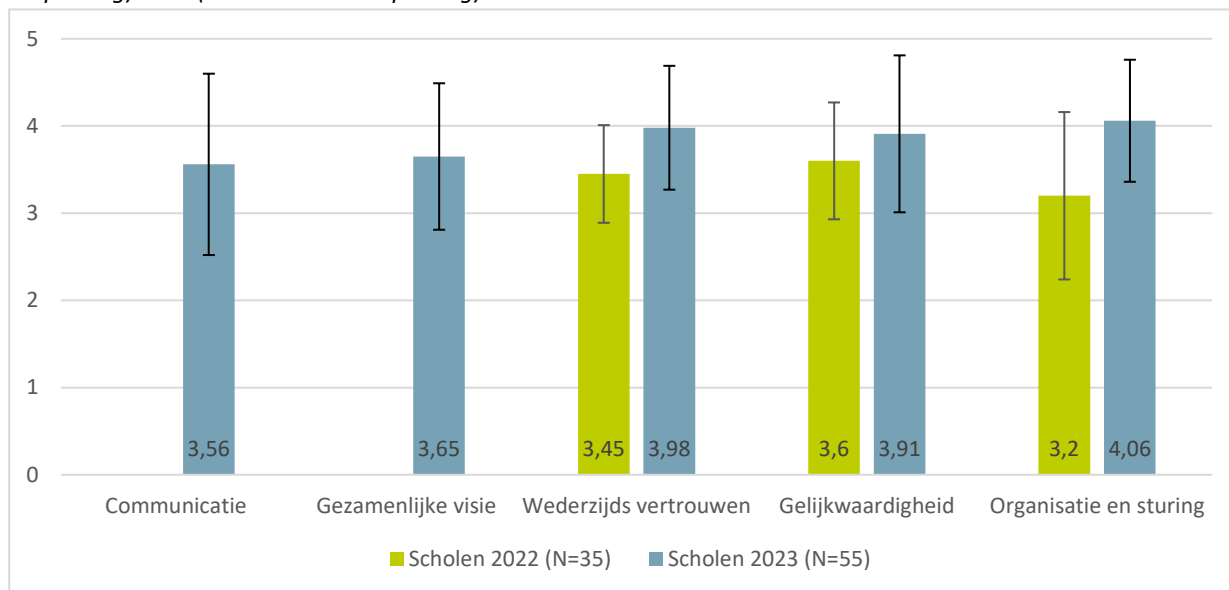
Om te beoordelen in hoeverre de scholen bepaalde werkzame factoren in hun samenwerking ervaren, is aan hen een aantal stellingen voorgelegd die hierop betrekking hebben. Respondenten konden op een vijfpuntsschaal aangeven in hoeverre de stellingen van toepassing zijn op hun samenwerking, variërend van (1) 'helemaal niet van toepassing' tot (5) 'helemaal van toepassing'. In Figuur 16 zijn voor de tweede meting de gemiddelde uitkomsten op de vijf schalen weergegeven. Tevens zijn van drie schalen de resultaten van de eerste meting weergegeven. Destijds waren twee schalen onbetrouwbaar, waarschijnlijk vanwege de lage respons. Bij de tweede meting waren de vijf schalen allemaal voldoende betrouwbaar.¹⁶

Scholen geven gemiddeld aan dat alle werkzame mechanismen enigszins aanwezig zijn binnen de samenwerking. Daarbij is score op het mechanisme 'gelijkwaardigheid' het hoogste; dit aspect is het meest aanwezig in de samenwerking. Scholen geven bijvoorbeeld gemiddeld op de stellingen aan dat het 'overwegend' of 'helemaal' zo is dat de school voldoende zeggenschap heeft en probeert van de andere school te leren. Scholen vinden verder dat de mechanismen 'communicatie' en 'gezamenlijke visie' deels aanwezig zijn in de samenwerking met anderen. Communicatie betreft bijvoorbeeld de mate waarin de school voldoende wordt geïnformeerd over de stand van zaken door de ander en regelmatig contact met ander binnen de samenwerking. Gezamenlijke visie betreft bijvoorbeeld het hebben dezelfde doelen rondom (hoog)begaafdheid en eensgezindheid over de werkwijze/aanpak rondom (hoog)begaafdheid. Daarnaast vinden scholen dat de mechanismen 'wederzijds vertrouwen' en 'organisatie en sturing' overwegend aanwezig zijn in de samenwerking met anderen. Wederzijds vertrouwen gaat over het vertrouwen in de ander binnen de samenwerking en bij het mechanisme 'organisatie en sturing' gaat het bijvoorbeeld over een heldere taalverdeling en het schriftelijk vastleggen van afspraken.

¹⁶ Crohnbach's Alpha scores: communicatie (0,931), gezamenlijke visie (0,901), vertrouwen (0,916), gelijkwaardigheid (0,710) en organisatie en sturing (0,889)

Figuur 16

Gemiddeld oordeel van scholen op werkzame factoren in 2022 en 2023 op een schaal van 1 (helemaal niet van toepassing) tot 5 (helemaal van toepassing).

Werkzame factoren volgens projectleiders

Ook in de interviews bij de tweede meting met de projectleiders (hoog)begaafdheid vanuit de betrokken samenwerkingsverbanden is gevraagd naar factoren die hebben bijgedragen aan de samenwerking in het afgelopen jaar. We gaan na in hoeverre genoemde factoren overeenkomen met werkzame factoren die tijdens de vorige meting naar voren kwamen. Tevens besteden we aandacht aan nieuwe werkzame factoren, dat wil zeggen factoren die sinds dit schooljaar als positief genoemd worden voor de samenwerking.

Vertrouwen en bereidheid om samen te werken

Werkzame factoren vertrouwen en bereidheid om samen te werken kwamen in vrijwel elk gesprek bij de tweede meting naar voren (ongeacht de samenwerkings situatie). Waar deze factoren tijdens de eerste meting niet vaak benoemd werden, zijn het de meest benoemde factoren in deze tweede meting. Projectleiders gaven aan dat steeds meer partijen het belang van (hoog)begaafdheid inzien en daardoor meer open staan voor een samenwerking. Deze bereidheid om samen te werken vindt zowel op uitvoerend niveau als beleidsniveau plaats: niet alleen de scholen laten merken dat ze bereid zijn om samen te werken, maar ook binnen werkgroepen tonen de verschillende betrokken partijen, zoals de kinderopvang of de gemeente, bereidheid om samen op te trekken.

Volgens de projectleiders zorgen ook steeds meer partijen ervoor dat zij actief betrokken raken bij de samenwerking en stralen daarmee positiviteit en enthousiasme naar elkaar uit. Het geeft hun de mogelijkheid om gezamenlijk te werken aan de opgestelde doelen binnen de samenwerking. Zo merkt een projectleider op: *“Dat vind ik wel fijn in [naam samenwerkingsverband] en misschien is dat bij andere samenwerkingsverbanden ook zo hoor, maar dat het echt wel het gevoel is van we doen het samen en we doen het echt voor deze kinderen.” (samenwerking po-scholen onderling)*. Het onderlinge vertrouwen dat opgebouwd wordt tijdens een samenwerking geeft de partijen de mogelijkheid om eerlijk naar elkaar te zijn en mogelijke knelpunten met elkaar te bespreken. Bovendien verlaagt dit verbeterde vertrouwen de drempel om van elkaar te leren, wat leidt tot een groter wederzijds begrip en een beter inzicht in elkaars versterkende kwaliteiten, aldus verschillende projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid.

Overeenstemming over doelen/visie/doelgroep

Net zoals tijdens de eerste meting benadrukten de meeste projectleiders bij de tweede meting het belang van overeenstemming op het gebied van doelen, visies en/of de doelgroep. Wanneer "alle neuzen dezelfde kant op staan" kan er namelijk gewerkt worden aan het behalen van de opgestelde doelen. Zo gaf een projectleider aan: *“Het geeft heel veel rust bij alle partijen, dat je met de partijen allemaal de neus dezelfde richting op hebt staan en*

dat je minder in conflicten zit en beter met elkaar kan overleggen. Dus dat ouders, de school en het samenwerkingsverband beter met elkaar kunnen samenwerken. En dat we allemaal op dezelfde manier naar het kind kijken en ook het eens zijn over wat er nodig is. En dat helpt ontzettend om deze kinderen ook gewoon in de school te houden.” (samenwerking vo-scholen onderling). Het legt daarnaast extra focus op de doelgroep, waardoor betrokken partijen zich bewuster worden van deze doelgroep en ook eerder inzien waarom het belangrijk is dat er voor deze doelgroep extra of ander aanbod beschikbaar komt.

Overeenstemming op zichzelf is volgens de projectleiders echter niet voldoende om partijen betrokken te houden, vooral niet in regio's waar het samenwerkingsverband een decentraal beleid voert. Partijen hebben naast (hoog)begaafdheid vaak ook met allerlei andere thema's te maken, waardoor de focus op (hoog)begaafdheid met de tijd kan verslappen. Het is daarom volgens de projectleiders belangrijk dat er doorlopend aandacht wordt besteed aan de opgestelde doelen en visies, bijvoorbeeld in de informatievoorziening of het agenderen tijdens werkgroepen.

Korte lijnen, laagdrempeligheid en informeel contact

De factoren korte lijnen, laagdrempeligheid en informeel contact zijn tijdens deze tweede meting (2023) minder benoemd dan in de eerste meting (2022), maar zijn volgens de meeste projectleiders nog wel van belang. Dit is vooral het geval voor samenwerkingen die plaatsvinden in een regio waar het samenwerkingsverband decentraal geregeld is. De projectleiders geven aan dat er korte lijnen gerealiseerd zijn (door middel van WhatsAppgroepen, mailwisselingen, fysieke afspraken en telefoongesprekken), waardoor er een gevoel van nabijheid ontstaat. De betrokkenen zijn goed op de hoogte van de recente ontwikkelingen binnen de samenwerking, weten beter wat er allemaal binnen het samenwerkingsverband mogelijk is en kunnen elkaar sneller vinden. Hierdoor kan sneller de juiste hulp worden geboden.

Hoewel de korte lijnen vanzelfsprekender zijn wanneer de partijen zich in hetzelfde gebouw bevinden, lukt het de partijen die zich niet in hetzelfde gebouw bevinden ook om stabiele, korte lijnen te bewerkstelligen. Fysiek samenkomen in plaats van digitaal samen komen is belangrijk en geeft de betrokken personen ook de mogelijkheid om informeel contact met elkaar te hebben. Zoals een projectleider het heeft verwoord: *“Ik zeg altijd in de randen van de vergadering, daar gebeuren de meeste dingen, het binnenkomen en koffie halen en dat soort dingen. Nou, dat zie ik als ontmoeten, dat is een hele belangrijke. Als het gaat om dit thema blijkt nu toch van, je kan er heel veel over lezen en over vinden en filmpjes over kijken, maar uiteindelijk gaat het om van hoe ervaren wij dat hier in de regio en daarvoor moet je wel mensen ontmoeten, dat kun je niet lezen.” (samenwerking vo-scholen onderling).*

Door elkaars verhalen te horen, ontstaat er meer bewustwording van de situatie binnen de regio en zijn de betrokken partijen eerder geneigd zich in te zetten om de situatie te verbeteren, zo blijkt uit het gesprek met een projectleider uit een samenwerkingsverband dat zich richt op de samenwerking po-jeugdhulp *“Dus dat er een soort bewustwording op gang is gekomen van dit is ook echt een doelgroep en die hebben ook een passend aanbod nodig en dat scholen zich daar in ieder geval in deze jaren meer van bewust zijn geworden en dat er van alles is opgestart om deze kinderen ook een goede plek te geven.”*

Mogelijkheden voor het delen, gebruiken en opdoen van kennis, ervaring en expertise

Projectleiders kaartten bij de tweede meting in vergelijkbare mate als in de vorige meting aan dat kennis- en expertiseontwikkeling een belangrijke factor is voor het bereiken van een efficiënte samenwerking. Zo vertelden sommige projectleiders dat verschillende partijen gezamenlijk trainingen volgen. Tijdens deze trainingen leren ze veel over en van elkaar. Deelnemers aan deze training delen de informatie die ze geleerd hebben ook vaak met collega's, waardoor de expertise zich verder binnen de samenwerking verspreidt. Ook inspireert het de deelnemers om zich verder te verdiepen in het onderwerp en dus verdere scholing te volgen.

Ook het delen van ervaringen en kennis kan de partijen inspireren. Een projectleider merkt op: *“Ik denk toch wel het delen van deze kennis en dus anderen laten inzien van wat voor mooie voorbeelden zijn er en wat voor effect dat tweebrengt voor je onderwijs. Dus door die kennis te delen laat je mensen eraan proeven en worden ze ook gemotiveerd om het zelf ook op één of andere wijze op te gaan pakken.” (samenwerking po-kinderopvang).* Sommige

partijen kiezen ervoor om langs te gaan bij de plekken waar initiatieven rondom (hoog)begaafdheid goed lopen om te kijken of het iets is wat ze zelf ook zouden willen en kunnen doen.

Sturing en heldere taakverdeling

Vooraf de projectleiders van samenwerkingsverbanden met een decentraal sturingsbeleid gaven bij de tweede meting het belang van sturing en in iets mindere mate ook het belang van een heldere taakverdeling aan. Aangezien deze samenwerkingsverbanden geen centraal georganiseerde sturing hebben, moet er in de samenwerking gezocht worden naar een partij of persoon die verantwoordelijk is voor het aansturen van de samenwerking. Door deze aansturing te realiseren is de kans dat de aandacht voor samenwerking bij partijen verslapt kleiner: *“Ik denk wel dat het belangrijk is dat wij erbovenop blijven zitten. Ik denk dat als wij vanuit het samenwerkingsverband het meer los zouden laten dat er duidelijk minder zou gebeuren. Er zou makkelijker achterover geleund worden en als er dan een probleem zich voordoet dat ze dan denken oké we vragen wel iemand van het samenwerkingsverband om het voor ons op te lossen.” (samenwerking po-scholen onderling).*

Regelmatig en efficiënt communiceren

Wat aanmerkelijk minder vaak naar voren is gekomen bij de tweede meting in vergelijking met de voorgaande meting, is het regelmatig en efficiënt communiceren. Dit hoeft echter niet te betekenen dat er binnen de samenwerkingen geen sprake is van regelmatige en efficiënte communicatie. Het is mogelijk dat projectleiders dit als vanzelfsprekend zijn gaan vinden, waardoor het niet ter sprake kwam tijdens de interviews. Een paar projectleiders benoemden wel dat het belangrijk is dat de betrokken partijen regelmatig en structureel bijeenkomen: *“Je moet echt heel structureel in de tijd zetten van dan komen we bij elkaar, dit is onze stip op de horizon en dat soort dingen. Dan loopt het wel.” (samenwerking speciaal en regulier onderwijs).*

Minder vaak genoemde werkzame factoren: tijdsduur, gelijkwaardigheid en flexibele opstelling

Bij deze tweede meting zijn een aantal factoren slechts een enkele keer genoemd. Zo is het belang van de tijdsduur van de samenwerking een enkele keer genoemd in deze tweede meting, maar tijdens de vorige meting vaker. Ook is vergeleken met de vorige meting minder gesproken over het belang van gelijkwaardigheid. Ten slotte noemde slechts een enkele projectleider bij deze tweede meting dat een flexibele opstelling of samenwerking binnen één bestuur kunnen bijdragen aan een effectieve samenwerking en dit was bij de eerste meting vaker het geval.

Nieuwe werkzame factoren: succeservaring, monitoren, evalueren, kleinschaligheid en borging

In deze tweede meting zijn een aantal werkzame factoren genoemd die bij de eerste meting niet ter sprake zijn gekomen. Zo merkten een paar projectleiders op dat het ervaren van successen binnen de samenwerking de partijen extra motiveert om te werken naar het doel. *“Dat is enorm motiverend omdat je daarmee ook kunt concluderen dat de aandacht die je eraan besteedt en met elkaar hè dat het ook werkt. Dus de energie die je erin steekt, dat het een effect teweegbrengt.” (samenwerking po-kinderopvang).*

Het monitoren en evalueren van de samenwerking maken het volgens een klein deel van de projectleiders mogelijk om te peilen wat de ervaringen van de samenwerkingspartners zijn en om waar nodig aanpassingen door te voeren. Ook wordt de samenwerking als effectiever ervaren als partijen al eens eerder met elkaar hebben samengewerkt of als de samenwerking kleinschalig is. Daarnaast benoemde een projectleider dat de subsidie dient als een stok achter de deur – de uitgaven van de subsidie moeten verantwoord worden, waardoor ze er wel aan moeten werken. Ten slotte benoemde een enkele projectleider dat het borgen van de samenwerking voorkomt dat de samenwerking na de subsidie zal komen te vervallen.

6.2 Belemmerende factoren

In de interviews met de projectleiders vanuit de betrokken samenwerkingsverbanden is bij de tweede meting ook gevraagd naar de belemmerende factoren die een rol hebben gespeeld in de samenwerking in het afgelopen jaar. We zullen eerst aangeven in hoeverre de belemmerende factoren in de huidige meting overeenkomen met de belemmerende factoren die zijn geïdentificeerd tijdens de eerste meting. Daarna zullen we aandacht besteden aan nieuwe belemmerende factoren die sinds dit schooljaar (2023) van invloed zijn geweest op de samenwerking.

Wisseling, uitval en tekort aan personeel

Veruit de grootste belemmerende factor die door de projectleiders bij de tweede meting is aangegeven, is personeelstekort. Dit probleem lijkt in het afgelopen jaar groter te zijn geworden en raakt elke samenwerkingssituatie, ongeacht de beleidsvorm die deze samenwerkingsverbanden hanteren. Vrijwel alle betrokken partijen kampten met personeelstekorten, namelijk scholen, kinderopvang, jeugdhulpinstanties en gemeenten. Hierdoor blijven vaak te weinig personeelsleden over om alle taken gedegen uit te kunnen voeren, waardoor een verhoogde werkdruk wordt ervaren. Dit heeft een negatieve invloed op de samenwerking rond (hoog)begaafdheid. Door de personeelstekorten zijn partijen gedwongen aspecten van de samenwerking op een lager pitje te zetten. Zo beschrijft een projectleider: *“Want wat er nu ook wel heel vaak speelt, is dat we best veel scholingen aanbieden, ook voor pedagogisch medewerkers, maar die melden zich wel heel actief aan. Maar ze zeggen ook heel vaak heel last minute af, omdat ze toch voor de groep moeten. En dat is dan ook zo. Ze kunnen niet zomaar kinderen naar huis sturen, dus het zijn allemaal hele goede redenen, maar daardoor is het heel moeilijk om het echt samen neer te zetten.”* (samenwerking po-kinderopvang).

Naast een tekort aan personeel hebben personeelwisselingen volgens projectleiders ook invloed op de samenwerking. Hierdoor zijn er telkens nieuwe gezichten binnen de samenwerking. Bovendien heeft het soms gevolgen voor de mate waarin een partij betrokken wil zijn bij de samenwerking, zo merkte een projectleider tijdens de tweede meting op: *“Op één van onze scholen met voltijd (hoog)begaafdheidsonderwijs is er nu een nieuwe directeur. De vorige directeur stond helemaal achter dat concept en vond dat heel belangrijk. De nieuwe directeur vindt het iets minder belangrijk, dan merk je gelijk dat je denkt dat je harder moet werken want nu begint het dan te schuren.”* (samenwerking po-scholen).

Geen of weinig prioriteit, draagvlak en urgentie

Vergeleken met de vorige meting gaven meer projectleiders (met uitzondering van de projectleiders uit het po) aan dat er partijen zijn die geen of weinig prioriteit geven aan of urgentie voelen voor de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Ook constateren zij dat er minder draagvlak is voor de samenwerking. Projectleiders noemden verschillende verklaringen voor een gebrek aan prioriteit, draagvlak of urgentie. Zo spelen corona en het personeelstekort een rol. Hierdoor zijn onderwijsachterstanden toegenomen en zijn er te weinig leerkrachten, waardoor de werkdruk toeneemt en er keuzes gemaakt moeten worden. Volgens sommige projectleiders wordt deze reden echter soms te snel gebruikt: *“Zit ook een stukje attitude en een stukje focus. Dus ja, de druk-druk-druk kaart die zal er zijn, hoor, maar die wordt misschien ook wel te snel getrokken”* (samenwerking po-vo).

Een gebrek aan kennis en kunde heeft daarbij ook invloed volgens een projectleider: *“Ik denk dat het én en én is. Dus zich niet verantwoordelijk voelen en ten tweede ook een gebrek aan kennis en ervaring met hoe deal je hier nou weer mee?”* (samenwerking vo-scholen onderling). Een ander voorbeeld dat is gegeven door een projectleider: *“Als er al gesuggereerd wordt of gedacht wordt aan hoogbegaafdheid en maatregelen daartoe, dat leerkrachten zeggen, nou, hij moet eerst maar eens leren samenwerken? Ja, maar niet kunnen samenwerken is nou net onderdeel van de problematiek rond een hoogbegaafd kind. Want van hem of haar vraag je om samen te werken met kinderen waar diegene eigenlijk niet mee kan 'levelen'. Dus op veel scholen is die kennis ook nog niet zo goed ontwikkeld.”* (samenwerking po-kinderopvang).

Projectleiders merkten bij de tweede meting op dat er altijd wel onderwijsprofessionals zijn die interesse hebben in het thema (hoog)begaafdheid, maar hun kennis vervolgens niet kunnen verspreiden binnen bijvoorbeeld de school waar ze werken: *“En voor mensen is het ook frustrerend, want je hebt de middag gevolgd en je wilt er wat mee, maar je kan er niks mee. Ze willen heel graag maatwerk bieden op locaties, maar vanuit de locaties is die prioriteit er niet of de ruimte niet of tijd niet. Dus dat vind ik wel heel ingewikkeld aan dit thema.”* (samenwerking po-kinderopvang). Als de schoolleiding (hoog)begaafdheid niet als een van de prioriteiten heeft, kan een individu niet veel betekenen.

Verschillen in cultuur en visie

Net als in de eerste meting hebben de projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid ook bij deze tweede meting in 2023 vooral in samenwerkingsverbanden met een decentraal bestuur te maken met verschillen in cultuur en visie. Deze verschillen in cultuur en visie bestaan tussen allerlei samenwerkingspartners, zoals scholen, schoolbesturen, gemeenten, kinderopvangorganisaties en ouders. De verschillen zijn echter het meest zichtbaar in de samenwerking tussen po en vo. Zo kunnen po en vo zich niet altijd vinden in elkaars oplossingen, hanteren ze andere visies op (hoog)begaafdheid en kunnen ze ook verschillen in het tempo waarin zaken aangepakt kunnen worden. Een projectleider van een vo-samenwerkingsverband zei hierover: *“In het po is het gewoon heel anders georganiseerd dan in het vo. Ik zeg altijd van wij hebben het gemak dat wij gewoon een directeur kunnen bellen en zeggen van ik zie dat jij hier nog niet hebt aangemeld, wat ga je doen, wat is je planning? Terwijl dat kunnen wij als vo-samenwerkingsverband doen. Terwijl in het po gaat dat echt via het bestuur, in een week memo en dan hoop je dat dat dan door wordt door gecommuniceerd. En dan zit er ook nog tijd tussen. De jaarplanningen van de po-scholen, dat is toch even wat anders. Dan maar hopen dat het dan ook bij de schooldirecteur komt en dan hopen we maar dat het bij de intern begeleider komt.” (samenwerking po-vo).*

Verschillen in cultuur en visie tussen schoolbesturen binnen een samenwerkingsverband komen het meest voor in decentraal georganiseerde samenwerkingsverbanden, maar ook in alle andere samenwerkingssituaties zijn deze verschillen waargenomen. Zo verschillen de schoolbesturen en scholen in hun visie op het aanbod. Een projectleider constateerde het volgende over de schoolbesturen: *“Het ene schoolbestuur zegt: we zien dit als onderdeel van passend onderwijs en willen dit op de eigen school vormgeven. En het andere schoolbestuur ziet dat echt in een samenwerking in de regio en zij willen dat centraal maken, een centrale plusklas bijvoorbeeld.” (samenwerking po-jeugdhulp).*

Ten slotte kunnen de schoolbesturen en scholen verschillen in de mate waarin zij gebruikmaken van bestaande interventies: *“De ene talentbegeleider mag zich puur richten, ook vanwege het aantal uren die hij of zij ervoor gekregen heeft, op het instrueren van leerkrachten. De andere begeleider kan ook echt met een kind aan de slag gaan en daar is nog niet heel veel eenduidigheid merk ik.” (samenwerking po-scholen onderling).* Er zijn scholen/besturen die zich vasthouden aan de richtlijnen die zijn gegeven voor de talentbegeleider, maar er zijn er ook die het takenpakket juist breder maken omdat dat dat meer bij de eigen visie past. Binnen het vo wordt daarnaast aangegeven dat de mate waarin docenten bereid zijn om het onderwijs aan te passen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen kan verschillen.

Gebrek aan financiering, facilitering en tijd

Projectleiders benoemden – vergeleken met de vorige meting – vaker dat er sprake is van een gebrek aan financiering, facilitering en/of tijd voor de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Projectleiders benoemden dat het lastiger is om gezamenlijke overleggen of scholingen te plannen, omdat steeds meer betrokkenen druk zijn. Hoewel enkele projectleiders vermoeden dat het argument dat het te druk is soms te snel wordt ingezet, geven de meeste projectleiders aan dat de betrokken partijen wel heel graag willen, maar er geen tijd voor kunnen vinden. Het personeelstekort en de daardoor toenemende werkdruk is een van de meest gegeven verklaringen: *“Het is een van die nadelen van de nasleep van corona, docenten zijn allemaal overwerkt. Meer werk met die kinderen, aan die kinderen, aan het onderwijs. En als je als docent vecht om te overleven dan heb je geen tijd om elke vier weken een uurtje samen te zitten voor een (hoog)begaafdheidscafé. Soms moeilijk geplande bijeenkomsten om daar iedereen te motiveren om te komen. Dat lukt ook niet altijd. Gevoeld zijn iedereen's agenda's ook heel veel drukker dan twee, drie jaar geleden.” (samenwerking vo-scholen onderling).*

Een aantal projectleiders kaartten het gebrek aan geld aan. Zo zijn er scholen die aangeven dat ze de ingestelde (hoog)begaafdheidsspecialist niet voldoende uren kunnen aanbieden om alle kinderen te kunnen begeleiden. Een projectleider voegde hier aan toe: *“Maar dat heeft ook te maken met hoe sommige directeurs het voor elkaar krijgen om overal subsidie vandaan te halen, behalve dan de gelden van het samenwerkingsverband ook om in te zetten, wat vind je dan belangrijk vanuit je schoolplan om in te investeren.” (projectleider, samenwerking po-scholen onderling).*

Impact van de coronapandemie

Hoewel de coronapandemie een minder grote rol speelt dan bij de eerste meting, benoemden projectleiders nog steeds dat de samenwerking lijdt onder de gevolgen van de coronapandemie. Zo zijn er projecten tijdens de coronapandemie uitgesteld of gestopt die het afgelopen jaar nog niet zijn opgepakt. Een projectleider vertelde: *“Nou, dat heeft enerzijds ermee te maken dat mensen ongelooflijk moe waren van alle aanpassingen die ze moesten doen. Vervolgens kwamen de NPO gelden, die stroomden die scholen binnen en daar moesten ook van alles mee gebeuren, dus ik heb echt de indruk dat dit meespeelt, niet alleen maar in ons samenwerkingsverband.”* (samenwerking po-jeugdhulp). Het uitstellen van projecten in combinatie met de toenemende werkdruk zorgt ervoor dat projecten minder snel worden opgepakt dan de projectleiders hadden gehoopt.

Te veel partijen, te grote partijen

Vergelijkbaar met de eerste meting benoemden projectleiders bij de tweede meting de invloed van te veel of te grote partijen waarmee ze samenwerken. Deze belemmering werd voornamelijk genoemd door projectleiders van samenwerkingsverbanden met een decentrale sturing.

Een argument dat vaak terugkwam bij de samenwerkingssituatie tussen po en jeugdhulp is de betrokkenheid van vele gemeenten. Elke gemeente heeft haar eigen regels waar de samenwerking binnen moet passen. Het afstemmen op alle gemeenten binnen één samenwerking wordt beschreven als een uitdaging. Ook in de samenwerking met kinderopvang lopen projectleiders aan tegen het feit dat er veel verschillende organisaties bestaan met ieder een eigen visie en wensen: *“Zolang we de kinderopvang organiseren zoals we dat doen, blijft dat een lappendeken van allerlei voorzieningen en allerlei manieren en allerlei vormen. Wat dus heel moeilijk benaderbaar is omdat het zoveel verschillende vormen heeft.”* (samenwerking po-kinderopvang). Andersom heeft de kinderopvang zelf ook met veel verschillende scholen te maken, zeker als de kinderopvang niet binnen een schoolgebouw gevestigd is.

Samenwerkingen binnen of met een groot samenwerkingsverband brengt ook uitdagingen met zich mee. Een projectleider gaf aan: *“Maar ik moet heel eerlijk zeggen, het valt niet mee om de mensen in het po te bereiken hiervoor. Want ja, er zijn 240 basisscholen in (...) en het samenwerkingsverband po werkt op een andere manier. Wij hebben rechtstreeks contacten met onze, al zijn dat er ook 80, scholen voor vo. De samenwerking van po werkt met een bestuursmodel en die hebben contacten met de bestuurder. Dus daar zitten altijd tig schakels tussen voordat je die mensen direct bereikt.”* (samenwerking po-vo).

Partijen nemen niet deel aan de samenwerking

Binnen de samenwerkingssituaties waar scholen voor po, vo en gespecialiseerd onderwijs (go) onderling of gezamenlijk samenwerken hebben projectleiders ervaren dat niet alle scholen deel willen nemen aan de samenwerking. Er zijn verschillende redenen waarom scholen aangeven niet deel te willen nemen aan de samenwerking: *“Er is een school die zegt van nee wij willen dit niet, en ons speciaal daarop richten of wij zijn daar nog niet zo ver, of geven nu andere dingen prioriteit. Er is ook een school die zegt wij hebben helemaal geen hoogbegaafde leerlingen. (...) En je hebt ook wel wat personeelwisselingen waardoor het nu geen prioriteit heeft.”* (samenwerking vo-scholen onderling). Ook komt het voor dat er pogingen zijn gedaan om samen te werken, maar het de scholen niet is gelukt om tot een gezamenlijke aanpak te komen en daardoor apart van elkaar verder zijn gegaan.

Knelpunten rondom expertiseontwikkeling

Op het gebied van expertiseontwikkeling werden bij deze tweede meting verschillende knelpunten geformuleerd door de projectleiders. Ten eerste merkten de projectleiders op dat de expertise momenteel nog erg persoonsafhankelijk is. Bij vertrek van deze personen gaat er kennis verloren die aan de nieuwe medewerker geleerd moet worden: *“Wat je ziet in het kader van het lerarentekort is dat als een leerkracht weggaat binnen het voltijd hoogbegaafdenonderwijs en er komt een nieuwe leerkracht dan is dat soms een leerkracht die zegt superleuke doelgroep maar ik heb er nog nooit mee gewerkt, dan is het toch best ingewikkeld en vraagt het toch iets van je.”* (samenwerking po-scholen onderling).

Ten tweede werd het gebrek aan expertise van verschillende betrokkenen in het veld door projectleiders bij deze tweede meting aangekaart. Sommige scholen kiezen er daarom voor om te leunen op personen binnen de samenwerking die de kennis wel hebben. Een projectleider gaf aan: *“Scholen zijn nog wel een klein beetje geneigd om al vrij vroeg te vragen naar een specialist en laat haar maar komen. En dan proberen wij vanuit het samenwerkingsverband aan te geven van nou we hebben ook nog kernteams en die zijn in principe ook basis geschoold en hebben ook een zekere deskundigheid. Dat is altijd een begeleider passend onderwijs met een orthopedagoog ernaast. En die zeggen dat ze terecht kunnen bij de talentbegeleider.”* (samenwerking po-scholen onderling).

Ten slotte werd er ook door projectleiders bij deze tweede meting aangegeven dat scholen huiverig zijn om anderen mee te laten kijken naar de projecten waar zij op school mee bezig zijn. Scholen lijken niet altijd open te staan voor de expertise van anderen. Hierdoor wordt de expertiseontwikkeling van sommige scholen gehinderd.

Wet- en regelgeving

Ook bij deze tweede meting liepen een aantal projectleiders tegen verschillende zaken in wet- en regelgeving aan. In een aantal gevallen heeft het te maken met financieringsstromen. Zo is het binnen de samenwerking tussen po en jeugdhulp soms lastig te bepalen of interventies vallen onder jeugdhulp of onderwijs. Interventies vanuit jeugdhulp kunnen bijvoorbeeld gefinancierd worden vanuit een persoonsgebonden budget, maar als de interventie onder het onderwijs valt, moeten onderwijsbudgetten gebruikt worden. Ook is de financiering voor het voltijd (hoog)begaafdheidsonderwijs anders geregeld dan voor het regulier onderwijs. Verder geven de projectleiders die met elkaar samenwerken binnen een po-vo samenwerkingssituatie aan dat het verdelingssysteem (het matchen van leerlingen aan middelbare scholen) binnen het samenwerkingsverband ervoor zorgt dat (hoog)begaafde leerlingen niet altijd op de middelbare school terechtkomen die het best bij hen past. *“Daar moeten kinderen meerdere scholen opgeven waar ze naar toe willen, ze komen niet altijd op nummer één, terwijl voor deze kinderen werken we dus met programma's die gekoppeld zijn met bepaalde vo scholen.”* (samenwerking po-vo).

Minder vaak genoemde belemmerende factoren: belangen en problemen met communicatie/informatie

Een aantal factoren is bij deze tweede meting slechts een enkele keer genoemd door projectleiders. Dit betreft bijvoorbeeld onderlinge concurrentie en commerciële belangen. Als ze al genoemd werden, dan werden ze vooral binnen de samenwerkingssituaties po- scholen en de kinderopvang genoemd. Ook gaven enkele projectleiders aan dat er tussen bepaalde partijen geen direct contact is, waardoor het onnodig lang duurt voordat informatie doorgegeven wordt. Daarnaast is de communicatie-, informatie- en kennisverspreiding niet overal duidelijk geregeld. Bij de samenwerkingssituaties po-vo en jeugdhulp komt het voor dat informatie over een leerling onvoldoende wordt overgedragen. Ook worden redenen voor afwijzingen van bepaalde interventies voor leerlingen niet altijd voldoende onderbouwd. Ten slotte noemden enkele projectleiders dat ze geen invloed hebben op de interne scholenorganisatie. *“Er zijn één, twee scholen daar is überhaupt niks te horen, te zien, geen feedback, geen commentaar, helemaal niks.”* (projectleider, samenwerking vo-scholen onderling).

Nieuwe belemmerende factoren: concretisering van plannen, meer vraag dan aanbod

In deze tweede meting zijn een aantal belemmerende factoren genoemd die in de vorige meting niet ter sprake zijn gekomen. Zo gaven een aantal projectleiders aan dat het lastig is om de bedachte plannen en doelen te concretiseren, zodat ze er ook mee aan de slag kunnen in de praktijk: *“Hoe concreter je moet worden, hoe lastiger het ook wordt. Heel positief van oh gaaf, tot het puntje van hoe dan in praktijk. Dat is een uitdaging.”* (samenwerking speciaal-regulier). Ook merkten een paar projectleiders op dat de toenemende problematiek bij leerlingen in combinatie met de toenemende bekendheid met het (hoog)begaafdheidsaanbod ervoor zorgt dat er meer vraag is dan het aanbod aan kan.

6.3 Conditie

De condities die van belang zijn voor effectieve samenwerking zijn bij deze tweede meting op twee verschillende manieren gemeten. Ten eerste bevatte de vragenlijst die de scholen van de (aan het onderzoek deelnemende

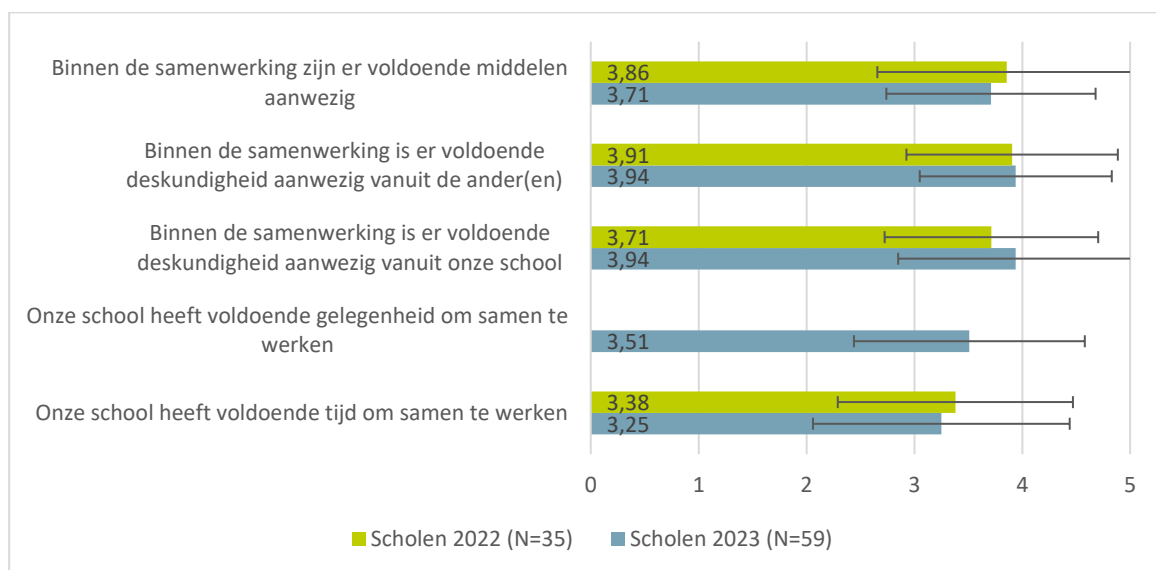
samenwerkingsverbanden) hebben ontvangen verschillende stellingen die betrekking hebben op mogelijke condities. Ten tweede is tijdens de interviews met de projectleiders uit de deelnemende samenwerkingsverbanden gevraagd naar condities die belangrijk zijn voor een effectieve samenwerking.

Conditie voor effectieve samenwerking volgens scholen

Om te beoordelen in hoeverre de samenwerking van scholen voldoet aan bepaalde condities zijn een aantal stellingen aan de respondenten voorgelegd die betrekking hebben op de volgende condities: aanwezigheid van voldoende middelen, voldoende externe deskundigheid, voldoende interne deskundigheid, voldoende gelegenheid voor samenwerking en voldoende tijd. De scholen konden op een vijfpuntsschaal aangeven in hoeverre de stellingen van toepassing waren op hun samenwerking, variërend van (1) 'helemaal niet van toepassing' tot (5) 'helemaal van toepassing'. Bij de eerste meting (in 2022) kon geen betrouwbare schaal gemaakt worden met de stellingen uit de vragenlijst. Daarom hebben we er toen voor gekozen de stellingen apart te analyseren. Dit hebben we bij de tweede meting ook gedaan. De resultaten hiervan zijn te zien in Figuur 17¹⁷. Voor vrijwel alle stellingen geldt bij de tweede meting dat de scholen vinden dat ze overwegend van toepassing zijn op de huidige samenwerking.

Figuur 17

Gemiddeld oordeel van scholen op stellingen die gaan over condities op een schaal van 1 (helemaal niet van toepassing) tot 5 (helemaal wel van toepassing) in 2022 en 2023

¹⁷ De stelling over voldoende gelegenheid is in 2022 niet uitgevraagd aan scholen.

Conditie voor effectieve samenwerking volgens projectleiders

Tijdens de interviews bij de tweede meting met de projectleiders van het samenwerkingsverband hebben we ook gevraagd naar de condities die volgens hen belangrijk zijn voor een effectieve samenwerking. Net als tijdens de eerste meting (in 2022) hangen ook bij deze tweede meting in 2023 de meest genoemde condities samen met de ervaren knelpunten. Zo benadrukten de projectleiders ook in deze meting het belang van het faciliteren van tijd en financiële middelen. Deze twee condities gaan vaak hand in hand: door financiële middelen beschikbaar te stellen kan er tijd 'gekocht' worden om te besteden aan de samenwerking. Zo benoemt een projectleider: *"Ja, middelen daar heeft het natuurlijk wel mee te maken. Dit project is, al zeg ik het zelf, succesvol maar het komt ook omdat ik daar wel veel tijd in heb gestoken. En dat kost natuurlijk geld."* (samenwerking po-scholen onderling).

Ook werden er bij deze tweede meting een aantal nieuwe condities geformuleerd door de projectleiders van de subsidie (hoog)begaafdheid. De meest genoemde nieuwe conditie is het urgentiegevoel bij de deelnemende partijen. Het gevoel van urgentie zorgt er namelijk voor dat de partijen prioriteit geven aan (hoog)begaafdheid en er stappen in kunnen zetten. De volgende uitspraken van projectleiders illustreren dit: *"Nou het besef van urgentie, we moeten stappen gaan zetten. Dus besef van ja wij moeten toch met verandering komen. Ondanks al die dingen die ik moet doen als docent moet ik hier zeker weten een prioriteit in stellen en moet het ook daadwerkelijk vorm krijgen. Dus de daadkracht moet getoond worden."* (samenwerking po-vo). *"Het heeft ook heel erg te maken met de urgentie. Op het moment dat het niet meer op de agenda staat, dan vloeit het weg en dan wordt het onzichtbaar, dan verwatert dat. Dat is juist dan wel zonde."* (samenwerking po-vo).

Ook werd leiderschap door een aantal projectleiders aangekaart als nieuwe conditie. Deze projectleiders geloven dat de samenwerking zonder een partij met een leiderschapsrol langzaam zal verwateren, omdat de kans groot is dat partijen afgeleid worden door andere onderwerpen die ook prioriteit verdienen en de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid dan zal afnemen. *"Als wij wegvallen, zakt de samenwerking als een kaartenhuis in elkaar"* (samenwerking po-scholen onderling). Het is daarom belangrijk dat 'een leider' het onderwerp (hoog)begaafdheid onder de aandacht blijft brengen en controleert of de partijen actief deel blijven nemen aan de samenwerking.

Daarnaast pleiten de projectleiders bij de tweede meting voor een basiskwaliteit, op het gebied van zowel het aanbod zelf als de kennis en kunde van de deelnemende partijen. Zo is het belangrijk dat het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen inhoudelijk van goed niveau is. Ook moet er volgens projectleiders voldoende zicht zijn op de doelgroep. Dit vraagt van scholen dat ze de specifieke educatieve behoefte van (hoog)begaafde leerlingen kunnen signaleren: *"We gaan ervan uit dat er een goede kwaliteit van signalering is. Dat vragen wij wel, hè. Wij vinden wel dat scholen op de juiste en goede wijze moeten signaleren. Doen ze dat niet, dan voldoen ze dus niet aan onze norm daarin en dan gaan we daarin wel het gesprek voeren."* (samenwerking po-kinderopvang)

7. Conclusie en aanbevelingen

Samenwerkingsverbanden passend onderwijs hebben voor de periode van 2019 – 2024 subsidie ontvangen om een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in te richten. Deze IMAGE-deelstudie onderzocht de impact van de subsidieactiviteiten op de samenwerking tussen partijen in regio. Het onderzoek bestaat uit drie metingen. In dit hoofdstuk beschrijven we conclusies naar aanleiding van de tweede meting. Resultaten zijn gebaseerd op 21 interviews met (projectleiders (hoog)begaafdheid van) samenwerkingsverbanden en 239 antwoorden van scholen op een vragenlijst. Hierbij willen we benadrukken dat de respons bij de tweede meting over het algemeen (mede door een andere manier van werven) veel hoger was dan bij de eerste meting. Met name bij de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp en tussen speciaal en regulier onderwijs was bij de eerste meting slechts één samenwerkingsverband per samenwerkings situatie bevestigd (in totaal twee). Bij de tweede meting is het gelukt om er enkele samenwerkingsverbanden bij te werven waardoor uitspraken beter gefundeerd zijn. Door de verschillen in aantallen tussen de eerste en tweede meting zijn resultaten van beide metingen niet goed te vergelijken. Ook willen we benadrukken dat veel resultaten gebaseerd zijn op gesprekken met vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden, besturen, scholen en andere instellingen. Het gaat hierbij om ervaringen van telkens één medewerker van een samenwerkingsverband, schoolbestuur, school of andere instelling die als vertegenwoordiger optreedt. De gepresenteerde resultaten zijn percepties op hoe de samenwerking verloopt (beschrijvende evaluatie), wat de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid opbrengt (impact evaluatie) en wat werkzame en belemmerende factoren zijn in de samenwerking (verklarende evaluatie).

7.1 Conclusies ten aanzien van de beschrijvende evaluatie

In dit deel worden conclusies getrokken naar aanleiding van de onderzoeksvragen die betrekking hebben op de beschrijvende evaluatie. Deze conclusies hebben betrekking op de vraag hoe scholen, schoolbesturen en beleidsmedewerkers van een samenwerkingsverband samenwerken met andere scholen, schoolbesturen en externe partijen rond (hoog)begaafdheid. In deze paragraaf wordt onderzoeksvraag 7 beantwoord: *Welke veranderingen zijn er gedurende de subsidieperiode te zien in de inhoud, wijze, samenwerkingspartners en ervaren meerwaarde van samenwerking tussen scholen onderling, en tussen scholen en externe partijen?*

Doelen van samenwerking gelijk gebleven, wel specifieke aandacht voor borging van opbrengsten

Ten aanzien van de manier waarop de samenwerking rond (hoog)begaafdheid op beleids- en bestuursniveau is georganiseerd, concluderen we dat deze manier verschilt per samenwerkings situatie en per samenwerkingsverband. Wel is gebleken bij deze tweede meting, dat elke regio een centrale 'samenwerkingsgroep' (zoals een projectgroep of een werkgroep) heeft ingericht waarin verschillende partners bijeen komen. In verschillende samenwerkingsverbanden is er inmiddels een stevige overlegstructuur ten behoeve van de samenwerking ingericht. Tevens blijkt na deze tweede meting dat ook gemeenten in een aantal samenwerkingsverbanden als partner bij de samenwerking betrokken zijn geraakt.

Ook concluderen we bij deze tweede meting dat partners op beleidsniveau binnen vrijwel alle samenwerkingsverbanden gezamenlijk een visie, doelen en activiteiten hebben vastgesteld. De visie en doelen van de samenwerking rond (hoog)begaafdheid zijn ten opzichte van de eerste meting over het algemeen gelijk gebleven. Vaak is er wel sprake van concretisering, verdieping of verbreding van de doelen. Ook is er ten tijde van de tweede meting meer aandacht voor de basisondersteuning rondom (hoog)begaafdheid. Daarnaast valt op dat borging van de samenwerking en de gesubsidieerde projecten in deze fase naar de voorgrond treedt. Dit is logisch aangezien het einde van de subsidieperiode in zicht kwam voor samenwerkingsverbanden die zich niet hebben ingeschreven voor een vervolgsubsidie, maar ook voor de samenwerkingsverbanden die wel plannen voor een volgende subsidie hebben, lijkt borging van wat is opgebouwd een natuurlijke stap.

Meer samenwerkingspartners en intensievere samenwerking

De samenwerking is verbeterd ten opzichte van de tweede meting, maar in het merendeel van de gevallen wordt er niet of nauwelijks samengewerkt rondom (hoog)begaafdheid. Een aantal vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden geven aan met meer partners te zijn gaan samenwerken in het afgelopen jaar. Ook

komt bij meerdere regio's naar voren dat bestaande samenwerkingsrelaties intensiever zijn geworden. Samenwerkingsverbanden zijn bijvoorbeeld met meer partners gaan samenwerken op beleidsniveau, zoals met kinderopvangorganisaties of schoolbesturen. Ook de samenwerking tussen scholen lijkt intensiever geworden in sommige samenwerkingsverbanden. Over het algemeen valt echter te concluderen dat er op het gebied van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid in vrijwel alle samenwerkingsituaties nog veel winst te behalen valt.

Weinig verandering in stimuleren en faciliteren van samenwerking

Ten aanzien van de wijze waarop de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid vanuit beleids- en bestuursniveau wordt gestimuleerd en gefaciliteerd, concluderen we dat er ten opzichte van de eerste meting weinig verandering is. Sturing op samenwerking vindt onder meer plaats door focus op samenwerking rondom (hoog)begaafdheid aan te brengen in de ondersteuningsplannen van de samenwerkingsverbanden, door vanuit het samenwerkingsverband mee te kijken met het beleid op de scholen en door scholen scherp te houden op deelname aan de samenwerking. Samenwerkingsverbanden en schoolbesturen zijn veelal beide betrokken bij sturing en stimulering van samenwerking, waarbij samenwerkingsverbanden vaak een verbindende rol vervullen. Vooral in de samenwerkingsituatie onderwijs-jeugdhulp stuurt de gemeente steeds vaker mee op samenwerking, samen met het samenwerkingsverband en de schoolbesturen.

Het faciliteren van de samenwerking blijkt plaats te vinden op verschillende manieren. Zo organiseren samenwerkingsverbanden bijeenkomsten om ontmoeting, kennisdeling en samenwerking onder scholen te stimuleren. In een aantal regio's zijn (hoog)begaafdheidsspecialisten vanuit het samenwerkingsverband op scholen actief. Verder financieren samenwerkingsverbanden en schoolbesturen scholing voor onderwijsprofessionals. In samenwerkingsverbanden waar de financiële verdeling van middelen voor extra ondersteuning verdeeld zijn volgens het schoolmodel, spelen schoolbesturen een belangrijke rol bij de financiering van scholing.

Manier van communiceren over samenwerking is over het algemeen gelijk gebleven

De communicatiewijze rondom de samenwerking vanuit het samenwerkingsverband (bijvoorbeeld via online platform of een nieuwsbrief) is grotendeels gelijk gebleven in vergelijking met de eerste meting. Resultaten uit het monitoronderzoek naar de subsidieregeling 'Begaafdheid in het passend onderwijs' wijzen er ook op dat informatievoorziening voor scholen vooral via nieuwsbrieven en een website plaatsvindt (Suikerbuijk et al., 2023). Wel zijn ouders het afgelopen jaar meer betrokken in de communicatie. In sommige samenwerkingsverbanden is er een minder vaste structuur rondom de communicatie met scholen dan in andere samenwerkingsverbanden. Het gaat hierbij voornamelijk om samenwerkingsverbanden die een decentraal schoolmodel hanteren, waarbij schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor de besteding van de subsidie.

Scholen hebben meer nodig om tot samenwerking te komen

Ten aanzien van de mate waarin scholen betrokken zijn bij de samenwerking rond (hoog)begaafdheid, concluderen we dat er nog veel winst te behalen valt. De mate waarin scholen betrokken zijn bij de samenwerking rond (hoog)begaafdheid laat grote verschillen zien en dat was bij de eerste meting ook al het geval. In sommige samenwerkingsverbanden is de samenwerking in de uitvoering (schoolniveau) intensiever geworden in het afgelopen jaar, maar in andere samenwerkingsverbanden werkt een overgroot deel van de scholen ten tijde van de tweede meting nog niet samen. Dit is met name het geval bij de samenwerking tussen kinderopvang en po-scholen en tussen po- en vo-scholen. De belangrijkste redenen voor het uitblijven van samenwerking is dat scholen andere prioriteiten hebben, bijvoorbeeld het opvangen van nieuwkomers. Ook geven scholen aan dat er te weinig tijd en middelen voor samenwerking zijn. Zij missen daarnaast richtlijnen voor samenwerking, informatie over de meerwaarde van samenwerking, en hulp bij het leggen van contact met potentiële partners. Resultaten uit het monitoronderzoek bevestigen het beeld dat er weinig verandering te zien is in samenwerking in de uitvoering (schoolniveau) rondom (hoog)begaafdheid de afgelopen jaren: 44% van de ondervraagde scholen gaf in 2023 op de monitorvragenlijst aan dat er geen of weinig toename te zien was in samenwerking tussen scholen en andere scholen en partijen de afgelopen twee jaar. Gemiddeld gezien zijn de scholen gematigd positief over de mate van

samenwerking rondom (hoog)begaafdheid met andere scholen en partijen in 2021 en 2023, maar verschillen tegelijkertijd ook erg in hun oordeel.¹⁸

7.2 Conclusies ten aanzien van de impactevaluatie

In deze tweede meting is voor de impactevaluatie gekeken naar (veranderingen in) de ervaren opbrengsten (ofwel: de meerwaarde) van de samenwerking en de tevredenheid van betrokkenen met de samenwerking. We beantwoordden hiermee onderzoeksvraag 7: *“Welke veranderingen zijn er gedurende de subsidieperiode te zien in de inhoud, wijze, samenwerkingspartners en ervaren meerwaarde van samenwerking tussen scholen onderling, en tussen scholen en externe partijen?”*

Gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid neemt toe

Onder actoren op het niveau van beleid ((projectleiders '(hoog)begaafdheid') van samenwerkingsverbanden) en uitvoering (scholen) is een groeiend bewustzijn van de doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen en hun behoeften. Dit proces was al zichtbaar bij de eerste meting en blijkt bij de tweede meting verder gevorderd te zijn. Professionalisering en kennisdeling hebben een grote rol bij dit proces gespeeld. Het gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid is toegenomen en scholen zien het belang van samenwerking steeds meer in. Doordat er met de subsidie meer aandacht, tijd en geld voor (hoog)begaafdheid is, komen actoren met elkaar in contact, verbetert de onderlinge communicatie en ontstaat er meer vertrouwen in de samenwerking.

Meer zicht op ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen

Bij de tweede meting is gebleken dat scholen en schoolbesturen door uitwisseling van kennis en ervaring rond ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen meer zicht hebben gekregen op welke ondersteuning ontbreekt. Ook stemmen zij het aanbod binnen het samenwerkingsverband beter op elkaar af volgens samenwerkingsverbanden.

Nieuw aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en professionals

Er zijn diverse projecten en producten uit de samenwerkingen voortgekomen. Bij de eerste meting was al een duidelijke opbrengst zichtbaar. Bij de tweede meting blijkt dit aanbod aangevuld en doorontwikkeld volgens samenwerkingsverbanden. Zo is er sprake van nieuw ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen, zoals bovenschoolse plusgroepen, en intermezzojaren. In regio's waarin scholen samenwerken met jeugdhulporganisaties is er aanbod gecreëerd voor dubbel bijzondere leerlingen. Voor onderwijsprofessionals en jeugdhulpmedewerkers is er aanbod gericht op professionalisering en ontmoeting.

Toename kennis en expertise

Ten aanzien van de kennis en expertise rondom (hoog)begaafdheid binnen scholen en organisaties, concluderen wij dat deze gegroeid zijn sinds de eerste meting. Door de verzameling aan scholingsactiviteiten en informatiebijeenkomsten worden veel professionals in onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp bereikt. Ook vanuit jeugdhulppartners en professionals binnen het speciaal onderwijs wordt kennis gedeeld met scholen volgens de vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden. Vanuit deze groeiende expertise worden nieuwe initiatieven ontwikkeld en is sprake van een verbeterde signalering van de behoefte van leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Scholen zien meer passende ondersteuning en zorg voor deze leerlingen, een betere basisondersteuning voor deze doelgroep en meer kennis(deling) over het thema in de praktijk.

Opbrengsten verschillen per school en per niveau

Sommige scholen zijn nauw betrokken bij de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid, terwijl andere scholen veel minder of nog helemaal niet betrokken zijn bij de samenwerking. Hierdoor verschillen opbrengsten per

¹⁸ Suijkerbuijk, A., Schoevers, E.M., & Walraven, M. (2023). Monitor subsidieregeling leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid in het primair en voortgezet onderwijs. Vierde meting 2022/2023. Oberon

school. Daarnaast zijn er binnen samenwerkingsverbanden verschillen tussen opbrengsten op beleids- en bestuursniveau en opbrengsten op uitvoerend niveau. Soms is er op beleidsniveau veel aanbod rondom samenwerking georganiseerd, terwijl er op uitvoerend niveau nog weinig contact is tussen scholen en samenwerkingspartners. In andere samenwerkingsverbanden is er juist veel contact op uitvoerend niveau, maar is er (nog) geen sprake van structurele samenwerking op beleidsniveau. Resultaten uit het monitoronderzoek laten ook zien dat er verschillen zijn tussen samenwerkingsverbanden¹⁷; Samenwerkingsverbanden zijn gevraagd naar de mate waarop de subsidie heeft bijgedragen aan de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid tussen scholen en andere partijen enerzijds en samenwerkingsverbanden en andere partijen anderzijds. Samenwerkingsverbanden oordelen verschillend, van zeer weinig bijgedragen tot zeer veel bijgedragen. Gemiddeld gezien oordelen samenwerkingsverbanden minder positief over de bijdrage van de subsidie aan dit subsidiedoel in vergelijking met de andere subsidiedoelen.

Over het algemeen tevreden met samenwerking

Over het algemeen zijn de meeste projectleiders van de subsidie tevreden met hoe de samenwerking verloopt, zowel op beleidsniveau als op uitvoerend niveau. Dit komt overeen met resultaten uit het monitoronderzoek; samenwerkingsverbanden zijn gemiddeld gematigd positief over de mate van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Zij zien nog ruimte voor verbetering als het gaat om de verschillen in betrokkenheid en inzet tussen scholen binnen de regio. Ook is er in sommige regio's nog behoefte aan een meer structurele aanpak rond samenwerking.

7.3 Conclusies ten aanzien van de verklarende evaluatie

Bij de verklarende evaluatie gaat het om de mechanismen (onderzoeksvraag 8) en de onderliggende condities of randvoorwaarden (onderzoeksvraag 9) die bijdragen aan een ervaren effectieve samenwerking rondom (hoog)begaafdheid tussen de verschillende partijen.

Werkzame factoren over het algemeen niet veranderd

Bij deze tweede meting bleken vertrouwen en bereidheid om samen te werken belangrijke werkzame factoren voor een effectieve samenwerking te zijn. Dit resultaat komt overeen met een literatuurstudie naar werkzame mechanismen voor effectieve samenwerking rondom passend onderwijs.¹⁹ Dit was ook al bij de eerste meting het geval, maar in vergelijking met de eerste meting komen deze factoren bij de tweede meting wel iets sterker naar voren. Door een groeiend besef van het belang van samenwerking rond (hoog)begaafdheid, staan actoren er zowel op beleidsniveau als uitvoerend niveau meer open voor samenwerking. Door samen te werken wordt onderling vertrouwen opgebouwd waardoor er meer mogelijkheden zijn waarbij partners van elkaar kunnen en durven te leren. Het belang van overeenstemming op het gebied van doelen, visie en doelgroep komt zowel bij de eerste als tweede meting als belangrijke werkzame factor naar voren. Om partners scherp te houden is hier volgens projectleiders van de subsidie doorlopend aandacht voor nodig.

Ook zijn korte lijnen, laagdrempeligheid, informeel contact, en regelmatig en efficiënt communiceren nog steeds belangrijke factoren. Deze laatste factoren werden door projectleiders minder genoemd dan bij de eerste meting, maar tijdens de reflectiebijeenkomsten kwamen deze factoren bij de bespreking van de netwerken (zie hoofdstuk 3) juist weer sterk naar voren. Dit resultaat sluit aan bij literatuuronderzoek waaruit blijkt dat communicatie een van de factoren is die van belang is voor effectieve samenwerking rondom passend onderwijs.¹⁹ Daaruit bleek ook dat het spreken van een gezamenlijke taal daarbij een belangrijke rol speelt, met name bij samenwerkingen tussen onderwijs en partners in kinderopvang of jeugdhulp. Mogelijkheden voor het delen, gebruiken en opdoen van kennis, ervaring en expertise zijn ook bij de tweede meting weer belangrijke factoren, evenals sturing en heldere taakverdeling. Door scholen werden vooral de werkzame factoren wederzijds vertrouwen, gelijkwaardigheid en organisatie en sturing in de samenwerking rond (hoog)begaafdheid herkend.

¹⁹ De Roode, J. et al. (2021). *Literatuurstudie naar effectieve samenwerking rondom (hoog)begaafdheid*. (Intern document).

Er zijn bij de tweede meting ook nieuwe werkzame factoren naar voren gekomen. Deze betreffen het opdoen van succeservaringen, het monitoren en evalueren van de samenwerking, kleinschaligheid van samenwerking en het borgen van samenwerking.

Samengevat concluderen wij worden dat de volgende werkzame factoren een rol spelen bij samenwerking rondom (hoog)begaafdheid:

- Wederzijds vertrouwen, gelijkheid en bereidheid om samen te werken
- Overeenstemming op het gebied van doelen, visie en doelgroep
- Doorlopend aandacht voor samenwerking
- Korte lijnen, laagdrempeligheid, informeel contact, en regelmatig en efficiënt communiceren
- Spreken van een gezamenlijke taal
- Mogelijkheden voor het delen, gebruiken en opdoen van kennis, ervaring en expertise
- Sturing en heldere taakverdeling
- Opdoen van succeservaringen
- Monitoren en evalueren van de samenwerking
- Kleinschaligheid van samenwerking
- Borgen van samenwerking

Belemmerende factoren soms sterker aanwezig dan bij eerste meting

Bij deze tweede meting blijkt dat er nog steeds belangrijke belemmerende factoren zijn en dat deze in het afgelopen jaar groter lijken te zijn geworden. Zo zijn personeelwisselingen, uitval van personeel en een algemeen tekort aan personeel belangrijke belemmerende factoren bij het ontwikkelen van samenwerking. Dit groter wordende personeelstekort raakt elke samenwerkings situatie. Andere belemmerende factoren zijn 'geen of weinig prioriteit', 'weinig tot geen draagvlak' en een gebrek aan urgentiegevoel voor samenwerking. Ook deze factoren lijken vaker genoemd te zijn bij deze tweede meting dan een jaar geleden. Daarnaast is er vaker sprake van een gebrek aan financiering, een gebrek aan facilitering en te weinig tijd voor de (ontwikkeling van) samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Verder zijn er, net als bij de eerste meting, vooral in samenwerkingsverbanden met een decentraal bestuur soms verschillen in cultuur en visie tussen schoolbesturen die belemmerend werken. Ook is er sprake van een belemmerende werking bij te veel of te grote partijen en van partijen die niet aan de samenwerking deelnemen en zich op de achtergrond houden. Een gebrek aan expertise en het risico van expertise bij één persoon worden ook als belemmerend ervaren, evenals problemen rond financiering van het grijze gebied tussen onderwijs en jeugdhulp. Tot slot speelt de nasleep van corona nog een rol. Nieuwe belemmerende factoren (die vorig jaar niet naar voren kwamen) betreffen de achterblijvende concretisering van plannen en meer vraag naar ondersteuning dan aanbod.

Samengevat concluderen wij dat de volgende belemmerende factoren een rol spelen bij samenwerking rondom (hoog)begaafdheid:

- Wisseling en uitval van personeel en een tekort aan personeel
- Weinig prioriteit, draagvlak en urgentiegevoel voor samenwerking
- Gebrek aan financiering (van het grijze gebied tussen onderwijs en jeugdhulp), facilitering en tijd
- Verschil in cultuur en visie tussen schoolbesturen
- Te veel of te grote partijen en partijen die niet aan de samenwerking (willen) deelnemen
- Gebrek aan expertise en het risico van expertise bij één persoon
- Nasleep van corona
- Achterblijvende concretisering van plannen
- Meer vraag naar ondersteuning dan aanbod

Conditie voor effectieve samenwerking

Net als in de vorige meting hangen de meeste condities voor effectieve samenwerking samen met ervaren knelpunten. Belangrijke condities bij zowel de eerste als tweede meting zijn het faciliteren van tijd en financiële

middelen. Bij de tweede meting kwamen ook nieuwe condities naar voren. Eén daarvan is het urgentiegevoel bij de deelnemende partijen en leiderschap om de samenwerking in stand te houden. Een andere nieuw genoemde conditie is basiskwaliteit, zowel op het gebied van het aanbod voor leerlingen als de kennis en kunde van de deelnemende partijen. Tevens is voldoende zicht op de doelgroep een nieuwe conditie. Dit vraagt van scholen dat ze de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen kunnen signaleren. Tot slot blijkt dat scholen zelf de aanwezigheid van voldoende middelen, voldoende tijd, gelegenheid voor samenwerking en deskundigheid als randvoorwaarden voor effectieve samenwerking in de uitvoering (h)erkennen.

Het sturingsmodel blijkt een rol te spelen

Bij enkele aspecten van de samenwerking rond (hoog)begaafdheid blijkt het sturingsmodel een rol te spelen. Zo zien we in samenwerkingsverbanden met een decentraal schoolmodel vaak een minder vaste structuur en zijn er soms verschillen in cultuur en visie tussen schoolbesturen. Daarnaast lijkt ook het belang van sturing en een heldere taakverdeling hier groter dan in centraal georganiseerde samenwerkingsverbanden. Sturing kost in deze samenwerkingsverbanden extra aandacht omdat er geen (reeds) georganiseerde overkoepelende regie is vanuit het samenwerkingsverband.

7.4 Algemene conclusie

De resultaten van de tweede meting laten een doorontwikkeling zien van de samenwerking rond (hoog)begaafdheid in de verschillende regio's al hoewel deze samenwerking in het overgrote merendeel van de gevallen nog verre van optimaal is volgens de deelnemers. De doelen van de samenwerking zijn over het algemeen gelijk gebleven, maar vaak wel concreter geworden. Ook is er in de meeste regio's aandacht voor verdieping en verbreding van doelen. Opvallend is de specifieke aandacht voor borging. Nu er structuren voor overleg en kennisdeling zijn ingericht en nieuw ondersteuningsaanbod is ontwikkeld, komt het belang van het behoud en waarborging hiervan naar voren. De wijze van samenwerking is afgelopen jaar weinig veranderd, maar de bestaande samenwerkingsrelaties lijken intensiever te zijn geworden. Er zijn bij de tweede meting ook andere ontwikkelingen zichtbaar, zoals een toenemend gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de doelgroep, meer zicht op en uitbreiding van het ondersteuningsaanbod en toename van kennis en expertise bij (onderwijs)professionals.

Belangrijke factoren voor een goed werkende samenwerking zijn communicatie, vertrouwen, een gezamenlijke visie, gelijkwaardigheid en sturing en randvoorwaarden als tijd, middelen en mogelijkheden voor professionalisering. Deze factoren blijken evenals bij de eerste meting, wederom een belangrijke rol in de samenwerking rond (hoog)begaafdheid te spelen. Communicatie met veel verschillende partijen wordt soms als onoverzichtelijk ervaren. Intensief contact wordt als positief en versterkend ervaren. Een spilfunctie (vervuld door het samenwerkingsverband) in het communicatienetwerk kan helpen maar lijkt niet per se noodzakelijk. Een structurele, heldere basis voor communicatie lijkt wel essentieel om samenwerking in stand te houden.

Wat betreft het stimuleren en faciliteren van samenwerking is er ten opzichte van de eerste meting weinig veranderd. Om scholen tot samenwerking te laten komen is echter wel meer nodig dan wat er gebeurt volgens de deelnemers. Bij deze tweede meting is namelijk gebleken dat een groot deel van de scholen nog steeds niet samenwerkt rond (hoog)begaafdheid. Zij hebben onder andere meer tijd, middelen en hulp bij het leggen van contacten nodig om dit te realiseren. Dit blijkt ook uit de belemmerende factoren die bij de tweede meting sterk naar voren kwamen (zoals personeelstekort) en belangrijke condities voor effectieve samenwerking die zijn genoemd (zoals prioriteit van het thema, tijd en geld). Hetzelfde geldt voor samenwerkingspartners bij kinderopvang en jeugdhulp: ook zij hebben vele verantwoordelijkheden en de groep kinderen met kenmerken van een ontwikkelingsvoorsprong of (hoog)begaafdheid is slechts een deel van de totale doelgroep die hun aandacht nodig heeft. Tot slot is de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs een uitdaging. Deze samenwerking was volgens de deelnemers groeiende, maar nog steeds een zoektocht. Scholen voor voortgezet speciaal onderwijs hebben namelijk met meerdere samenwerkingsverbanden en gemeenten te maken en daardoor met meer beleidszaken dan de reguliere scholen waarmee de samenwerking gewenst is.

7.5 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van deze tweede meting van deze IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid kan een aantal aanbevelingen gedaan worden. Het merendeel (namelijk de eerste negen) van

deze aanbevelingen komt overeen met de aanbevelingen die voortkwamen uit de eerste meting (in 2023) ²⁰ (Schoevers et al., 2023) maar er zijn ten opzichte van 2023 ook nieuwe aanbevelingen hier aan toe te voegen.

1. Korte lijnen en informeel contact is van belang. Daarvoor is het belangrijk dat samenwerkingsverbanden en schoolbesturen activiteiten faciliteren die het maken van dit informeel contact rondom (hoog)begaafdheid op diverse niveaus mogelijk maakt, zoals netwerkbijeenkomsten en cursussen.

2. Samenwerkingsverbanden en besturen kunnen kijken of er mogelijkheden zijn om nabijheid tussen scholen (bijvoorbeeld (voortgezet)speciaal en regulier onderwijs) of tussen scholen en kinderopvang te bevorderen zodat onder ander samenwerking rondom (hoog)begaafdheid bevorderd kan worden. Als er kansen liggen om scholen (en kinderopvang) in één gebouw te kunnen huisvesten dan is het belangrijk om daarin mee te gaan.

3. Het is belangrijk dat het samenwerkingsverband zorgt voor een goede netwerkstructuur en goede communicatie rondom het thema (hoog)begaafdheid. Dat wil zeggen: een netwerkstructuur waarbij er lijntjes lopen tussen en op diverse niveaus (van het samenwerkingsverband, het schoolbestuur, de scholen en de partners) en waarbij het thema (hoog)begaafdheid met regelmaat centraal staat en er goed gecommuniceerd wordt met elkaar wat er zich op verschillende niveaus afspeelt.

4. Voor werk- of stuurgroepen (hoog)begaafdheid is het belangrijk dat ze regelmatig communiceren over de activiteiten die ze ondernemen op het gebied van (hoog)begaafdheid naar andere betrokkenen zoals besturen, intern begeleiders, zorgcoördinatoren, schoolleiders, ouders en naar samenwerkingspartners zoals de gemeente, kinderopvang- en jeugdhulporganisaties.

5. Het is nodig dat het (hoog)begaafdheid regelmatig op de agenda staat in verschillende overleggen.

6. Het is van belang dat er binnen elk samenwerkingsverband duidelijke doelen en een visie zijn afgesproken rondom het thema (hoog)begaafdheid en dat deze zijn afgestemd met (andere) betrokkenen zoals besturen en scholen. Daarnaast is het nodig dat deze visie en doelen ook duidelijk worden gecommuniceerd naar alle betrokkenen. Indien gezamenlijke doelen lastig te formuleren zijn door bijvoorbeeld verschillen in visie en cultuur, wordt geadviseerd om als samenwerkingsverband het gesprek tussen betrokkenen goed te faciliteren door bijvoorbeeld een externe gesprekleider in te zetten.

7. Het is van belang dat er op diverse niveaus binnen het samenwerkingsverband (op het niveau van school, bestuur en samenwerkingsverband) een persoon of werkgroep is die het voortouw neemt op het gebied van (hoog)begaafdheid. Deze persoon of werkgroep is bij voorkeur proactief en vooruitstrevend, maakt keuzes en zet concrete stappen.

8. Het faciliteren van tijd en middelen op het gebied van (hoog)begaafdheid binnen de scholen zal het draagvlak en urgentiebesef vergroten. Dit werkt namelijk als bevestiging dat (hoog)begaafdheid een belangrijk onderwerp is. Schoolleiders en schoolbestuurders zouden hier een belangrijke faciliterende rol kunnen en moeten spelen in deze facilitering.

9. Het is belangrijk dat schoolbesturen en/of samenwerkingsverbanden ervoor zorgen dat scholen laagdrempelig expertise rondom (hoog)begaafdheid kunnen inschakelen. Laagdrempelig inschakelen van expertise kan bijvoorbeeld via het schoolbestuur, samenwerkingsverband of externe partijen, zodat expertise minder afhankelijk is van die ene gespecialiseerde leerkracht die werkzaam is binnen de school. Het is belangrijk dat er een duidelijk en vast aanspreekpunt is bij vragen en dat er bijvoorbeeld een vaststaand vragenuur is en/of een contactpersoon.

²⁰ Schoevers, E., De Roode, J., Bomhof, M., Wester, A., Vleeskens, M., Lockhorst, D., Vaessen, A. & 't Gilde, J. (2023). *IMAGE-deelstudie naar samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Meting 2022*. Utrecht: Oberon.

Daarvoor is het ook belangrijk dat het contact informeel is en er activiteiten worden gefaciliteerd rondom (hoog)begaafdheid waardoor scholen en experts elkaar ook fysiek kunnen ontmoeten.

10. Het is belangrijk dat samenwerkingsverbanden scholen en andere samenwerkingspartners scherp houden op deelname aan de samenwerking. Hiervoor is het nodig dat samenwerkingsverbanden hierin blijven investeren, bijvoorbeeld door te vragen aan de scholen en de samenwerkingspartners waar behoefte aan is, door goede communicatie en door het organiseren van (fysieke) bijeenkomsten ter inspiratie en motivatie.

11. Op het beleids- en bestuursniveau is het van belang om de meerwaarde van samenwerken rond het thema (hoog)begaafdheid (opnieuw) onder de aandacht te brengen, zeker daar waar deelname van scholen aan de samenwerking nog niet (goed) loopt. Dit geeft scholen meer inzicht in de opbrengsten die ze kunnen verwachten. Facilitering van deelname en het hulp bieden bij het leggen van contacten is hierbij noodzakelijk. Ook een vaste structuur voor communicatie met scholen kan helpen om de samenwerking op gang te brengen of te verbeteren. Samenwerking tussen scholen voor regulier en speciaal onderwijs vraagt daarbij extra aandacht omdat de gespecialiseerde scholen zich in vele netwerken met bijbehorend beleid en procedures bevinden. Mogelijk kan in deze situatie meer projectleiding (sturing) helpen, met ruimte voor contact met verschillende gemeenten en samenwerkingsverbanden in de regio.

12. Borging is een belangrijke doelstelling. Dit geldt met name in samenwerkingsverbanden waar de subsidie (2019-2024) afloopt, maar is ook van belang bij samenwerkingsverbanden die een vervolgsubsidie hebben gekregen. Borging is nodig om de ontwikkelde samenwerking rondom (hoog)begaafdheid te behouden. Het is hierbij belangrijk om het gesprek over borging te blijven voeren en zaken vast te leggen in beleid. Hierbij gaat het om overlegstructuren, vormen van kennisdeling, ontwikkelde protocollen voor het signaleren van onderwijsbehoefte van deze leerlingen, het ontwikkelde aanbod voor deze leerlingen, versnellingsbeleid en andere verworvenheden.

Bijlage 1 Gespreksleidraad

Geïnterviewden: Projectleider HB / directeur of beleidsmedewerker van het samenwerkingsverband²¹

Introductie:

- Uitleg onderzoek, ter herinnering: Ik werk mee aan het IMAGE-onderzoek. Dit bestaat uit vier themaonderzoeken, waarvan dit themaonderzoek zich richt op samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. De meting van dit jaar gaan we iets anders uitvoeren dan de vorige meting. We hebben voorafgaand aan deze interviews bij samenwerkingsverbanden een vragenlijst uitgezet bij scholen en samenwerkingspartners, waarop we in dit interview verder ingaan. Daarnaast organiseren we focusgroepen met verschillende actoren per samenwerkingsverband om de samenwerking diepgaander te kunnen bevragen.
In uw samenwerkingsverband werken [*type samenwerking*] samen rondom (hoog)begaafdheid. In dit interview richten we ons op deze samenwerking: mogelijk wordt er ook samengewerkt met andere partners, maar die laten we bij dit interview buiten beschouwing.
- Uitleg interview: Het doel van dit interview is om meer inzicht te krijgen in hoe de samenwerking er op dit moment uit ziet en hoe deze in het afgelopen jaar is veranderd. Daarnaast gaan we in op de ervaren meerwaarde van de samenwerking en eventuele belemmeringen in de samenwerking, zowel op beleidsniveau als op uitvoerend niveau. Er zijn binnen uw samenwerkingsverband ook vragenlijsten ingevuld. Dit interview is bedoeld om deze informatie verder te verdiepen.
- Het interview zal ongeveer 1 uur duren, maximaal 1,5 uur. U blijft in het onderzoeksverslag anoniem: uw naam zal dus niet genoemd worden.
- Toestemming vragen voor schermopname.
- Voorstelronde (naam, functie, rol bij subsidieregeling).

1. Toelichting doelen en visie in beleid en bestuur

De eerste vragen gaan over de doelen en visie van uw samenwerkingsverband rondom (hoog)begaafdheid. [*Toelichting doelen van de samenwerking tussen [...] samenwerkingsverband vorige keer genoemd.*]

1. Zijn de doelen nog aangepast in het afgelopen jaar? Zo ja, welke en waarom?
2. Kunt u kort toelichten welk van de genoemde doelen op dit moment het belangrijkste is voor de samenwerking tussen [*type samenwerking*]?

2. Toelichting samenwerking in beleid en bestuur

Deze vragen gaan over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op bestuurs-/beleidsniveau?

3. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de inhoud waarop wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom? (Bijv. in de thema's waarover wordt gesproken in overleggen)
4. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de wijze waarop wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom? (Bijv. in de overlegstructuur)
5. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de partners met wie wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom?
6. Hoe tevreden bent u over de samenwerking de afgelopen 12 maanden rondom (hoog)begaafdheid op beleidsniveau? Waar wel/niet over? Waarom?

3. Toelichting samenwerking in uitvoering

Deze vragen gaan over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid op schoolniveau.

7. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de inhoud waarop wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom? (Bijv. in de thema's waarover wordt gesproken in overleggen)
8. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de wijze waarop wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom? (Bijv. in de overlegstructuur)

²¹ Voor samenwerkingsverbanden die bij de tweede meting voor het eerst meededen, is een enigszins aangepaste versie van deze gespreksleidraad gebruikt.

9. Zijn er afgelopen jaar veranderingen geweest in de partners met wie wordt samengewerkt? Zo ja, welke/waarom?
10. Hoe tevreden bent u over de samenwerking de afgelopen 12 maanden rondom (hoog)begaafdheid op schoolniveau? Waar wel/niet over? Waarom?

4. Stimulering en facilitering vanuit BELEID naar UITVOERING

Deze vragen gaan over de manier waarop de samenwerking tussen [...] rondom (hoog)begaafdheid gestimuleerd en gefaciliteerd wordt.

11. Wie stuurt er vooral op samenwerking tussen [...]: het samenwerkingsverband of de schoolbesturen? Is daar het afgelopen jaar verandering in geweest?
12. Welke veranderingen zijn er afgelopen jaar geweest in het beleid vanuit het samenwerkingsverband /de schoolbesturen om samenwerking tussen [...] rondom (hoog)begaafdheid te stimuleren en faciliteren?
13. Welke veranderingen of verbeteringen zijn nodig om samenwerking tussen [...] nog beter te kunnen stimuleren en faciliteren?

5. Verhouding tussen BELEID en UITVOERING

Deze vragen gaan over de communicatie rondom de subsidieregeling en de verhouding tussen het beleid enerzijds en de uitvoering anderzijds.

14. Is de communicatie met scholen vanuit het samenwerkingsverband rondom deze subsidieregeling de afgelopen 12 maanden veranderd? Zo ja, hoe?
15. Welke mogelijkheden zijn er voor scholen om hun ervaringen in het kader van de subsidieregeling terug te koppelen aan het samenwerkingsverband /schoolbestuur? Gebeurt dit ook? En wat doet het samenwerkingsverband /de schoolbesturen met deze input?
16. Heeft het samenwerkingsverband zicht op hoe de samenwerking in en tussen scholen loopt, en hoe houdt het samenwerkingsverband hier zicht op?

6. Opbrengsten van de samenwerking op niveau van BELEID en UITVOERING (samen)

Tot slot gaan deze vragen over de meerwaarde van de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid tussen [...] in brede zin voor het behalen van de doelen [uit vraag 1].

17. [*Herhalen condities vorig interview*] Aan welke van de voorwaarden om een goede samenwerking te kunnen laten ontstaan is inmiddels tegemoetgekomen? Wat is daarvoor gedaan?
18. Welke opbrengsten zijn er zichtbaar van de samenwerking in de afgelopen 12 maanden tussen [...] rondom (hoog)begaafdheid?
19. Welke factoren hebben bijgedragen aan deze opbrengsten?
20. Welke factoren hebben de samenwerking de afgelopen 12 maanden belemmerd?
21. Welke neveneffecten heeft de samenwerking de afgelopen 12 maanden gehad?
22. Zijn er plannen om het komende jaar de samenwerking tussen [...] rondom (hoog)begaafdheid anders vorm te geven?
23. Heeft u nog toevoegingen, opmerkingen of vragen?

Bijlage 2 Tabellen

Tabel B1

Respons op de vragenlijst per samenwerkings situatie, samenwerkingsverband (A tot en met O), type school (primair onderwijs (po) of voortgezet onderwijs (vo) bij eerste meting in 2022 en tweede meting in 2023

Samenwerkings situatie	Samenwerkingsverband	Type	Respons scholen 2022 (Totale N = 66)	Respons scholen 2023 (Totale N = 239)
<i>Po-scholen</i>	A	PO	8	8
	B	PO	7	7
	C	PO	2	11
	Subtotaal		19	26
<i>Vo-scholen</i>	D	VO	1	1
	E	VO	6	8
	F	VO	2	2
	Subtotaal		9	11
<i>Po-vo</i>	G	PO	2	12
	H	PO	-	25
	I	PO	3	39
	G	VO	5	3
	H	VO	1	7
	I	VO	2	6
	Subtotaal		13	92
<i>Po-kinderopvang</i>	K	PO	4	42
	L	PO	8	8
	M	PO	4	10
	Subtotaal		16	60
<i>Onderwijs-jeugdhulp</i>	J	PO	3	13
	P	PO	-	6
	Q	PO	-	19
	R	VO	-	4
	Subtotaal		3	42
<i>Speciaal-regulier</i>	N	VO	6	4
	O	VO	-	4
	Subtotaal		6	8

Noot: In 2022 hebben 41 po-scholen en 23 vo-scholen de vragenlijst ingevuld. In 2023 hebben in totaal 200 po-scholen en 39 vo-scholen de vragenlijst ingevuld.

Tabel B2

Aantal keren dat de functie van respondenten genoemd is bij tweede meting in 2023 als vertegenwoordiger van de school (n=239 po- en vo-scholen) (meerdere antwoorden waren mogelijk)

Functie	Aantal respondenten (scholen)
Schoolleider/adjunct directeur	56
Intern begeleider/zorgcoördinator	90
Expert (hoog)begaafdheid	103
Leraar	58
Gedragswetenschapper/orthopedagoog	5
Teamleider/coördinator	4

Tabel B3

Aantal en type antwoorden gegeven op stellingen over kenmerken van de school (n= 239 po- en vo-scholen)

Stelling	Niet van toepassing	Een beetje van toepassing	Erg van toepassing	Ik weet het niet
Onze school heeft leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid	5	78	155	1
Onze school geeft prioriteit aan het thema (hoog)begaafdheid	26	107	106	0
Onze school krijgt subsidie/middelen specifiek voor het thema (hoog)begaafdheid	104	46	59	30
Ons team heeft de kennis en vaardigheden om (hoog)begaafde leerlingen te signaleren	14	137	86	2
Ons team heeft de kennis en vaardigheden om (hoog)begaafde leerlingen te ondersteunen	13	142	82	2
Onze school biedt extra ondersteuning voor (hoog)begaafde leerlingen	10	87	142	0

Tabel B4

Mate van samenwerking met samenwerkingspartner rondom (hoog)begaafdheid per samenwerkingssituatie (n = 239 po- en vo-scholen)

Stelling	Kinderopvang (n = 60)	Po-vo (n = 92)	Regulier- speciaal (n = 8)	Po onderling (n = 26)	Vo onderling (n = 11)	Jeugdhulp (n = 42)
Mijn school werkt samen rondom (hoog)begaafdheid	4	24	3	11	7	12
Mijn school heeft nog geen samenwerking rondom (hoog)begaafdheid, maar hier zijn wel plannen voor	12	8	2	6	3	6
Mijn school heeft geen samenwerking rondom (hoog)begaafdheid, en hier zijn ook geen plannen voor	44	62	3	9	1	24

Tabel B5

Doelen van de samenwerking (N = 59 po- en vo-scholen die samenwerken rondom (hoog)begaafdheid)

	N	% van de 59 scholen
Maatwerk voor (hoog)begaafde leerlingen	37	62,7
Voorkomen van uitval van (hoog)begaafde leerlingen	30	50,8
Benutten van potentieel van (hoog)begaafde leerlingen / onderpresteren voorkomen	34	57,6
Tijdige ondersteuning en zorg voor (hoog)begaafde leerlingen	34	57,6
Betere signalering van (hoog)begaafde leerlingen	26	44,1
Preventie van (escalatie van) problematiek bij (hoog)begaafde leerlingen	26	44,1
Een betere overstap naar vervolgonderwijs voor (hoog)begaafde leerlinge	28	47,5
Meer kennis rondom (hoog)begaafdheid bij leraren van onze school	22	37,3
Meer kennis rondom (hoog)begaafdheid bij het ondersteunings-/zorgteam van onze school	8	13,6

Tabel B6

Aantal keer dat aspecten die nodig zijn om samenwerking wel mogelijk te maken genoemd zijn door scholen per samenwerkings situatie (n = 143 po- en vo-scholen die niet samenwerken rondom (hoog)begaafdheid)

Aspecten	Kinderopvang (n = 44)	Po-Vo (n = 62)	Regulier- speciaal (n = 3)	Po onderling (n = 9)	Jeugdhulp (n = 24)
Hulp bij contact leggen met potentiële partners	3	27	0	2	3
Informatie over meerwaarde van samenwerking voor mijn school	13	42	0	3	18
Facilitering van samenwerking door middel van gezamenlijke bijeenkomsten	7	27	1	5	5
Stimulering en facilitering door middel van richtlijnen om samenwerking vorm te geven	13	24	1	4	2
Meer middelen (geld, tijd, etc.)	19	27	2	5	9

Tabel B7

Aantallen en type antwoorden gegeven door scholen op stellingen over mate en wijze van stimulering vanuit schoolbestuur (n = 225 po- en vo-scholen)

Stelling	Niet/ nauwelijks	Een beetje	Redelijk veel/veel	Weet niet/ geen zicht op
Maakt afspraken over gezamenlijke doelen	68	16	14	127
Maakt afspraken over gezamenlijke werkwijze	70	14	15	127
Maakt afspraken over benodigde kennis	73	12	13	127
Organiseert gezamenlijke scholing	91	29	13	191
Organiseert activiteiten voor professionals in de praktijk	90	18	14	103

Noot: 14 scholen hebben deze vraag niet ingevuld

Tabel B8

Aantallen en type antwoorden gegeven door scholen op stellingen over mate en wijze van stimulering vanuit samenwerkingsverband (n = 232 po- en vo-scholen)

	Niet / nauwelijks	Een beetje	Redelijk veel/veel	Weet niet/ geen zicht op
Maakt afspraken over gezamenlijke doelen	30	22	27	153
Maakt afspraken over gezamenlijke werkwijze	28	19	26	159
Maakt afspraken over benodigde kennis	33	27	26	143
Organiseert professionaliserings-activiteiten	36	25	25	145
Organiseert activiteiten voor professionals in de praktijk	34	11	22	163

Tabel B9

Aantallen en type antwoorden gegeven door scholen op de vraag over mate van stimulering van scholen door het schoolbestuur en samenwerkingsverband (n = 239 po- en vo-scholen)

	Niet	Nauwelijks	Een beetje	Redelijk veel	Veel	Weet niet/geen zicht op
Schoolbestuur	79	27	41	18	10	64
Samenwerkingsverband	50	25	45	26	11	82

Tabel B10

Aantallen en type antwoorden gegeven door scholen op stellingen over manier van stimuleren van scholen door schoolbestuur of samenwerkingsverband (n = 239 po- en vo-scholen)

Stelling	Helemaal niet van toepassing	Niet van toepassing	Neutraal	Van toepassing	Helemaal van toepassing	Geen zicht op toepassing
Speerpunten worden gecommuniceerd	57	45	23	30	4	80
Samenwerking is onderwerp bij overleggen	52	51	30	34	4	68
Voortgang wordt gecommuniceerd	49	40	27	37	3	83
Activiteiten om in contact te komen	49	40	27	37	3	83
Duidelijk aanspreekpunt of procedure	8	7	5	11	8	20
Input wordt actief opgehaald	14	10	10	8	4	13
Professionals krijgen handvatten	12	9	7	15	2	14

Tabel B11

Mate van tevredenheid van scholen met stimulering/facilitering vanuit schoolbestuur en samenwerkingsverband (n = 239 po- en vo-scholen)

Mate van tevredenheid	Schoolbestuur	Samenwerkingsverband
Zeer ontevreden	1	1
Ontevreden	12	7
Noch ontevreden, noch tevreden	31	31
Tevreden	18	25
Zeer tevreden	10	9
Niet van toepassing	24	23

Tabel B12

Aantal en percentage van door scholen gegeven antwoorden over de mate van tevredenheid met de samenwerking bij eerste meting in 2022 en tweede meting in 2023 (n = 35 po- en vo- scholen die samenwerken rondom (hoog)begaafdheid in 2022; n = 59 po- en vo-scholen die samenwerken rondom(hoog)begaafdheid in 2023)

Mate van tevredenheid	2022		2023	
	N	%	N	%
Helemaal niet tevreden	1	2,9	2	3,4
Niet tevreden	5	14,3	4	6,8
Enigszins niet tevreden	10	28,6	6	10,2
Noch ontevreden, noch tevreden	12	34,3	17	28,8
Enigszins tevreden	5	14,3	12	20,3
Tevreden	2	5,7	14	23,7
helemaal wel tevreden	0	0	4	6,8
Totaal	35	100	59	100

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90

info@oberon.eu | www.oberon.eu